T.C.
KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM PROGRAMI

MESLEK LİSESİ MODA TASARIM TEKNOLOJİLERİ ALANINA OLAN İLGİNİN AZALMASININ NEDENLERİNE YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Ali ERTÜZÜN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doktor Öğretim Üyesi Adem ÇİLEK

Çankırı – 2022

T.C.

KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ

EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM PROGRAMI

MESLEK LİSESİ MODA TASARIM TEKNOLOJİLERİ ALANINA OLAN İLGİNİN AZALMASININ NEDENLERİNE YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Ali ERTÜZÜN

ORCID:0000-0001-5590-7281

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Adem ÇİLEK

Çankırı – 2022

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ ..... **ii**

TEZ KABUL VE ONAY ..... **iii**

ÖNSÖZ ..... **vi**

ÖZET ..... **vii**

ABSTRACT ..... **viii**

KISALTMALAR ..... **ix**

TABLO LİSTESİ ..... **x**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **xi**

1. GİRİŞ **1**

1.1. PROBLEM DURUMU 3

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI 4

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ 4

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI 5

1.5. TANIMLAR 6

1.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 7

2. TEKSTİL VE HAZIR GİYİM **10**

2.1. TEKSTİL VE HAZIR GİYİMİN TANIMI 10

2.2. TEKSTİL VE HAZIR GİYİMİN TARİHÇESİ 11

2.3. DÜNYA'DA TEKSTİL VE HAZIR GİYİM 14

2.4. TÜRKİYE'DE TEKSTİL VE HAZIR GİYİM 18

2.4.1. Türkiye'de Tekstil ve Hazır Giyimin Tarihçesi 18

2.4.2. Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Mevcut Durumu 22

2.4.2.1. İstihdam 22

2.4.2.2. İhracat 25

2.4.2.3. İthalat 30

2.5. TEKSTİL- HAZIR GİYİM SEKTÖRÜ VE ENDÜSTRİ 4.0 31

3. MESLEKİ EĞİTİM 35

3.1. EĞİTİM VE MESLEKİ EĞİTİMİN TANIMI 35

3.2. MESLEKİ EĞİTİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ 36

3.2.1. Ahi Teşkilatı ve Mesleki Eğitim 37

3.2.2. Lonca Teşkilatı ve Mesleki Eğitim 40

3.2.3. Tanzimat Sonrası Dönemde Mesleki Eğitim 41

3.2.4. Cumhuriyet Dönemi Mesleki Eğitim 44

3.3. MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMİN MEVCUT DURUMU 51

3.4. MODA TASARIM TEKNOLOJİLERİ / GİYİM ÜRETİM TEKNOLOJİSİ ALANI 59

4. YÖNTEM 64

4.1. ARAŞTIRMA MODELİ 64

4.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ 64

4.3. VERİ TOPLAMA ARACI 65

4.4. VERİLERİN ANALİZİ 66

5. BULGULAR VE TARTIŞMA 67

5.1. ARAŞTIRMAYA KATILANLAR HAKKINDA GENEL BİLGİLER 67

5.2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ VERİLER 69

5.2.1. Meslek Liselerinde Moda Tasarım Alanına İlginin Azalmasının Nedenleri 69

5.2.2. Alana Yönelik Gerçekleştirilen İsim Değişikliği ve Müfredat Güncellemesi Gibi Çalışmaların Alana Olan İlgi Üzerindeki Etkileri 72

5.2.3. Okullarda Bulunan Atölye, Makine- Teçhizat Gibi Donanımların Alana Olan İlgi Üzerindeki Etkileri 75

5.2.4. Okullarda Gerçekleştirilen Öğretimin Sektörün İhtiyacını Karşılaması Bağlamında Alana Olan İlgi Üzerine Etkileri 77

5.2.5. Dijital Dönüşümün Sektöre Yansımaları ve Bu Yansımaların Alana Olan İlgi Üzerine Etkileri 80

5.2.6. Türk Tekstil – Hazır Giyim Sektörünün Sanayi Ekonomisindeki Payının Alana Olan İlgi Üzerindeki Etkileri 81

5.2.7. Mezuniyet Sonrası Çalışma Koşullarının Alana Olan İlgi Üzerindeki Etkileri 82

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 85

6.1. SONUÇLAR 85

6.2. ÖNERİLER 87

KAYNAKÇA 89

EKLER 98

Ek 1 Görüşme Formu 98

Ek 2 Etik Kurul Başvuru Dilekçesi 100

Ek 3 Etik Kurul Onayı 101

Ek 4 Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni 102

ÖZGEÇMİŞ 103

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım "Meslek Lisesi Moda Tasarım Teknolojileri Alanına Olan İlginin Azalmasının Nedenlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri" adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

28/06/2022

İmza

Ali ERTÜZÜN

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ali ERTÜZÜN tarafından hazırlanan "Meslek Lisesi Moda Tasarım Teknolojileri Alanına Olan İlginin Azalmasının Nedenlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri" başlıklı bu çalışma, *28/06/2022* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği/oy çokluğuyla]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Dr. Öğr. Üye. Adem ÇİLEK	İmza: ……..
Üye	: Prof. Dr. Hasan COŞKUN	İmza: ……..
Üye	: Dr. Öğr. Üye. Fatih Mutlu ÖZBİLEN	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 202.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Türk tekstil – hazır giyim sanayi ülke ekonomisinin en önemli sektörlerindendir. Ülkemizde özellikle ihracattaki payı ve istihdama katkısı ile ön plana çıkmaktadır. Sektöre nitelikli eleman yetiştirmek amacıyla birçok meslek okulunda eğitim verilmektedir. Bu kapsamda ortaöğretim kurumlarında moda/giyim alanında hem mesleğe hem de yüksek öğrenime yönelik eğitim – öğretimler gerçekleşmektedir. Ortaöğretim kurumlarında zamanla ilginin azaldığı alana yönelik bu çalışma, kurumlarda görev yapan öğretmenlerden veri toplanarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda veriler özetlenerek aktarılmış ve sonuç, öneriler kısmında problem durumuna yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Bu çalışmanın hayata geçirilmesi sürecinde bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım Doç. Dr. Nuray ZAN' a, desteklerinden dolayı Millî Eğitim Bakanlığı çalışanlarına, görüşme formu geliştirme sürecinde desteklerinden dolayı Dr. Öğr. Üye. Beyhan PAMUK ve Selime SARITAŞ' a, tez yazım sürecinde desteklerinden dolayı mesai arkadaşlarım Serhat GÜN, Cihan KUŞ ve Nuray ÖZBAY' a, veri toplama sürecinde yardımlarından dolayı kuzenim moda alanı öğretmeni Raziye ÇELİK' e, kardeşim Ayşe ERTÜZÜN' e ve araştırmanın her aşamasında görüşleriyle beni destekleyen ve beni doğru yönde yönlendiren danışman hocam Dr. Öğr. Üye. Adem ÇİLEK' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca eğitim hayatım boyunca ve yüksek lisans çalışmam sürecinde desteklerini hiçbir zaman eksik etmeyen aileme ve eşim Zülfiye ERTÜZÜN' e, bu süreçteki sabırlarından dolayı çocuklarım Ülfet ve Mehmet'e teşekkür ederim.

Haziran 2022

Ali ERTÜZÜN

ÖZET

Tezin Başlığı **:** Meslek Lisesi Moda Tasarım Teknolojileri Alanına Olan İlginin Azalmasının Nedenlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri
Tezin Yazarı **:** Ali ERTÜZÜN
Danışman **:** Dr. Öğr. Üyesi Adem ÇİLEK
Anabilim Dalı **:** Eğitim Bilimleri
Tezin Türü **:** Yüksek Lisans
Kabul Tarihi **:**28.06.2022

Bu çalışma mesleki ve teknik eğitim ortaöğretim kurumlarında bulunan giyim üretim teknolojisi / moda tasarım teknolojileri alanına olan ilginin ve talebin azalmasının nedenlerine yönelik öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada tekstil- hazır giyim tanımlanarak dünyada ve Türkiye'de tekstil/giyim sektörünün tarihsel ve gelişimsel süreci ile birlikte sektörün dünyadaki mevcut durumu ve ekonomik verileri incelenmiştir. Ayrıca sektörün ülkemiz ekonomisindeki payına bakılarak istihdam, ihracat ve ithalat rakamları çalışmaya aktarılmıştır. Çalışmada mesleki eğitim tanımlandıktan sonra Türkiye'de mesleki eğitim "ahilik, lonca, Tanzimat sonrası, Cumhuriyet dönemi" olmak üzere dört bölümde incelenmiş ve mevcut durumda mesleki eğitim ile ilgili veriler aktarılmıştır. Çalışmada kişiler bir durum ile ilgili deneyimlerini betimlediği için nitel araştırma desenlerinden fenomonoloji (olgu bilim) deseni tercih edilmiş olup nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Verilerin analizinde ise betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu; Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı örgün ortaöğretim kurumlarında görev yapan moda tasarım / giyim üretim teknolojisi alanı öğretmenleri oluşturmuş ve araştırmaya, gönüllü 30 alan öğretmeni katılmıştır. Katılımcıların alana olan ilgi ve talebinin azalmasının nedenleri; toplumun ve ailelerin alan ve okula olan olumsuz önyargıları, alanın zor ve uğraştırıcı olduğuna dair önyargılar, eğitim öğretim sürecinde teorik bilginin fazla uygulamanın az olması, eğitim-sektör iş birliğinin yetersiz olması, makinelerin eski ve teknolojik olarak geri kalmış olması, atölyelerin fiziki şartlarının ve ekipmanlarının yetersiz olması, makine sayısının yetersiz olması ve spesiyal (özel) makinelerin olmaması, mesleki okullara akademik başarısı düşük öğrencilerin gelmesi, mezuniyet sonrasında iş koşullarının olumsuz etkisi, sektörün gençlere fırsat vermemesi, yoğun çalışma koşulları, ücretlerin yetersiz olması olarak belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Tekstil, moda, hazır giyim, mesleki eğitim,

ABSTRACT

Thesis Title **:** The Opinions Of Teachers To Reasons Of Decreasing İnterest To Vocational High School Department Of Fashion Design Technologies

Author **:** Ali ERTÜZÜN

Supervisor **:** Dr. Lecturer Adem ÇİLEK

Deparment **:** Educational Sciences

Thesis Type **:** Master's Thesis

Date **:**28.06.2022

This study has been prepared to determine the opinions of teachers about the reasons for the decrease in the interest and demand in the field of clothing production technology / fashion design technologies in vocational and technical education secondary-education institutions. In the study, textile-apparel was defined and the historical and developmental process of the textile/clothing sector in the world and in Turkey, as well as the current situation and economic data of the sector in the world were examined. In addition, by looking at the share of the sector in our country's economy, employment, export and import figures were transferred to the study. After the definition of vocational education in the study, vocational education in Turkey was examined in four parts as "ahilik, guild, post-Tanzimat, Republican period" and data about vocational education in the current situation were given. In the study, phenomenology (phenomenology) design was preferred among qualitative research designs, since people described their experiences about a situation, and semi-structured interview technique, which is one of the qualitative research techniques, was applied. In the analysis of the data, the descriptive analysis method was used. Working group; Fashion design / clothing production technology field teachers working in formal secondary education institutions affiliated to the General Directorate of Vocational Education of the Ministry of National Education were formed and 30 volunteer field teachers participated in the research. As the reasons for the decrease in the interest and demand to the field; negative prejudices of society and families towards the field and school, prejudices that the field is difficult and arduous, insufficient application of theoretical knowledge in the education process, insufficient education-industry cooperation, old and technologically backward machines, physical conditions and equipment of the school workshops, insufficient number of machines and lack of special machines , students with low academic success coming to vocational schools, the negative effect of business conditions after graduation , the sector not giving opportunities to young people, intense working conditions and insufficient wages were stated by the participants.

Keywords: Textile, fashion, apparel, vocational training,

KISALTMALAR

AB Avrupa Birliği

BSTB Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

ÇGM Çalışma Genel Müdürlüğü

ÇPAL Çok Programlı Anadolu Lisesi

DTÖ Dünya Ticaret Örgütü

EBSO Ege Bölge Sanayi Odası

EYUDER Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği

İGM İhracat Genel Müdürlüğü

ISCED Uluslararası Eğitim Kademeleri Standardı (International Standard Classification of Education)

ISCO Mesleklerin Uluslararası Standart Sınıflandırması (International Standard Classification of Occupations)

MEB Millî Eğitim Bakanlığı

MTAL Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

MTEGM Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü

METARGEM Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi Başkanlığı

OKA Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı

SGK Sosyal Güvenlik Kurumu

STB Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

STK Sivil Toplum Kuruluşu

TEPAV Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

TİM Türkiye İhracatçılar Meclisi

TTSİS Türk Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası

TÜİK Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

YÖK Yüksek Öğretim Kurulu

WITS Dünya Entegre Ticaret Çözümü (World Integrated Trade Solution)

TABLO LİSTESİ

Tablo No Sayfa
Tablo 2.1: 2014-2018 yılları arası toplam, imalat ve tekstil sektörü istihdam sayıları 23
Tablo 2.2: 2015-2019 sektör ihracat rakamları 25
Tablo 2.3: Ülkeler itibariyle tekstil ve ham maddeleri sektörü ihracatımız 27
Tablo 2.4:Ülkeler itibariyle hazır giyim sektörü ihracatımız 28
Tablo 3.1: Tanzimat döneminden cumhuriyet dönemine kadar açılan mesleki okullar 42
Tablo 3.2: Cumhuriyet'in ilanından günümüze mesleki ve teknik eğitim okulları 49
Tablo 3.3: 2020-2021 Öğretim yılı 9. sınıftan itibaren kademeli olarak uygulanacak alan ve dal listesi 51
Tablo 5.1: Katılımcıların görev süreleri 68
Tablo 5.2: Moda alanına ilginin azalmasının nedenleri 69
Tablo 5.3:İsim ve müfredat güncellemesinin ilgi üzerindeki etkileri 72
Tablo 5.4:Okullarda bulunan atölye, makine ve teçhizatın alana olan ilgi üzerindeki etkileri 75
Tablo 5.5:Okullarda gerçekleştirilen eğitimin sektörün ihtiyacını karşılama bağlamında alana olan ilgi üzerindeki etkileri 78
Tablo 5.6:Dijital dönüşümün sektöre etkileri ve bunun alana olan ilgi üzerindeki etkileri 80
Tablo 5.7:Türk tekstil- hazır giyim sektörünün sanayi ekonomisindeki payının öğrencilerin alana olan ilgisi üzerindeki etkileri 81
Tablo 5.8:Mezuniyet sonrası çalışma koşullarının alana olan ilgi üzerindeki etkileri 82

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No Sayfa
Şekil 2.1: Tekstil ve hazır giyim üretim süreci 10
Şekil 2.2: Dünya'da en yüksek tekstil ve hazır giyim ihracatı gerçekleştiren on ülke 16
Şekil 2.3: Dünya ticaretinde son beş yılda toplam mal ve tekstil ürünleri ihracat rakamları 17
Şekil 2.4: Türkiye 1980-2010 tekstil- konfeksiyon ihracat rakamları 21
Şekil 2.5: Tekstil sektörü faaliyet gösteren firmaların iş yeri büyüklüğüne göre dağılımı 24
Şekil 2.6: 2019 Yılı sektör bazlı ihracat rakamları 26
Şekil 2.7: Türkiye tekstil ve hazır giyim sektörü ülkelere göre dağılımı (%) 29
Şekil 2.8: Tekstil- hazır giyim ithalatının ülkelere dağılımı (2018) 31
Şekil 3.1: 2019-2020 Eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrencilerin okul türlerine göre dağılımı 55
Şekil 3.2:Mesleki eğitim kurumu, öğretmen ve öğrenci sayıları 56
Şekil 3.3: 2020-2021 Eğitim öğretim yılı itibari ile uygulanacak haftalık ders çizelgesi 61
Şekil 5.1:Katılımcıların illere göre dağılımı 67

1. GİRİŞ

Tekstil alanı Türk ekonomisinde uzun geçmişi olan alanlardandır. Bu birikim ile Türkiye'nin sanayileşmesindeki önemli sektörlerdendir. Tekstil ve hazır giyim sektörü, imalat sürecinde gerçekleştirdiği katma değer ve ihracat içerisindeki payı, ayrıca sağladığı istihdam rakamları ile Türk sanayinde önemli bir yere sahiptir (Karakahya, 2018). Tekstil ve hazır giyim sektörü yüksek üretim rakamları, sağladığı yüksek döviz getirisi ile ihracat yapılan sektörler içerinde ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye'nin uluslararası pazarlardaki rekabet gücünü tekstil ve hazır giyim sektörü artırmaktadır (Pehlivanoğlu ve Göçeri , 2018). Tekstil ürünleri ham maddeden iplik ve kumaş üretimi, hazır giyim ise kumaştan giysi üretimi olarak tanımlanmaktadır. Ancak aynı değer zincirinde bulunmalarından dolayı bu iki kavram birbiri yerine kullanılmaktadır (BSTB, 2015).

Türkiye tekstil ve hazır giyim sektöründe dünyanın 7. büyük tedarikçisi konumundadır. TÜİK tarafından açıklanan en güncel veriler 2015 yılına aittir. Bu verilere göre çalışan sayısının %27,4'ünün tekstil ve hazır giyim sanayinde olduğu görülmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2018). 2020 yılı Ocak-Nisan arası Sosyal Güvenlik Kurumunun açıklamış olduğu istatistiklere göre ise sektörde yaklaşık 1.100.000 kişi çalışmaktadır (İGM , 2020). Bu rakamlara yönetici, tasarımcı, AR-GE elemanları ve pazarlamacı gibi çalışan gruplar da dahil edildiğinde tekstil ve hazır giyim sektörünün iki milyonun üzerinde kişiye istihdam sağladığı görülmektedir. Türkiye'nin eğitim seviyesi ortalamasının 7 yıl olduğu düşünüldüğünde sektör geniş bir kesime iş olanağı sağlamaktadır (TTSİS, 2015). Rakamlar gösteriyor ki hazır giyim tekstil sektörü ülke ekonomisi içerisinde önemli bir paya sahiptir. Özellikle sağladığı istihdam günümüzde ülkelerin önemli sorunlarından olan işsizlik oranlarının düşmesinde etkili olmaktadır.

Sektörlerde bulunan iş gücünün sayısal değeri kadar nitelikli olması da önemlidir. Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikli ara eleman ihtiyacı Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumları aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu kurumlar mesleki ve teknik liseler, mesleki eğitim merkezleri ve

halk eğitim merkezleridir. Türkiye'de 2017-2018 eğitim öğretim yılında ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin %35'i mesleki ve teknik okullarda eğitim almaktadır (MEB, 2018). Meslek liselerinde 2020-2021 eğitim öğretim yılından itibaren güncellenmiş mesleki öğretim programları kademeli olarak uygulanacaktır. Meslek liselerinde 46 alan bulunmakta olup bu alanlardan bir tanesi de moda tasarım teknolojileri alanıdır. Alan daha önce 2018 yılında revize edilerek "Giyim Üretim Teknolojisi" olan ismi "Moda Tasarım Teknolojileri" olarak değiştirilmiştir.

Mesleki eğitim kurumlarında bulunan alanlar talep edilmemeleri durumunda Millî Eğitim Bakanlığı Kurum Açma, Kapatma ve Ad Verme Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri doğrultusunda kapatılmaktadır. 2014-2015 eğitim öğretim yılından itibaren 154 meslek lisesinde giyim üretim teknolojisi alanı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan yazılar ile kapatılmıştır. 2021 yılı Eylül ayı itibari ile Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü sitesi alan/dal arama sihirbazında 437 örgün eğitim kurumunda moda tasarım teknolojileri alanı bulunmaktadır (MTEGM, 2021). Bu kurumlardan 42 tanesi Çok Programlı Anadolu Lisesi, 395 tanesi de Mesleki ve Teknik Anadolu Meslek Lisesi olarak eğitime devam etmektedir. Ancak arama sihirbazındaki birçok okul daha önce alan kapatma olurları ile alanı kapatılan okullardır. Listedeki 437 okuldan 127 tanesinde moda alanında öğrenci olmadığı görülmektedir ve sitenin bilgi güncelleme tarihi olarak Eylül 2020 yazmaktadır.

2019-2020 yılı itibari ile Türkiye'de 4470 mesleki eğitim kurumunda (özel, resmi) eğitim verilmektedir (MEB, 2020). Mesleki okullar içerisinde giyim/moda bölümünün bulunduğu okul sayısı %9'luk bir orana denk gelmektedir. Öğrencilerin bulunmadığı okullar listeden çıkarılacak olursa bu oran %7'nin altına düşmektedir.

Yapılacak düzenlemeler sektöre eleman yetiştirme görevinde bulunan okullar ve bu okullardaki alanlar için önemlidir. Sektör ile eğitim entegrasyonunu sağlamak için müfredat ile eğitim ortamları olan atölyelerin makine, teçhizat ve donanımlarının güncellenmesi amacıyla çalışmalar yapılmalıdır. Meslek lisesi mezunlarının istihdama katılma oranları genel lise mezunlarına oranla daha yüksektir. Ancak mezun olunan alan dışında çalışma oranları, mezun olunan alanda çalışanların oranlarından fazladır

(MEB, 2018). Bu durum okullarda gerçekleştirilen mesleki eğitimin değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

1.1. PROBLEM DURUMU

Ekonomide önemli bir payı olan giyim sektörünün Türkiye'de eğitim kurumlarında yeterince ilgi görmemesi nitelikli iş gücü kaybına neden olmaktadır. Sektörün ihtiyacı olan nitelikli eleman özelliklerini Mesleki Yeterlilik Kurumunun belirlemiş olduğu standartlar oluşturmaktadır. Tekstil hazır giyim sektörüne nitelikli eleman yetiştirilmesinde mesleki okulların payı önemlidir. Türkiye ekonomisinde ve ihracatında önemli bir paya sahip olan giyim sektörüne eleman yetiştiren okullara ilginin azalması eğitim alanı ile sektörün arasında yeterli iş birliğinin sağlanamadığını göstermektedir.

Meslek okullarında alanlara öğrencilerin yerleştirilmesi 2020-2021 eğitim öğretim yılından önceki dönemlerde 9. sınıf sonunda bakanlık tarafından belirtilen süreler öğrencilerin tercih yapmasıyla gerçekleşmekteydi. 2020-2021 eğitim öğretim yılı itibari ile alan dersleri önceki yılların aksine 9. sınıftan itibaren eğitim ve öğretim programında yer almaya başlamıştır. Bu süreçte de öğrenciler okulun açıldığı ayın sonuna kadar alan tercihinde bulunarak alanlara yerleşmişlerdir. Kurum Açma, Kapatma ve Ad Verme Yönetmeliği'nde alana talebin olmaması ve 2 yıl süre ile alan/dalda şube oluşturulamaması durumunda alan dal kapatılır hükmü yer almaktadır. Giyim/moda alanına da talep olmaması ve ilginin azalması sonucu birçok okulda kapatıldığı görülmektedir.

Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında bulunan giyim üretim teknolojisi / moda tasarım teknolojileri alanına olan ilginin azalması ve mevcut okullarda alanın giderek kapatılmasının nedenleri üzerine öğretmenlerin neler düşündüğü bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı; mesleki ortaöğretim kurumları moda tasarım teknolojileri alanına olan ilginin azalmasının nedenlerini öğretmen görüşlerine göre değerlendirmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır.

- Moda tasarım teknolojileri alanına ilginin azalmasının nedenleri nelerdir?
- Alana yönelik gerçekleştirilen isim değişikliği ve müfredat güncellemesi gibi çalışmaların alana olan ilgi üzerindeki etkileri nelerdir?
- Alana olan ilginin azalmasında atölye, makine- teçhizat gibi mevcut donanımların etkileri nelerdir?
- Gerçekleştirilen eğitimin sektör ihtiyacını karşılama durumunun alana olan ilginin azalmasına etkileri nelerdir?
- Dijital dönüşümün sektöre yansımaları ve bu yansımaların alana olan ilgi üzerindeki etkileri nelerdir?
- Türk tekstil- hazır giyim sanayinin mevcut durumunun alana olan ilgi üzerindeki etkileri nelerdir?
- Alana olan ilginin azalmasında mezuniyet sonrası iş koşullarının etkisi nelerdir?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Sektördeki gelişmelerin eğitime aktarılması ve bu gelişmelere paralel eğitim programlarının hazırlanması; uluslararası rekabet edilebilirliği, ihracata bağlı olarak net döviz girdisini artırması, ayrıca istihdamı da artırarak işsizliği azaltması bakımından büyük öneme sahiptir. Bu duruma bağlı olarak iş koşullarındaki

iyileşmeler, kariyer ilerlemeleri ve mali olanaklar kişilerin öğrenim görmesine ve öğrenim gördükleri sektörlerde çalışmalarına olanak tanıyacaktır.

Mesleki eğitimin geliştirilmesine yönelik bazı projeler hazırlanmış ve uygulanmıştır. Yapılan projelerle beraber giyim alanı ile ilgili araştırma çalışmaları da mevcuttur. Giyim alanına yönelik 1998 ve 1999 yıllarında Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi Başkanlığı tarafından sektörün insan gücü ihtiyacı ve mesleki yeterlilikler üzerine çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar, okullarda verilecek eğitim niteliklerinin belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

Giyim sektörünün Türkiye'nin ihracattaki en önemli sektörlerinden olması ve her geçen gün rekabet edebilirliğinin artmasına karşılık bu alana nitelikli ara eleman yetiştiren okullara talebin azalması, ilerleyen süreçte sektörün ihtiyaç duyacağı nitelikli eleman açığının artması anlamına gelmektedir. Emek yoğun sektörlerden olan hazır giyim sektörünün ihtiyaç duyduğu insan gücü sayısı, istihdama yönelik katkısı bakımından büyük öneme sahiptir. Bu alana olan ilginin araştırılması ve ihtiyaçlara yönelik güncellemelerin yapılması sektör – okul uyumu için gereklidir. Moda alanı üzerine eğitim almış ve bu alanda eğitim veren aynı zamanda sektörle sürekli iletişim halinde olan moda tasarım alanı öğretmenlerinin görüşlerinin alınması öğretimde karşılaşılan güçlüklerin ve alana olan ilginin azalmasındaki sebeplerin belirlenmesi, sektör ile eğitim kurumlarının etkileşim durumlarının saptanması ve yapılacak düzenlemelere kaynaklık etmesi bakımından önemlidir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı örgün eğitim kurumlarında görev yapan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan Moda Tasarım Teknolojileri Alanı öğretmen, atölye şefi ve alan şefleri ile sınırlıdır.

1.5. TANIMLAR

Alan: Ortaöğretim kurumlarında ortak özelliklere sahip birden fazla meslek dalını içeren; bilgi, beceri, tutum, davranış ve istihdam imkânı sağlayan programların her birisi meslek alanı olarak ifade edilir (MTEGM, 2017).

Dal: Mesleki ve teknik ortaöğretim programlarında uygulanan bir alan altında belirli konularda uzmanlaşmaya yönelik bilgi, beceri, tutum, davranış gerektiren ve istihdam imkânı sağlayan iş kollarından her birisi meslek dalı olarak ifade edilir (MTEGM, 2017).

Dokuma: En az iplik grubunun aynı düzlemde belli kurallara bağlı olarak ve birbirleriyle dik açı oluşturacak şekilde, birbirlerinin altında ve üstünde geçerek bağlantı yapmalarıyla oluşan tekstil işlemine dokuma denir (Gürcüm, 2005).

Hazır Giyim: Standart ölçülere göre seri olarak hazırlanmış ve satışa sunulmuş giyim eşyası (TDK, 2020).

İşletmelerde mesleki eğitim: Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerinin beceri eğitimlerini işletmelerde, teorik eğitimlerini ise mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında veya işletme veya kurumlarca tesis edilen eğitim birimlerinde yaptıkları eğitim uygulamalarıdır (MTEGM, 2020a).

Lif: Tekstil endüstrisinin temel maddelerini oluşturan maddelere lif denir (Gürcüm, 2005).

Mesleki Eğitim: Bireye belirli bir meslek ile ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlığı kazandıran ve bireyin yeteneklerini geliştiren eğitim sürecidir (Tosun, 2010).

Moda: Belirli bir zamanda hüküm süren ya da geçerliliği olan şeyler moda olarak tanımlanmaktadır (Çivitçi, 2004).

Örgün Eğitim: Birbirine dayalı hiyerarşik eğitim kademelerinde oluşan, belli yaş gruplarının devam edebileceği, amaçları ve zorunluluğu yasalarla belirlenen eğitim biçimidir (Görgen, 2019).

Staj: Anadolu teknik programı öğrencilerinin mesleki bilgi, beceri, tutum ve davranışlarını geliştirmelerini, iş hayatına uyumlarını, gerçek üretim ve hizmet ortamında yetişmelerini ve okulda olmayan tesis, araç-gereci tanımalarını sağlamak amacıyla 40 iş günü işletmelerde uygulama eğitimi gördüğü mesleki eğitimdir (MTEGM, 2020a).

Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü: Elyaf, iplik, dokuma, örme, terbiye, hazır giyim, konfeksiyon ve deri konfeksiyonu içeren endüstri kolları, bu konularda eğitim veren kurumlar ve birlikleri içerir (METARGEM, 1998).

Yaygın Eğitim: Her yaş grubundaki insanların yararlanabileceği bir formâl eğitim uygulamasıdır (Görgen, 2019).

1.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

(Şenel, 2006)**,** Yaptığı yüksek lisans çalışmasında Konya, Karaman ve Aksaray illerinde tekstil konfeksiyon bölümünün seçimini etkileyen faktörler ve talep oranını araştırmıştır. Araştırmanın gerçekleştirildiği Kız Meslek ve Anadolu Kız Meslek Liselerinde toplamda 10 alan bulunduğu ve tekstil konfeksiyon alanının seçim yapan öğrencilerden yaklaşık %17,5'inin seçtiği belirtilmektedir. Talebin nedenlerine bakıldığında yakın çevre ve dış çevrenin, defile, moda bültenleri, tekstil dergileri gibi simgelerin ve programın alt bölümleri ile yönlendirici duygusal nedenlerin etkili olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada öğrencilerin dikiş dikmek, öğretmenlerine beğeni duymak ve eski mezunların mesleki ve akademik başarıları tercih sebeplerindeki etkenler olarak belirtilmiştir.

(Demirtaş ve Küçük , 2008)**,** "Kız meslek liselerinin sorunlarına yönelik öğretmen görüşleri" isimli çalışmasında ise öğretmen görüşlerine göre kız meslek lisesi sorunları ve çözüm önerilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma teknikleri

kullanılmıştır. Kız meslek liselerine gelen öğrencilerin akademik düzeylerinin düşük olduğu, bu konuda ilköğretim çağında gerçekleştirilecek rehberlik çalışmalarının iyileştirilmesi önerisinde bulunulmuştur. Hızla ilerleyen teknoloji karşısında öğretmen niteliği sorununun ortaya çıktığı ve bu konuda hizmet içi çalışmaların gerekliliği belirtilmiştir. Ayrıca sanayi – okul iş birliğinin artırılmasının ve öğretmenlerin ekonomik gelirlerinin artırılması gerektiği ifade edilmiştir. Araç gereç konusunda sorunların yaşandığı teknolojik gelişmelere uyum sağlanamadığı belirtilmiştir. Bu konuda çözüm olarak döner sermayenin ve merkezi bütçenin artırılması önerisinde bulunulmuştur. Yükseköğretimde ilgili bölümlerle ve kat sayı ile ilgili yeni düzenlemelerin gerekliliği vurgulanmıştır. Öğretmenler alanın eğitim ve öğretim programının güncellenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

(Balcı, 2009)**,** Giyim üretim teknoloji bölümü öğrencilerinin bölümlerine olan ilgi ve tutumlarını incelediği çalışmasının örneklemini Ankara ili merkezindeki 9 Kız Meslek ve Teknik Lisesi oluşturmuştur. Çalışmada öğrenci velilerinin çoğunun ilkokul mezunu olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun bölümü seçerken olumlu düşüncelere sahip olduğu ve düşüncelerinin değişmediği belirtilmiştir. Katılımcı öğrencilerin yarıdan fazlası tekrar bölüm seçme şansları olsa tekrar giyim bölümünü seçeceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmada öğrencilerin bölüme karşı olumlu tutum sergiledikleri de ifade edilmiştir.

(Kalkan, 2014)**,** "Meslek liselerini tercih etmede etkili olduğu düşünülen faktörlerin ikili karşılaştırmalar yöntemiyle ölçeklenmesi" isimli çalışmasında meslek lisesi tercih edilmesinde 'meslek sahibi olmak' ve kısa 'sürede iş bulma' nın meslek lisesini tercih sebeplerinin ilklerinden olduğunu; 'sınavsız geçiş' ve 'akademik başarısızlık' ın meslek lisesi tercihinde üç ve dördüncü sırada yer aldığını belirtmiştir. Okul türleri ve bölümler meslek lisesi seçimi üzerinde farklılıkların oluşturduğunu vurgulamıştır.

(Aslantürk, 2014)**,** yaptığı çalışma sonucunda, mesleki eğitimin toplumda düşük statülü bir eğitim olarak düşünüldüğünü, mesleki eğitimin kalitesinin artırılması gerektiğini belirtmiştir. Mesleki tanıtım ve yönlendirmelerin eksik ve velilerin mesleki eğitimden beklentilerinin yanlış olduğunu, mesleki eğitimde program bütünlüğünün bulunmadığını, 3308 sayılı mesleki ve teknik eğitim kanunun ihtiyacı karşılamadığını,

diğer okul mezunları ile ücret statü farkının olmadığı ve bunun motivasyonu etkilediğini belirtmiştir. Mesleki eğitimde uluslararası geçerliliği olan bir eğitimin verilmesi gerektiği aktarılmıştır.

(Kam ve Atakök, 21-22 April 2016), Araştırma sonucuna göre öğrencilerin mesleki ve teknik okulları seçerken kendi istekleri ile yetenekleri ve cinsiyetlerine uygun olduğunu düşündüğünden ve daha kolay iş bulabilmek için seçtiklerini belirtilmiştir. Öğrencilerin yükseköğrenime devam edememe durumunda kısa sürede meslek sahibi olma imkânı düşüncesinin de tercihte etkili olduğu belirtilmiştir. Bireyler tercihlerini yaparken sosyal çevrenin önemli derecede etkili olduğu ve sosyoekonomik durumu düşük olan aile çocuklarının tercih ettiği görülmüştür. Ayrıca tanıtım ve rehberlik çalışmalarının ilkokuldan başlaması gerektiği belirtilmiştir.

2. TEKSTİL VE HAZIR GİYİM

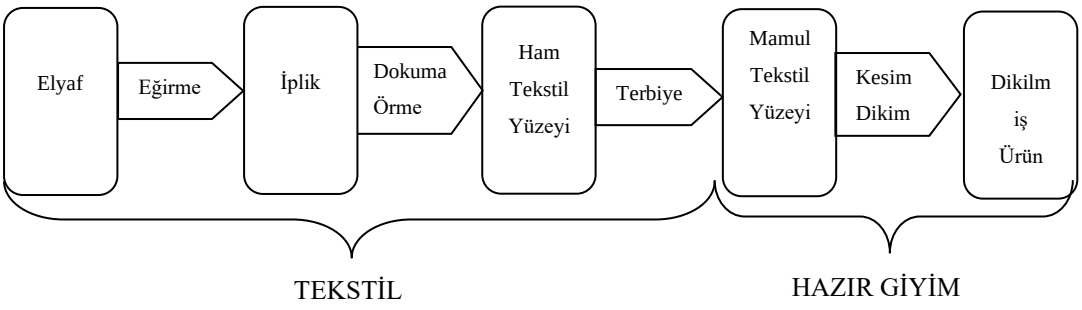
2.1. TEKSTİL VE HAZIR GİYİMİN TANIMI

Tekstil kelimesi kökeni Latince *Textilies* kelimesine dayanmaktadır. Dilimize teknik bir kelime olarak geçmiştir (Gürcüm, 2005). Tekstil kelimesinin karşılığı dokuma ve örmedir. Tekstil kelimesi yaygın olarak sektörünün tamamını kapsayacak şekilde kullanılmaktadır (Sayar, 2020). Üretim için gerekli hammaddeden liflerin üretilmesi, liflerden yarı mamuller ve bunlardan elde edilen ürünler için kullanılmaktadır.

Hazır giyim üretilen kumaşlardan standart beden ve ölçülerde üretilen tüm giyim eşyalarını ifade etmektedir. Hazır giyim üretiminde model geliştirme, kalıp hazırlama, pastal, kesim, dikim süreçleri, ütüleme ve paketleme süreçleri aşamalı olarak gerçekleşmektedir (OKA, 2014).

Tekstil ve hazır giyim birbirini tamamlayan iki süreçtir. Hazır giyimin kullanacağı kumaşlar tekstilde üretilmektedir (Bakır, 2015). Lifler (pamuk, yün, ipek) çeşitli işlemlerle beraber iplik şekline dönüştürülür; dokuma, örme ve çeşitli süreçlerle bir araya getirilerek tekstil yüzeyleri (kumaş) elde edilir. Tekstilin çıktısı olan kumaş, hazır giyime ham madde olarak girer ve giysi şekline dönüşür (Çinar, 2016).

Şekil 2.1: Tekstil ve hazır giyim üretim süreci

Kaynak: (Çakır, ve diğerleri, 2019)

2.2. TEKSTİL VE HAZIR GİYİMİN TARİHÇESİ

Tarihin ilk çağlarından itibaren insanların beslenme ihtiyacından sonra gelen en önemli ihtiyacı giyim olmuştur. Avladıkları hayvanların derilerini, hava koşullarından kendilerini korumak için ve süslenmek için giyinmişlerdir. Taş Devrinde yünün kumaş haline getirilmesiyle tekstilin tarihçesinin başladığı düşünülmektedir (Gürcüm, 2005).

M.Ö. 5000'li yıllarda başlayan dokuma, iplik ve dikiş işlemleri tekstil faaliyetlerinin çok uzun bir geçmişi olduğunu göstermektedir (Çinar, 2016). Çin'de ipek üretim faaliyetleri ve bunu uzun süre devlet sırrı olarak saklaması doğu ülkelerinin tekstil sektöründe daha ilerde olmalarını sağlamıştır (Gülşen, 2015).

Milattan sonra insanların ihtiyaçlarını karşılamak için her alanda gerçekleşen gelişmeler tekstil alanında da yaşanmıştır. 12. yüzyılda çerçeveli ve pedallı dokuma tezgâhları üretilmiştir. Bu süreçte dokuma işi şehirlerde yapılmaya başlanmış ve erkekler köyde kadınların yaptığı işi yapmaya başlamışlardır. Yün ve pamuk üretiminin belirli Avrupa ülkelerinde desteklenmesi bu sektörün gelişmesine katkı sağlamıştır (Gürcüm, 2005). Orta çağda yün önemli bir ham madde konumundadır. Yünün niteliği önemli olduğundan uzun tüylü koyun çeşitleri ıslah edilmiştir. Bu süreçte su ve rüzgârdan önemli ölçüde yararlanılmıştır. Birçok alanda yararlanılan su ve rüzgâr gücü kumaş çırpma ve deri işlemede kullanılmıştır. Bu gelişmeler hızlı bir makineleşmeyi de beraberinde getirmiştir (Başer, 2011).

James Watt'ın 1763 yılında geliştirdiği buharlı makine, sanayi devrinin başlamasını sağlayan gelişme olmuştur. Buharlı makinenin icadı insan ve hayvan gücüne duyulan ihtiyacı azaltmış ve ihtiyaç duyulan yüksek güçler elde edilmiştir (Külcü, 2016). Watt'ın geliştirdiği makinenin bir avantajı da diğer makine sistemlerinde gerçekleştirilemeyen düzgün dairesel hareket sistemini gerçekleştirmiş olmasıdır. Bu düzgün sistem dokuma tezgahına aktarılacak ve sanayi devriminin dönüm noktası olacaktır (Başer, 2011).

Dünya ekonomi tarihinde önemli iki dönüm noktası dünyanın değiştiğini ve eskisi gibi olmayacağını haber veriyordur. Birincisi tarımsal düzene geçiş sürecidir. Diğer dönüm

noktası ise 18.yy'da pamuk sanayisi ile ilk adımları İngiltere'de atılan Sanayi Devrimi'dir (Demirbağ, 2020). İngiltere'de gerçekleşen sanayi devrimi, kendisinden önce gerçekleşen gelişmelerden farklıdır. Tarihte meydana gelen birçok önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler sanayi devrimi gibi sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlayamamıştır (Aksoy, 2016).

Sanayi devrimi makine gücünün insan ve hayvan gücünün yerine geçmesi ve üretimde makine gücünün ön plana çıkması ile başlamıştır. (Küçükkalay, 1997). Sanayi devrimi ile beraber ev ortamında aile fertleri ile gerçekleşen üretim, makinelerle ve ev dışında fabrikalarda gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Günay, 2002). Bu durumu tetikleyen sektör pamuklu dokuma yani tekstil sektörü olmuştur. Pamuklu dokumaya yönelik teknolojik gelişmeler bu sektörün ön planda olmasını sağlamıştır (Başer, 2011). Tekstil sektörü sanayi devriminin başlamasında etkili olan sektör olmuş ve bu devrimden en çok etkilenen sektör de yine kendisi olmuştur (Demirbağ, 2020).

Bu süreçte pamuklu dokumanın İngiltere'de gelişmesinde dış pazarın etkisi büyüktür. İngiltere iç pazarından ziyade özellikle Kuzey Amerika, üçüncü dünya ülkeleri ve Avrupa kıtasında büyük bir büyüme sağlamıştır (Köktaş ve Gölçek, 2016). Amerika Birleşik Devletleri'nde pamuk yetiştiriciliğine uygun bölgelerin bulunması pamuk ihracatının toplam ihracat içerisinde önemli bir paya sahip olmasını sağlamıştır. İngiliz kökenli kişilerin kurduğu fabrikalar ile dokumacılık alanında gelişmeler hız kazanmıştır. Amerika ürünlerinin büyük çoğunluğu İngiltere'ye ihraç edilmiştir (Kuzucu, 2009).

Tekstil sektöründe yaşanan gelişmeler bu alana yönelik makinelerin icat edilmesine zemin hazırlamıştır. John Kay'in 1933'te icat ettiği seri atışlı mekik ile dokuma alanında önemli bir gelişme sağlanmıştır. Bu gelişme ile beraber gerçekleşen hızlı dokumaya ihtiyaç olan iplik mevcut şekildeki üretim sistemiyle karşılanamaz hale gelmiştir. Bu ihtiyacı karşılamak üzere James Hargreaves'in 1764 yılında icat ettiği ve eşinin ismini verdiği "Spinning Jenny" iplik eğirme makinesi üretime hız kazandırmıştır. Bu makinenin ilk şeklinde 8-16 iğne bulunmaktadır (Başer, 2011). Edmund Cartwrigt'ın 1786 yılında geliştirdiği mekanik dokuma tezgâhı ve 1792 yılında pamuk tarama makinesini icat etmesi dokuma üretimine büyük bir gelişim

kazandırmıştır (Üstüner, 2017). Eli Eithney 1793'te pamuk çırçır makinesini icat etmiştir. Bu gelişme ucuz pamuğa olan talebi artırmış ve pamuk ihracatının artmasını sağlamıştır (Başer, 2011).

Bu gelişmelerle beraber Crompton'un 1779'da geliştirdiği iplik sarma makinesi (Köktaş ve Gölçek, 2016), 1801'de Joseph- Marie Jacguard'ın geliştirdiği jakar tezgâhı, John Mercer'in 1851 yılında geliştirdiği ve bir dönüm noktası olan merserizasyon işlemi bu alandaki önemli gelişmelerdendir (Üstüner, 2017). John Smith tarafından 1844 yılında icat edilen iğneli makine olarak bilinen dar dokuma tezgâhı, 1846'da William Unswort tarafından geliştirilerek patenti alınmıştır (Kayadibi P. , 2014). Tüm bu gelişmeler neticesinde 1800'lü yıllarda İngiltere dünya dokunmuş pamuk tüketiminin %60'ını gerçekleştirmiştir (Kaya, 2018). Aynı zamanda 1851 yılında Isaac Merrit Singer tarafından geliştirilen sanayiye uygun dikiş makinesi (Gürcüm, 2005), hazır giyim endüstrisinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri iç savaşları zamanında askeri kıyafetlere olan ihtiyacı karşılamak üzere hazır giyim üretim süreçlerinin çeşitlenmesi ile hazır giyim üretiminde gelişmeler sağlanmıştır (Üstüner, 2017).

Pamuk ve yün endüstrisindeki gelişmeler ülkeler arasında tekstil alanında ticareti artırmıştır. Bu gelişmelerle beraber 1889 yılında Chardonnet'in yapay ipeği geliştirmesi (Gürcüm, 2005) endüstride büyük değişimin başlamasını sağlamıştır. Bu gelişmeden sonra yapay elyaflar üzerine birçok çalışma yapılmış ve 1891 de viskoz ipeği üretilmiştir. Yapay liflerden sonra petrolden elde edilen sentetik lifler üretilmeye başlanmıştır. Bu gelişmeler 1920'lerden sonra başlamıştır. Özellikle 1939 yılında piyasaya çıkan naylon tekstil endüstrisinde büyük etki yaratmıştır. Naylonun üretiminden sonra 1950'de akrilik, 1952'de polyester ve 1953'te triasetat lifleri üretilmiştir. Bu buluşlar suni lif endüstrisinin başlangıcıdır ve günümüzde çok farklı özelliklerde suni lifler üretilmektedir (Gürcüm, 2005).

1959 yılında du Pont firmasının bulduğu spandex (elastan) giyim endüstrisindeki büyük değişimi getirmiştir. Esnek ve sağlam olan elastan birçok giyimde kullanılmaktadır. 1960 ve 1970'lerde ucuz ve kalitesiz olarak algılanan hazır giyime karşı düşünceler değişmiş ve hazır giyim ürünleri popüler olmuştur (Üstüner, 2017).

1990'lı yıllardan itibaren dünya ekonomisinde devrim yaşanmaktadır. Bu süreçte ülkeler arası rekabet büyük önem kazanmıştır (Bostan ve diğerleri, 2010). Bu süreçte bilgisayar teknolojisi endüstrideki gelişmeleri hızlandırmış ve birçok konuda bilgisayar destekli çalışmalar başlamıştır (Üstüner, 2017). 1775'lerde gerçekleşen sanayi devrimi sürekli bir gelişim olarak düşünüldüğünde belirli aralıklarla devam etmiştir. Tekstil sanayinde gerçekleşen bu devrime sonraları kimya, elektrik, petrol ve motor sanayileri de katılmıştır (Küçükkalay, 1997). Makineleşme sürecinin olumlu ve olumsuz bazı yönleri olmuştur. El sanatlarının yavaş yavaş yok olmasına ve zanaatkarların azalmasına sebep olmuştur. Bununla beraber seri üretimle beraber daha çeşitli ve ucuz ürünlere erişim kolaylaşmıştır (Dilmaç, 2015).

Giyim ilk başlarda sadece bir ihtiyaç olmakla beraber zaman içerisinde bugünkü durumuna gelerek giyinmenin yanında bir süslenme aracı olmuştur (Çağlayan, 1978). Sektördeki gelişmeler giyimi ihtiyacın ötesinde bir boyuta taşımıştır. Moda bir olgunun popülerlik kazanmasıdır. Geçmiş ile geleceğin köprüsü konumunda bulunan moda şu anı temsil etmektedir. Moda olgusu geniş bir alanı içerisine almaktadır. Giyim, modayı endüstri haline getiren ve modayla en iyi bütünleşen sektör olmuştur (Çivitçi, 2004,2013). Bugün dünya ticareti içerisinde tekstil-konfeksiyon sektörü önemli bir paya sahiptir.

2.3. DÜNYA'DA TEKSTİL VE HAZIR GİYİM

Sanayileşmenin ilk adımlarından biri olan tekstil – hazır giyim endüstrisi gelişmiş ülkelerin sanayileşmesi sürecinde tercih edilen sektörlerden olmuştur. Gelişmiş birçok ülkenin sanayileşme başlangıcında tekstil sektörü önemli bir paya sahiptir (Demirbağ, 2020). Dünya'da son 40 yılda mal ticareti 48 kat artış göstermişken tekstil ve hazır giyim sektörü 60 kat büyüme sağlayarak önemli bir konuma gelmiştir. Bu süreçte hazır giyim sektörünün, tekstil sektöründen %57 fazla geliştiği görülmektedir (Gülşen, 2015). Hazır giyim ve tekstil sektörü, ülkelere sağladığı döviz getirisi, istihdamdaki payı ve ülkelerin ekonomilerine sağladıkları katkılardan dolayı önemli bir yere sahiptir (Bakır, 2015).

1947 yılında Gümrük Tarifeleri ve Genel Ticaret Anlaşmaları ile beraber ticaret serbestliği sağlanmıştır. 1960'lı yıllara gelindiğinde tekstil – hazır giyim sektörünün gelişmiş ülkelerden daha çok gelişmekte olan ülkelere kaydığı görülmektedir. Bunun en önemli etkeni ucuz iş gücü olmaktadır. Bu durum üzerine gelişmiş ülkeler tarafından başta pamuklu ürün ticaretine yönelik kısa süreli anlaşmalar gerçekleştirildiği görülmektedir. 1961 yılında başlayan bu süreç 1974 yılında kapsamı genişletilerek yeni ürün gruplarının eklenmesi ile devam etmiştir. Ardından 1986 yılında yenilenen anlaşma 1995 yılına kadar devam etmiştir (Öztürk, 2007). Dünya Ticaret Örgütü tarafından 2005 yılından itibaren tekstil ve hazır giyim ticaretinde kısıtlama ve kotaların kaldırılarak serbestleştirilmesi anlaşması imzalanmıştır (Adıgüzel M. , 2019).

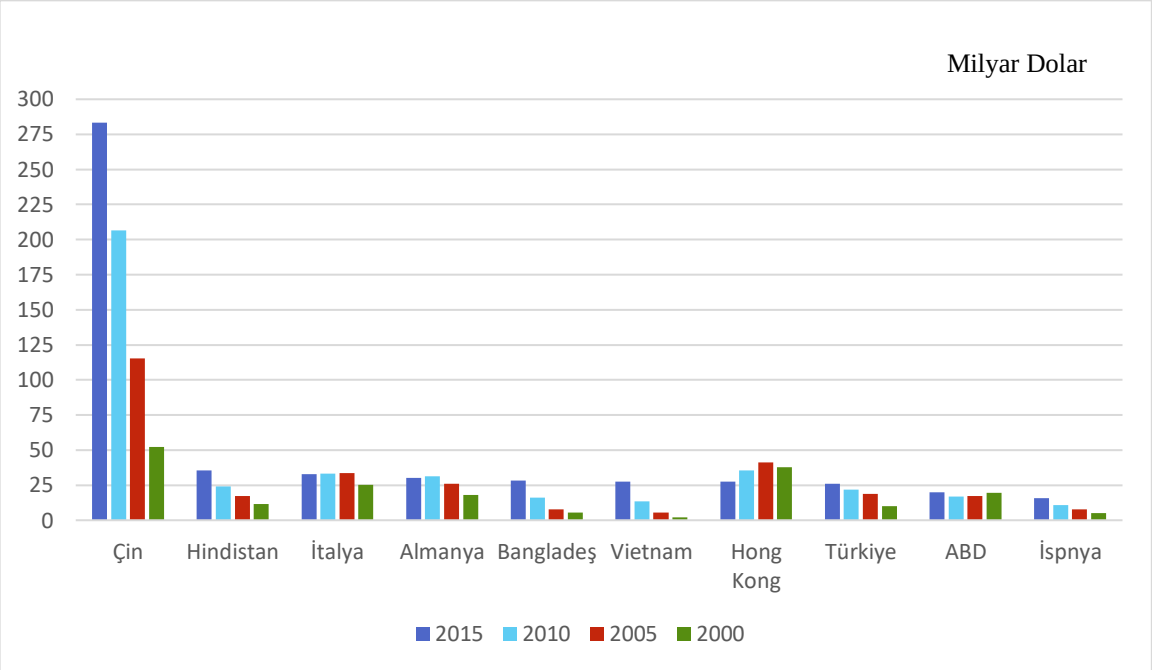
Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne üyeliği ile tekstil – hazır giyim sektöründe önemli gelişmeler yaşanmıştır. Tekstil – hazır giyim sektöründe gerçekleşen serbest ekonomi ile rekabet durumu giderek artmıştır. Bu süreçte ürünlerin tercih edilmesinde ürün fiyatları etkili olmuştur ve bu durum rekabeti daha da artırmıştır (Pehlivanoğlu ve Göçeri , 2018). Tekstil ve hazır giyim sektör koşulları içerisinde rekabet edebilmek için düşük maliyet, kaliteli ürün (Gülşen, 2015) ile beraber hizmet kalitesi de önemli bir yer tutmaktadır (İGM , 2020).

Gelişmiş ülkelerin tekstil ihracatında paylarının azalmasında üretim kapasitesini arttırmaktan ziyade AR-GE ve modernizasyon çalışmalarına yönelmeleri etkili olmuştur (Öztürk, 2007). Gelişmiş ülkeler yanmayan, kolay ütülenen esnek özellikleri bulunan değeri yüksek ürünlerin üretimini artırmışlardır. Tekno-tekstil, bio-tekstil gibi ürünlerle yüksek iş gücü kayıplarını telafi ederek rekabet edebilme pozisyonlarını korumuşlardır. Sektörde önemli paya sahip olan Avrupa Birliği üretimden ziyade marka ve kalite üzerine çalışmaları gerçekleştirmekte ve üretim sanayindeki %3'lük katma değerini bu sektörden sağlamaktadır (Çinar, 2016). Bu süreçte tekstil sektöründe pamuklu ürünlerin payı azalırken sentetik ürünlerin payı azalmamıştır (Öztürk, 2007).

2000'li yıllara doğru tekstil hazır giyim ihracatında Çin, Hong Kong ve İtalya ilk üç sırada yer almıştır (Çekiç, 2004). Emek yoğun olan tekstil – hazır giyim sektörü

gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere kaymasıyla Hindistan, Bangladeş, Endonezya, Tayvan gibi iş gücü ucuz olan ülkeler uluslararası pazarda önemli pay sahibi olmuşlardır. Bu durum gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkeler karşısında rekabet gücünü arttırmış ve bu ülkeler uluslararası ticarette söz sahibi olmaya başlamışlardır (Demirbağ, 2020).

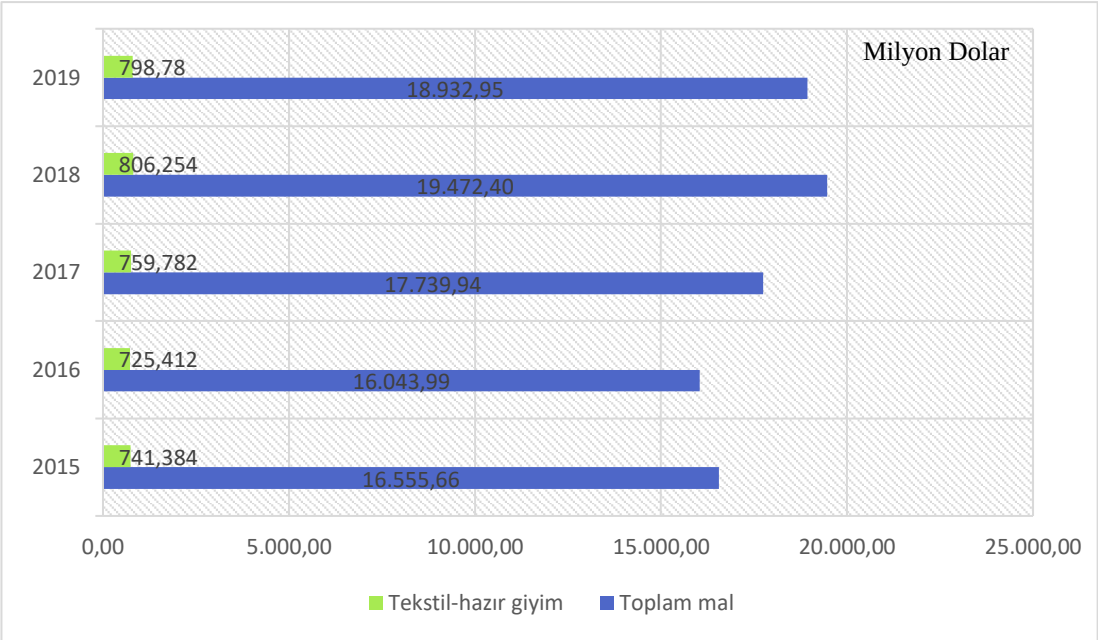
Şekil 2.2: Dünya'da en yüksek tekstil ve hazır giyim ihracatı gerçekleştiren on ülke

Kaynak: (Dünya Ticaret Örgütü, 2020)

Şekil'de Dünya'da en yüksek tekstil ve hazır giyim ihracatı gerçekleştiren on ülke görülmektedir. 2015 yılı verileri itibari ile Çin dünyanın en büyük tekstil ihracatçısı konumundadır. Bu alandaki payı %30'ların üzerine çıkmıştır (Basmihov, 2017). Çin artan maliyetler nedeniyle üretimini daha çok üçüncü dünya ülkelerine yöneltmiştir (Adıgüzel M. , 2019). Hindistan ucuz iş gücü ile sektörde ikinci paya sahip ülke konumuna gelmiştir (Bakır, 2015). Dünya Ticaret Örgütü'nün 2015 verilerine göre Hindistan 35 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. Üçüncü sırada bulunan İtalya 33 milyar dolara yakın bir ihracat gerçekleştirmiştir. İtalya'yı sırasıyla Almanya, Bangladeş, Vietnam, Hong Kong ve Türkiye takip etmiştir.

Şekil 2.3: Dünya ticaretinde son beş yılda toplam mal ve tekstil ürünleri ihracat rakamları

Kaynak: (Dünya Ticaret Örgütü, 2020)

Dünya Ticaret Örgütünün verilerine göre 2018 yılı toplam mal ihracat rakamları 2019 yılına oranla yaklaşık %4'lük bir küçülme yaşamıştır. Bu küçülme tekstil- hazır giyim sektöründe ise %1 olarak gerçekleşmiştir. Dünya Ticaret Örgütü'nün 2019 yılı verilerine göre toplam mal ihracatı 19 trilyon dolar civarındadır. Tekstil ve hazır giyim ihracat rakamı ise 800 milyar dolar dolaylarındadır. 2019 yılı verilerine göre tekstil hazır giyim ihracatının toplam ihracat rakamları içerisinde yaklaşık %5'lik bir paya sahip olduğu görülmektedir (Dünya Ticaret Örgütü, 2020). Gelişmekte olan ülkelerin bu alanda önemli paya sahip olmalarında ham maddeye yönelik düşük maliyet ve iş gücünün ucuzluğu gibi etkenler söz konusu olmuştur. Tekstil ve hazır giyim sektörünün ihracattaki getirisi, üretim sırasında gerçekleştirdiği katma değer ve istihdama olan katkısından dolayı gelişmekte olan ülkeler için önemli bir yere sahiptir. Türkiye'nin sanayileşme sürecinde de tekstil ve hazır giyim sektörü önemli bir yere sahip olmuştur (Demirbağ, 2020).

2.4. TÜRKİYE'DE TEKSTİL VE HAZIR GİYİM

Türk ekonomisi içerisinde tekstil ve hazır giyimin yeri oldukça önemlidir. Ekonominin üretim alanındaki temel sektörlerindendir. Sektörün katma değer, ihracat ve istihdamdaki katkısı Türkiye için oldukça önemlidir.

2.4.1. Türkiye'de Tekstil ve Hazır Giyimin Tarihçesi

Kaşgarlı Mahmut 11. yüzyılda yazmış olduğu Türkçe sözlük olan Dîvânu Lugâti't-Türk eserinde pamuklu dokumanın karşılığı olarak 'bez' ve 'böz' kelimelerini kullanmıştır. İsimleri değişmeden günümüze kadar gelen kırbaş (kaba pamuklar) ile dülbent (ince pamuklar) günümüzde kullanılan kelimelerdir (İnalcık, 2008).

Anadolu'da tekstil ürünlerinin artması, çeşitlenmesi ve devamlılığında Türk, Tatar ve Moğol gibi diğer toplulukların Asya'dan göç etmesi etkili olmuştur (Gülşen, 2015). Selçuklular döneminde diğer alanlarla beraber dokuma alanı da gelişmeler göstermiştir. Anadolu'da eski bir geçmişi olan dokuma sanatı Selçuklularla beraber daha da gelişmiştir. Dokumada altın, ipek ve gümüş ipliklerin dokunmasıyla mali değerleri de artarak saray sanatı olarak ifade edilmiştir (Kuzucu, 2009). On üçüncü yüzyılda İtalyan gezgin Marco Polo, Çin gezisi sonrası Anadolu'yu ziyaretinde Selçuklu dokumalarını övmekte halı ve ipekli kumaşlardan bahsetmektedir (Can ve Özkartal, 2013). Türk dokumalarının Avrupa'ya geçişinde Anadolu'nun 'İpek Yolu' üzerinde olması etkili olmuştur. Avrupa'da beğenilen Türk dokumaları ticarette önemli bir yer edinmiştir (Erden, 2006). Anadolu Selçuklu Devletinde dokuma üssü olarak bazı bölgeler ön plana çıkmaktadır. Bahsi geçen bölgeler Konya, Kayseri, Malatya, Sivas ve Ankara şehirleridir (Can ve Özkartal, 2013). Gerçekleşen bu ticaret Osmanlı Devleti kurulduktan sonraki dönemde de devam etmiştir (Demirbağ, 2020).

Anadolu ürünleri 1300-1600 yılları arasında Balkanlar, Karadeniz ve Batı ülkelerine ihraç ediliyordu (İnalcık, 2020). Osmanlı dokumasının en fazla gelişme gösterdiği dönem on altıncı yüzyıl olmuştur. Çini üzerindeki desenler dokumaya aktarılmış, motiflerde oran ve düzen değişimine gidilmiştir. Bursa'daki üretim İstanbul'a bu yüzyılda aktarılmıştır (Can ve Özkartal, 2013). Anadolu'da üretilen ürünler Avrupa'da

önemli kişilerden ilgi görmekteydi. Bunlardan ipekli ve sof kumaşlarına Rus çarları, İtalyan ve Fransız prenses ve prensleri önemli derecede alaka göstermekteydi. Ayrıca Fransa ve İtalya'nın ihraç ettiği ürünler arasında Osmanlı Devleti'nde üretilen ince pamuklu dokuma kumaşlarda bulunmaktaydı (İnalcık, 2020). Osmanlı İmparatorluğu'nda 16. ve 17. yüzyıllarda da pamuk, yün ve ipekli üretimin fazlaca yapılıyor olması üretimin küçük atölyeler biçiminde ülke genelinde yaygınlaştığını da göstermektedir (TTSİS, 2015).

Osmanlı dokuma sanatı geleneklerini on sekizinci yüzyıla kadar devam ettirmiştir. Ancak ekonomik nedenler lüks kumaş üretimi üzerinde etkili olmuş ve üretim azalmıştır. Avrupa kumaşları on altıncı yüzyılın sonları itibariyle Osmanlı piyasasına girmeye başlamıştır. Ancak yerli dokumaların önüne geçmesi on sekizinci yüzyılın sonunu bulmuştur (Can ve Özkartal, 2013). 18. Yüzyıl boyunca tekstil ürünlerinde ihracat devam etmiştir. Önceleri ipek, yün ve pamuk kumaş, iplik ve ham mamul olarak ihraç edilirken son döneme doğru sadece ham mamul şeklinde ihraç edilmeye başlanmıştır (Küçükkalay ve Elibol, 2003).

Sanayi devrimi sonrası yaşanan hızlı gelişmeler Avrupa'da rekabeti artırmıştır. Osmanlı'nın ihracatını gerçekleştirdiği pamuklu ürünlerde durum tersine dönerek Osmanlı Devleti'ne ithal ürünler olarak girmeye başlamıştır. Bu gelişmelere karşı önlem olarak Osmanlı Devleti 1830'lu yıllarda Halep'te 300 tane pamuklu kumaş dokuma için imalathane, 200 tane de ipekli kumaş için imalathane kurmuştur (Kuzucu, 2009). Bu kapsamda Osmanlı'da gerçek manada ilk fabrika 1835 yılında İstanbul, Eyüp'te dokuma fabrikası olarak kurulan Feshane-i Amire pamuklu dokuma fabrikasıdır (Karakahya, 2018).

Osmanlı Devleti'nin 1838 yılında imzalamış olduğu İngiliz Ticaret Anlaşması, pamuklu sanayi için en büyük darbe olmuştur. Bu anlaşmaya kadar İngiltere gibi ülkeler aracılı olarak ticaret yaptıkları Osmanlı topraklarında artık serbest bir şekilde ticaret yapma hakkı elde etmişlerdi. Feshane-i Amire fabrikasından sonra 1843 yılında Hereke dokuma fabrikası kurulmuştur. Daha sonraları 1844'te İzmit'te Çuha Fabrikası, 1845'te Bursa'da Harir Fabrikayı Humayunu, 1847'de Balıkesir Aba İpliği Fabrikası (Kuzucu, 2009), 1850'de Bakırköy Pamuklu Dokuma Fabrikası, 1965'te de

Filibe Pamuk İpliği ve Dokuma Fabrikası kurulmuştur (Demirbağ, 2020). 19. yüzyılda gerçekleşen fabrikalaşma düşüncesi serbest ticaret anlaşmasının da etkisi ve serbest ekonominin karşısında başarısız olmuştur (Eşiyok, 2010).

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde tekstil sanayinde gerçekleşen girişimler Cumhuriyetin kurulmasından sonra da büyük önem ve hızlı bir şekilde devam etmiştir (Demirbağ, 2020). Cumhuriyetin ilk dönemlerinde gerçekleşen ithalatın %40'ı gibi büyük bir oranını tekstil mamullerinin oluşturduğu görülmektedir. Bu durum tekstil sektörüne gerçekleşecek yatırımların öncelikli olmasını gerekli kılmıştır (Gülşen, 2015).

Türkiye'de pamuk ve iplik dokumacılığı ilk olarak 18 Şubat 1923'te İzmir'de düzenlenen İktisat Kongresinde teşvik edilmiştir. Bu dönemde çeşitli sebeplerden ötürü bu teşvik neticesinde sadece pamuk ihracatı ve tekstil mamulleri ithalatı yapılabilmiştir (Çinar, 2016). 1924 yılında çıkarılan Sanayi Teşvik Kanunu kapsamındaki teşviklerle 13 yeni tekstil fabrikası kurulmuştur. Bunun neticesi olarak 1930'lu yıllarda tekstil sektörü Türkiye ekonomisinin %23'ünü oluşturmuştur. Bu kapsamda 1933 yılında kurulan Sümerbank önemli bir yatırım olma özelliği taşımaktadır. Sümerbank'ın kurulması ile birlikte Osmanlı'dan kalmış olan tekstil fabrikaları da Sümerbank'a aktarılmış ve tekstil sanayi gelişimi ivmesi devam etmiştir (Demirbağ, 2020).

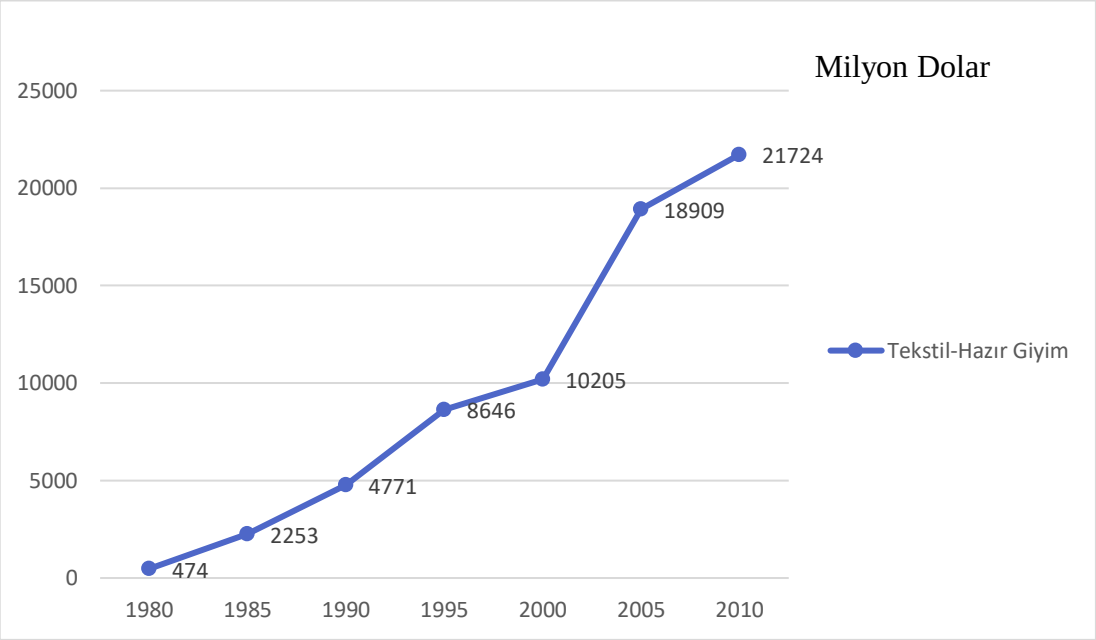
Fabrikaların modernize edilmesi için 1940 yılında yurtdışından makineler getirtilmiş ve fabrikaların modernize edilmesi 1946 yılında gerçekleşmiştir. Verilen teşvikler sonunda 1950'li yıllardan itibaren ithal edilen ürünler yurt içinde üretilmeye başlanmıştır (Çekiç, 2004). Kamunun 1950'li yılların başına kadar Sümerbank ile elinde bulundurduğu tekstil ve hazır giyim sektörü, devletin de desteğiyle özel sektöre doğru kaymıştır. Özel teşebbüs ile Adana, İzmir, Kayseri ve İstanbul'da fabrika yatırımları gerçekleşmiştir (TTSİS, 2015). Özel sektör yatırımları ile beraber 1952 yılında özel sektörün üretim payı %28 iken 1962 yılında bu oran %62 olarak gerçekleşmiş ve 1990 yılında %90'ları geçmiştir. Günümüzde kamunun tekstil hazır giyimde payı bulunmamaktadır (Çinar, 2016).

Gerçekleşen yatırımlar neticesinde tekstil alanındaki üretim iç pazar ihtiyacını büyük oranda karşılamıştır. Tekstil hazır giyim ithalatı 1950 yılında 47 milyon dolar iken 1960 yılında 28 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. (TTSİS, 2015).

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 1963-1967 yıllarında hazırladığı Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 1968-1972 yıllarında hazırladığı İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile üretim ve ihracata yönelik teşvikler gerçekleştirilmiştir. Bu teşvikler neticesinde 1960 yılında tekstil ve hazır giyim sektörünün toplam ihracattaki 0,3 olan payı 1970 yılında %5'e kadar yükselmiştir (TTSİS, 2015). Bu yönde yapılan yatırımlar neticesinde Türkiye 1950 yılında tekstil, 1970 yılında ise hazır giyim sektöründe ihracatçı bir ülke konumuna gelmiştir (Çinar, 2016).

1980 yılından itibaren uygulanmaya başlayan ihracata yönelik teşvik politikaları ve serbest piyasa ekonomisi, tekstil ve hazır giyim ihracatını önemli oranda artırmış ve toplam ihracat içerisinde önemli bir paya sahip olmuştur (Karakahya, 2018). Sektör 1970 ve 1980'lerden itibaren gerçekleşen teşvik çalışmalarıyla ödemeler dengesini destekleyen sektör olmuştur (Gülşen, 2015). Tekstil ve hazır giyim ihracatı 1980 yılından 2007 yılına kadar sürekli atış göstererek toplam ihracat içerisinde %22,6'lık bir oran yakalamıştır (Uyanık ve R. Tuğrul, 2013).

Şekil 2.4: Türkiye 1980-2010 tekstil- konfeksiyon ihracat rakamları

Kaynak: (Dünya Ticaret Örgütü, 2020)

Dünya Ticaret Örgütü verilerine göre Türkiye'nin 1980 ile 2010 yılları arasında tekstil – konfeksiyon ihracat rakamları grafikte görülmektedir. 1980 yılında 474 milyon dolar olarak gerçekleşen ihracat rakamları katlanarak 1985 yılında 2,2 milyar dolar dolaylarına gelmiştir. 2005 yılında dünya ticaretindeki serbestleşme ile beraber rekabet artışı yeni bir dönem başlatmıştır (Çinar, 2016). 2005 yılında gerçekleşen ihracat rakamı 2000 yılının iki katına yakın bir değer yakalamıştır. 2010 yılı ile birlikte bu rakam 20 milyar doların üzerine çıkmıştır.

Türkiye'nin geleneksel tekstil üretimi doğrultusunda gelişen Türk tekstil ve hazır giyim sektörü sağladığı istihdam rakamları, yüksek kâr marjı ile ülkenin en önemli sektörlerindendir. Osmanlı dönemine kadar uzanan yatırım ve üretim, Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen kalkınma planlarıyla öncelikli sektör olarak belirlenmiştir (Aslan, 2008). Sektörün sağladığı döviz getirisi, imalat sanayi ve üretimdeki payı ile ihracat odaklı bir sektör konumundadır (Karakahya, 2018).

2.4.2. Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Mevcut Durumu

Ülkemizde 1980'li yıllardan itibaren uygulanmaya başlayan serbest piyasa ekonomisine göre ihracata yönelik politikaların desteklenmesi ile beraber tekstil ve hazır giyim ihracatı önemli oranda artmış ve ihracatın en önemli kalemlerinden olmuştur. Tüm bu zaman diliminde Türkiye iş gücü, ham madde ve pazarlama etmenleri açısından dünyanın en başta gelen ülkelerinden olmuştur (BSTB, 2015). Tekstil hazır giyim sektörü Gayri Safi Milli Hasılanın %6,6'sını oluşturmaktadır. TÜİK tarafından açıklanan en güncel veriler göstermektedir ki üretim sanayinde gerçekleşen girişim ve çalışanların ¼'ü tekstil ve hazır giyim sanayi faaliyet kolunda bulunmaktadır (BSTB, 2015).

2.4.2.1.İstihdam

Türkiye'de istihdama en büyük oranda katkı sağlayan sektörlerden olan tekstil – hazır giyim sektörü, aynı zamanda kadın istihdamındaki rolü ile de ön plana çıkmaktadır (TTSİS, 2015). Eylül 2019- Eylül 2020 tarihleri arasında tekstil – hazır giyim sektöründe kadın istihdam artışı 27.631 olarak gerçekleşmiştir (Raporda belirlenen

tekstil ve hazır giyim sayıları birleştirilmiştir) (TEPAV, 2020). Ülkelerin işsizlik sorununun çözülmesi ülkeler için en önemli önceliklerdendir. Bu nedenle istihdama katkısı ile emek yoğun sektörlerden olan tekstil – hazır giyim sektörü Türkiye'de de büyük öneme sahiptir.

Sosyal Güvenlik Kurumunun yayınlamış olduğu 2019 yılı istatistiklerine göre toplam sigortalı çalışan sayısı 14.314.313'tür. NACE Rev. 2 sınıflamasına göre tekstil (13), giyim eşyaları imalatı (14), deri ve ilgili ürünler imalatı (15) faaliyet gruplarında sigortalı çalışan sayısı 1.075.302 kişidir (SGK, 2020). Veriler göstermektedir ki sigortalı çalışan sayısının %7,5'ini tekstil – hazır giyim sektörü oluşturmaktadır.

Ancak sektörde kayıt dışı firmaların fazla olması, taşeron işletmelerin bulunması sebebiyle gerçek istihdam sayılarını tespit etmek mümkün olmamaktadır (Çinar, 2016). Kayıt dışı çalışmalar dikkate alındığında tarım ve hizmet sektörleri dahil mevcut bütün sektörler içerisinde tekstil – hazır giyim sektörünün yaklaşık %12'lik bir istihdam sağladığı görülmektedir (OKA, 2014).

Tablo 2.1: 2014-2018 yılları arası toplam, imalat ve tekstil sektörü istihdam sayıları

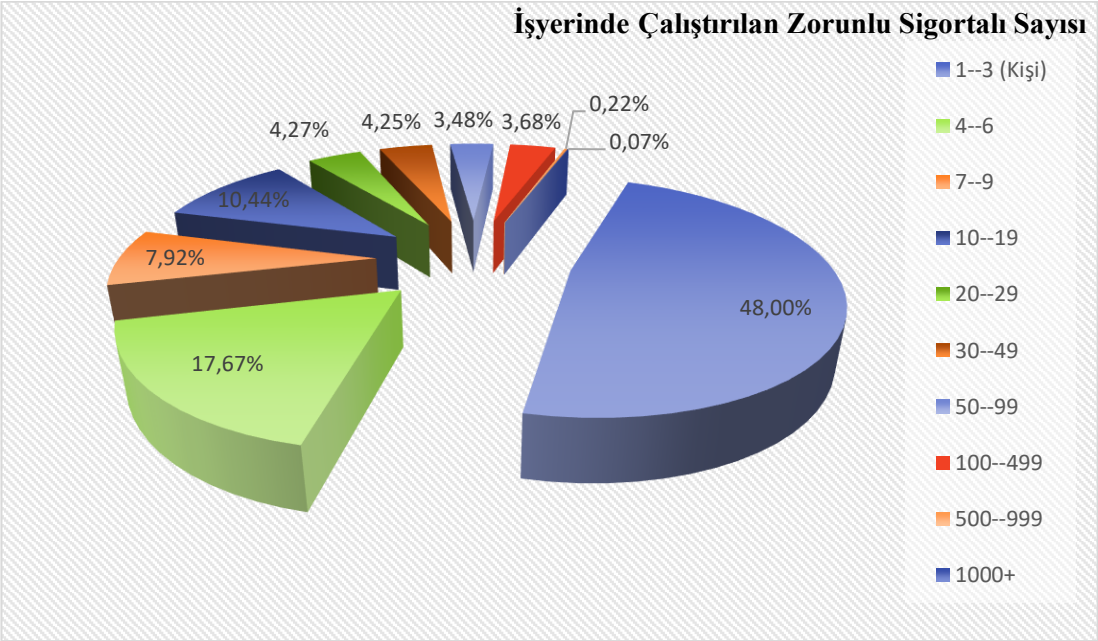
	2014	2015	2016	2017	2018
Toplam	12 173 321	12 749 148	12 908 112	13 428 313	13 541 398
İmalat	3 540 868	3 621 817	3 634 477	3 723 677	3 838 031
Tekstil – Hazır Giyim	1 011 891	994 393	975 176	991 618	1 035 872

Kaynak: (TÜİK, 2020)

TÜİK verilerine göre toplam istihdam sayısının sürekli arttığı görülmektedir. Bu artışa paralel olarak imalat sanayi istihdam sayıları da artış göstermiştir. Tekstil – hazır giyim sektöründe 2014 yılında, bir milyon kişiyi aşan istihdam sayılarının 2015 ve 2016 yıllarında düştüğü görülmüştür. 2017 yılından itibaren istihdam sayılarının tekrar yükselmeye başladığı dikkati çekmiştir. 2018 yılı itibari ile istihdam sayısı tekrar 1 milyonun üzerine çıkmıştır. 2019 yılı Temmuz verilerine göre tekstil – hazır giyim alanında istihdam 1.092.376 kişi olarak gerçekleşmiştir (ÇGM, 2018).

Mayıs 2019 yılından 2020 yılına kadar geçen bir yıllık sürede ücretli çalışan sayısı %2,8'lik azalış göstererek 13.919.000 olmuştur. Mevsimlik çalışandan arındırılmış sayılara bakıldığında ise Nisan 2020'den itibaren 9 bin kişilik bir artış söz konusudur. Sektör değerlerine bakıldığı zaman 2019 Mayıs- 2020 Mayıs tarihleri arasında en fazla artış, 87 bin kişi ile sağlık sektöründe gerçekleşmiştir. Sağlık sektöründen sonra 26 bin artışla giyim imalatı sektörü en fazla artış gösteren sektör konumundadır. Tekstil sektörü ise 8718 kişi ile en fazla artış gösteren sektörlerde 8. sıradadır. Eylül 2020 tarihi itibari ile 1 yıllık süreçte tekstil – hazır giyim sektörü 68.896 kişilik istihdam artışı sağlamıştır. İmalat sanayinde gerçekleşen istihdam artışında hazır giyim- tekstil sektörü ilk sırada yer almaktadır (TEPAV, 2020). İmalattaki iş gücünün %27,8'i tekstil – hazır giyim sektöründe bulunmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2018).

Şekil 2.5: Tekstil sektörü faaliyet gösteren firmaların iş yeri büyüklüğüne göre dağılımı

Kaynak: (SGK, 2020)

1 milyonun üzerinde kişinin çalıştığı sektörde 2019 yılı itibariyle 58.404 firma faaliyet göstermektedir. Firmaların iş yeri büyüklüğüne göre dağılımına bakıldığında en büyük kesimi 1-6 çalışanın bulunduğu işletmeler oluşturmaktadır. 500 ve üzeri çalışanın bulunduğu firma sayısı 167'dir. 500 üzeri çalışanın bulunduğu firmaların oranı

%0,3'tür. Sektörde faaliyet gösteren firmaların büyük çoğunluğunu KOBİ'lerin oluşturduğu görülmektedir. (SGK, 2020). Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ağırlıklı olduğu bu sektörün büyümesi Türkiye ekonomisine katma değer, istihdam, döviz getirisi ve sosyal yönden katkılar sunmaktadır. Bu durum ekonominin büyümesini hızlandıracak ve KOBİ'lerin gelişmesiyle daha fazla istihdam gerçekleşmiş olacaktır (TTSİS, 2015).

2.4.2.2. İhracat

Türkiye'nin gayri safi yurt içi hasılası içerisinde %10 oranında bir payı olan tekstil - hazır giyim sektörü imalat sektörleri içerisinde istihdam ve üretimle beraber ihracatta da üst sıralarda bulunmaktadır. Tekstil – hazır giyim sektörü krizlerin yaşandığı zamanlarda dahi dış ticaret fazlası vermesinden dolayı Türkiye'nin ihracatında lokomotif sektörlerindendir (Karakahya, 2018). Sektör imalat üretiminin %15,2'sini, toplam ihracat gelirinin %19,8'ini oluşturmaktadır. Türkiye gerçekleştirdiği ihracat rakamları ile tekstil – hazır giyim sektöründe dünyanın 7. Büyük tedarikçisi konumundadır. Avrupa Birliği'nin hazır giyimde en büyük üçüncü tedarikçisi, tekstilde ise en büyük ikinci tedarikçisi konumunda bulunmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2018).

Tablo 2.2: 2015-2019 sektör ihracat rakamları

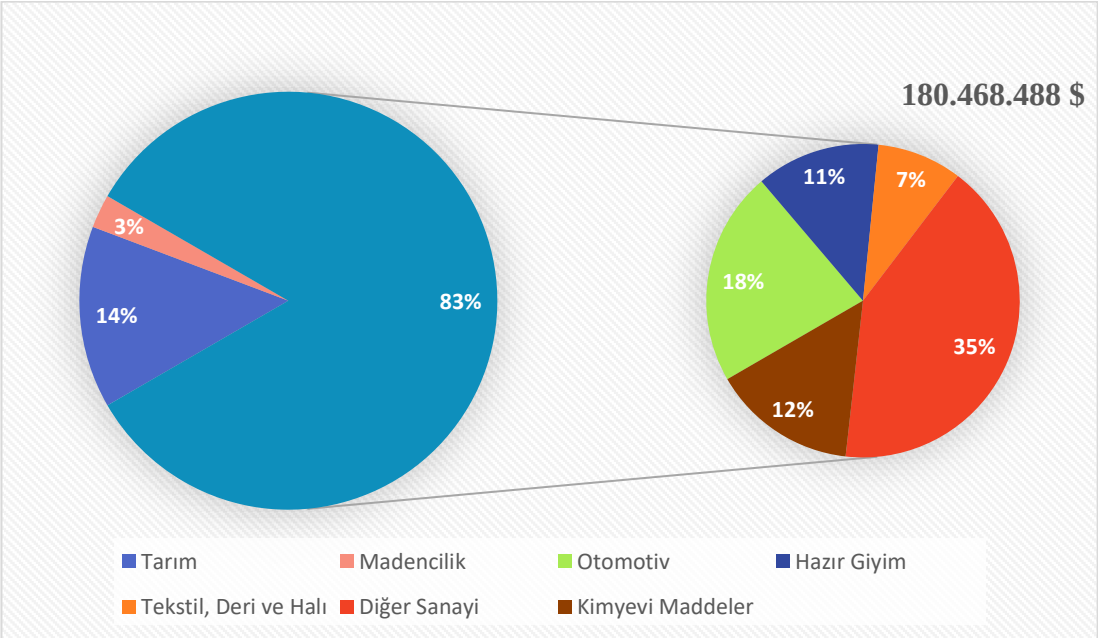
Birim: 1.000.000 $	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Toplam İhracat	157.453	143.839	142.070	156.782	176.860	1801464
Tekstil- Hazır Giyim	31.822	28.391	28.136	28.832	30.033	29.822
Genel İhracat İçindeki Payı %	20,2	19,7	19,8	18,4	17	16,5

Kaynak: (TİM, 2020)

Türkiye İhracatçılar Meclisi verilerine göre tekstil hazır giyim ihracat rakamları ve toplam ihracat içerisindeki payı tablo 2'de verilmiştir. 2012 yılından itibaren tüm

sektörlerin 2014 yılında en yüksek ihracat değerlerine ulaştıkları ve bu tarihten itibaren dalgalı seyir izledikleri görülmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2018).

Şekil 2.6: 2019 Yılı sektör bazlı ihracat rakamları

Kaynak: (TİM, 2020)

2019 yılı itibari ile gerçekleşen ihracat rakamlarında sektör dağılımında %81 ile sanayi alanı en büyük paya sahiptir. Sanayi bazlı ihracat rakamları incelendiğinde ilk üç sırayı %18 ile otomotiv sektörü, %12 ile kimyevi madde ve mamulleri ve üçüncü sırada %11 ile hazır giyim sektörü oluşturmaktadır. Sanayi ihracatı içerisinde tekstil sektörü ise %7'lik bir paya sahip olmuştur. İhracat içerisindeki payı ile hazır giyim ve tekstil sektörü, Türkiye'nin ihracatında önemli sektörlerindendir.

Türkiye'nin hazır giyim tekstil ihracatının %70'ten fazlası Avrupa Birliği ülkelerine gerçekleştirilmektedir. Sektör hızlı teslimat, hedef pazara yakınlık; teknik, sosyal ve idari bilgi birikimi, tecrübe, geniş ürün çeşitliliği ve tasarım yetkinliği gibi avantajlara sahiptir. Özellikle hazır giyim sektöründe faaliyet gösteren firmaların yurt içi ve yurt dışında mağaza artışları yaşanmaktadır. Gelişmeler neticesinde Türk hazır giyim sanayi moda trendlerine uyum sağlayan, esnek üretim yapısı ile yüksek katma değer sağlayan bir sanayi kolu olmuştur (İGM , 2020).

Tablo 2.3: Ülkeler itibariyle tekstil ve ham maddeleri sektörü ihracatımız

	2018 (1-12)	**2019 (1-12)**
Ülkeler	Değer ($)	Değer ($)
Almanya	870.093.539	855.625.160
İtalya	870.221.045	795.347.061
A.B.D.	599.731.319	581.909.300
İngiltere	452.012.862	465.337.192
Bulgaristan	538.496.047	422.685.490
İspanya	350.175.76	329.923.550
Mısır	313.375.707	327.691.229
Hollanda	330.584.381	303.338.055
Rusya	222.488.508	292.546.883
İran	304.871.157	291.171.418
Polonya	299.435.755	267.842.566
Romanya	292.169.619	261.449.736
Fransa	264.321.223	236.566.562
Fas	232.666.349	225.970.868
Beyaz Rusya	177.057.427	219.869.406
Tunus	194.462.536	188.703.064
Belçika	199.804.908	184.081.054
Portekiz	174.709.032	147.585.782
Sırbistan	146.707.608	143.126.289
Yunanistan	157.138.097	142.465.287
Liste Toplamı (İlk 20 ülke)	6.990.517.886	6.683.835.952
Genel Toplam	10.306.990.135	9.831.856.974

Kaynak: (İGM , 2020)

Tekstil ürünleri ihracatımız incelendiğinde 2019 yılında en fazla ihracat gerçekleştirilen ülkeler sırasıyla Almanya, İtalya, ABD ve İngiltere olmuştur.

Özellikle AB28 ülkelerine ihracat 4 milyar dolar ile tekstil ihracatının %50' si gibi bir orana sahiptir (İGM , 2020).

Tablo 2.4:Ülkeler itibariyle hazır giyim sektörü ihracatımız

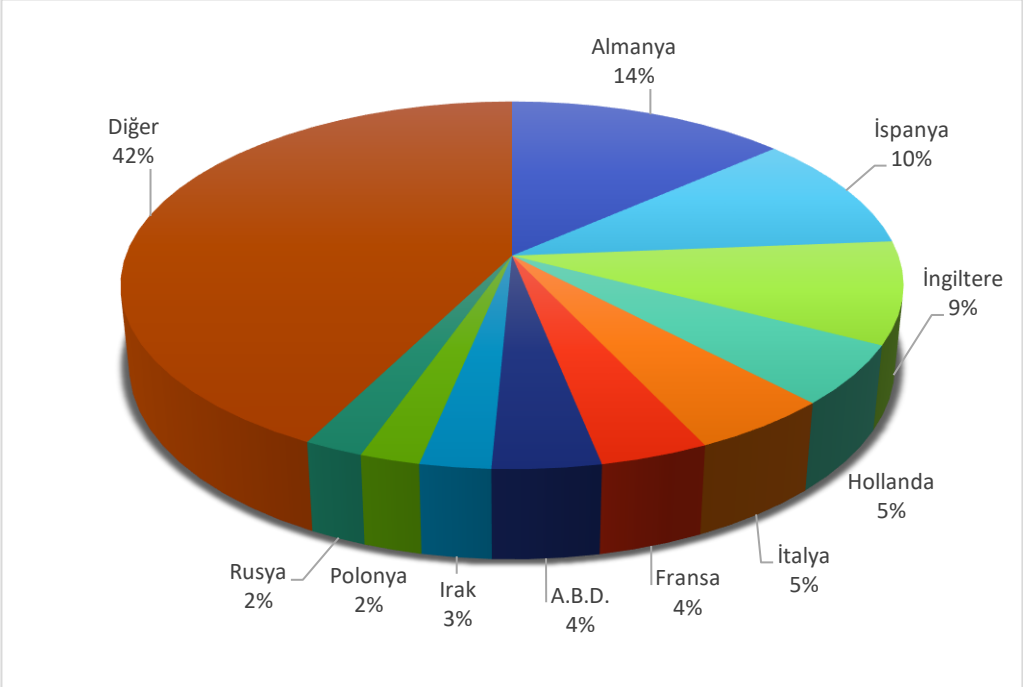
	2018 (1-12)	**2019 (1-12)**
Ülkeler	Değer ($)	Değer ($)
Almanya	2.706.917.574	2.572.142.642
İspanya	2.326.613.414	2.256.869.532
İngiltere	1.916.839.085	1.811.812.092
Hollanda	890.719.746	1.033.943.982
Fransa	740.002.710	746.783.431
Irak	617.087.870	641.425.774
İtalya	472.608.752	481.557.567
A.B.D.	351.061.861	396.189.618
Danimarka	391.538.444	383.885.234
İsrail	311.876.017	346.620.520
Polonya	315.510.722	275.311.472
Suudi Arabistan	218.964.844	265.909.264
Rusya Federasyonu	214.669.927	242.975.937
Belçika	262.452.495	235.954.612
Libya	159.487.475	213.216.630
İsveç	232.720.619	210.529.026
Cezayir	158.327.179	165.679.598
Kazakistan	93.527.735	153.509.323
Romanya	128.413.087	148.965.306
Ukrayna	120.788.681	146.955.942
Liste Toplamı (İlk 20 ülke)	12.630.128.237	12.730.237.502
Genel Toplam	15.304.178.410	15.540.195.882

Kaynak: (İGM , 2020)

Hazır giyim sektöründe 2019 ihracat rakamlarına bakıldığı zaman en fazla ihracat gerçekleştirilen ülkeler sırasıyla Almanya, İspanya, İngiltere olmuştur. İhracatta AB28 ülkelerinin payı %60 civarındadır. Bu süreçte en fazla artış sağlanan ülke Kazakistan'dır. Kazakistan'a yapılan hazır giyim ihracatı %64 gibi yüksek bir oranda artmıştır. Ayrıca 2007 yılı ortalarında ABD'de başlayan ekonomik krizin etkileri ile gelişmiş ülkelerde tüketim tercihleri büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu krizin gelişmekte olan ülkelerde etkisi daha büyük olmuştur (İGM , 2020).

Tekstil ve hazır giyim ihracat rakamları değerlendirildiğinde Türkiye'nin bu sektörlerdeki ülkelere ihracat dağılım oranları aşağıdaki gibidir.

Şekil 2.7: Türkiye tekstil ve hazır giyim sektörü ülkelere göre dağılımı (%)

Kaynak: (Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir, 2020)

Sektördeki ihracat ağırlıklı olarak Avrupa ülkelerine yapılmaktadır. Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim ihracat pazarlarında en büyük orana sahip olan ülkeler sırasıyla Almaya, İspanya, İngiltere, Hollanda, İtalya, Fransa ve ABD'dir. Farklı bölgelerdeki pazarlara yönelme ve üretim kapasitesini artırma çalışmaları olmasına rağmen Avrupa ülkeleri hala en önemli pazar konumundadır. Bunun nedeni ise birliğe katılan ülkelerin pazarlar içerisinde yer almasıdır (Gülşen, 2015). Tekstil hazır giyim sektörünün bu alandaki

rekabet edebilirliği Türkiye'nin genel ekonomik performansı yönünden büyük önem arz etmektedir. Uluslararası pazarlarda Türkiye'nin rekabet ettiği sektörlerden olan tekstil ve hazır giyim sektörü bu avantajını kaybetmemelidir. Türkiye'nin rekabet gücünü koruyabilmesi için katma değeri yüksek ürünlerin ihracatı ve AR-GE yatırımları artırılmalıdır. (Pehlivanoğlu ve Göçeri , 2018).

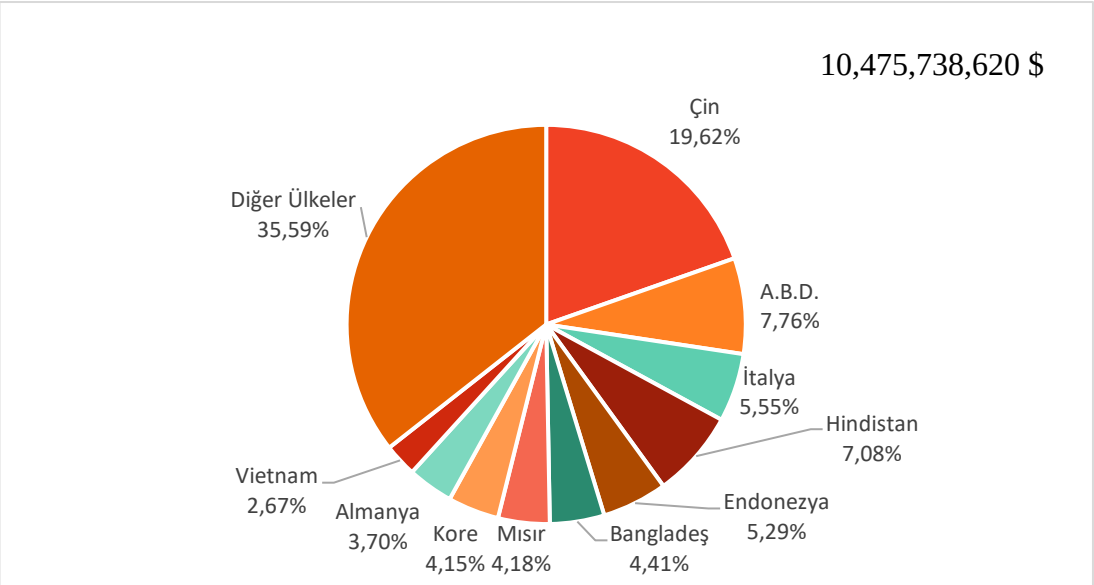
Emek yoğun olan sektörde ülkemizde işçilik maliyetleri Avrupa ülkelerinden daha düşük olmakla beraber Asya ülkeleri ve özellikle Çin karşısında dezavantajlı bir durumdadır. Çin karşısında rekabet edebilirliği devam ettirmek için markalaşma, yeni ürün çalışmaları ve esnek üretime yönelik çalışmalar önem arz etmektedir (Uyanık ve Çelikel, 2019). Genel olarak ihracat – ithalat değerlerine bakıldığı zaman tekstil – hazır giyim sektörü dış ticarette fazlası en yüksek olan sektörlerdendir.

2.4.2.3.İthalat

Türkiye'nin hazır giyim alanında ithalatı, kotaların kaldırılmasıyla birlikte hızlı bir yükselişe geçmiştir. Bu yükseliş 2018 yılı itibari ile gerilemeye başlayarak 1,7 milyar dolar olmuştur. 2019 yılında düşüş devam ederek yaklaşık %18,2'lik bir oran ile 1,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Hazır giyim ithalatında Çin 296 milyon dolar ile ilk sırada yer almaktadır. Çini sırasıyla Bangladeş, İtalya, İspanya, Vietnam izlemektedir. (İGM , 2020).

Tekstil sektörü ithalatında ülkelere bakıldığında Çin ilk sırada yer almaktadır. Çin'den gerçekleşen ithalat miktarı 1,78 milyar dolardır. Çin'i sırasıyla A.B.D., Hindistan, Endonezya, Güney Kore ve İtalya izlemektedir. Tekstil sektörü ithalatında ürün gruplarında en fazla ithalat pamuklu ürünlerde gerçekleşmiştir. 2019 tekstil ve hammaddeleri toplam ithalatı 8,68 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılı ithalat rakamı ise 8,73 milyar dolardır. Tekstil sektöründe de ithalatta %0,5 oranında düşüş yaşanmıştır (İGM , 2020).

Şekil 2.8: Tekstil- hazır giyim ithalatının ülkelere dağılımı (2018)

Kaynak: (WITS, 2020)

Türkiye'nin toplam tekstil konfeksiyon ithalatındaki payları incelendiğinde Çin en büyük paya sahip olan ülkedir. ABD ve İtalya'dan sonra Asya ülkeleri, tekstil ithalatında en büyük paya sahip ülkelerdir. Türkiye önemli bir tekstil ürünleri üretici olmasının yanı sıra hazır giyim alanından daha fazla ithalat gerçekleştirmektedir. Tekstil alanında ithalatın fazla olma sebebi, Türkiye'nin hazır giyim alanında rekabet gücünü korumak için ham maddeye duyduğu ihtiyaçtır (Çinar, 2016). Türkiye'nin 2008 yılından 2018 yılına kadarki 10 yıllık periyotta tekstil ve hazır giyim sektöründe dış ticaret fazlası gerçekleşmiştir. 2018 yılında tekstil sektöründe 3,8 milyar dolar; hazır giyim alanında 13,6 milyar dolarlık dış ticaret fazlası verilmiştir (STB, 2019). Türkiye'nin üretim imkânına ve tecrübesine sahip olduğu tekstil ve hazır giyim sektöründe dünya ticaretindeki payını artırmak için tekstil ham maddelerinin yurt içinde üretilmesi önemlidir. Bu noktada en önemli ham maddelerden olan pamuk büyük öneme sahiptir (Karakahya, 2018).

2.5. TEKSTİL- HAZIR GİYİM SEKTÖRÜ VE ENDÜSTRİ 4.0

Tarihi süreçte günümüze gelene kadar üç kez büyük sanayi devrimi yaşanmıştır. Buhar makinesiyle başlayan 1. endüstri devrimi, elektrik enerjisinden yararlanılarak seri üretime yönelik gerçekleşen 2. endüstri devrimi ve üretim sistemlerinin dijitalleşmesi

ile 3. endüstri devrimi gerçekleşmiştir. Bu üç endüstri devrimi, üretimde mekanizasyon, elektrik ve bilgi teknolojilerini getirmiştir. Yapılan tüm çalışmalar üretimde sayısal artışı sağlamak için gerçekleştirilmiştir. 2000'li yıllardan itibaren üretim sistemleri daha da karmaşıklaşmıştır (Yıldız, 2018). Teknolojideki gelişmelerin etkisiyle hızlanan yaşama ayak uydurmak için firmalar da aynı şekilde hızlanarak talepleri karşılamak zorunda kalmışlardır. Bu bağlamda ulaşılan teknolojik imkanlar ve sosyo- ekonomik durumların meydana getirdiği aşama 4. endüstri devrimi olarak adlandırılmaktadır (İlhan, 2019).

Endüstri 4 devriminin resmi başlangıcı 2011 olarak kabul edilmektedir. Almanya'da ortaya çıkan, Avrupa'da kısa sürede yaygınlaşan endüstri 4.0 küresel anlamda yaygınlaşmaktadır (EBSO, 2015). Endüstri 4.0 ile ilgili en önemli kavramlar, nesnelerin interneti ve akıllı üretim teknolojileridir. Bu kapsamda Siber Fiziksel Sistemler, Yapay Zekâ, Nesnelerin İnterneti gibi teknolojiler kapsamında akıllı fabrikalardan söz edilmektedir (Doğan ve Baloğlu, 2020).

Endüstri 4.0 ile birlikte on teknolojik kavramdan söz edilmektedir. Bu kavramlar; üç boyutlu yazıcılar, nesnelerin interneti, büyük veri, otonom (öğrenen) robotlar, simülasyon, sistem entegrasyonu, bulut bilişim, arttırılmış gerçeklik, akıllı fabrikalar ve siber fiziksel sistemler olarak karşımıza çıkmaktadır (Gabaçlı ve Uzunöz, 2017).

Bu kavramlar çerçevesinde 4. sanayi devriminin imkân tanıdığı teknolojik gelişmeler, verilerin daha hızlı toplanıp doğru bir şekilde analiz edilmesini sağlayacaktır. Bu durum firmaların daha hızlı ve esnek çalışmasını sağlayarak yenileşmelerinin hızlanmasına ve rekabet güçlerinin artmasına olanak tanıyacaktır. Bu teknolojiler akıllı fabrikalarda, siber fiziksel sistemlerin fiziksel işlemleri izleyerek sanal bir kopya oluşturması ve merkezden karar verilmeden işlemlerin yapılmasına imkân verecektir (Çevik, 2019).

Tüm sektörler gerçekleşen gelişmeleri kendi sistemlerine uygun bir şekilde dizayn edip kullanmaya çalışmaktadır. Hazır giyim sektörü gerçekleşen gelişmeleri kullanmaya başlayan sektörlerdendir. Hazır giyim sektörünün özelliklerinden en önemlisi emek yoğunluğunun fazla olmasıdır. Endüstri 4.0 ile birlikte gelişen

teknolojilerin hazır giyim sektöründe kullanılmasıyla birlikte kumaş dikim alanındaki emek yoğunluğunun azalacağı öngörülmektedir. Hazır giyim sektöründe endüstri 4.0, ürün tasarımından pazarlanmasına kadar geçen süreçler ve giyilebilir akıllı teknolojilerin geliştirilmesi olmak üzere iki grupta değerlendirilebilir (Yoşumaz ve Özkara, 2019).

Yakın zamanda internet aracılığı ile ısmarlama yoluyla (made to order) kişiye özel dikime (haute couture) yönelik faaliyetlere rastlanmaktadır. Tasarım sürecine müşterinin dahil edilmesi, ürünün bedeninin müşteriye uygunluğu, üretimin hızlı bir şekilde gerçekleşmesi ve müşterinin memnuniyeti hedeflenen durumlardandır (İlhan, 2019).

Hazır giyim sektörü için akıllı fabrikalarda kullanılacak teknolojilerden bazıları, RFID (radyo frekansı tanımlama), büyük veri, otonom robotlar, 3 boyutlu yazıcılar ve görüntü işleme teknolojileridir (Gökalp, Gökalp, & Eren, 2019). Hazır giyim sektöründe üretim sürecinde önemli teknolojilerden olan RFID, depo dağıtımı, lojistik, otomatik ürün takibi, envanter takibi ve kontrolü amacıyla kullanılmaya başlanan sistemlerdendir. Üç boyutlu yazıcılar ile ilgili ticari çalışmalar yeterli olmasa da farklı moda gösterilerinde 3B teknoloji ile üretilen kıyafetler giyilmektedir. Özellikle otonom robot sistemleri üzerinde önemli gelişmelerin yaşandığı anlaşılmaktadır. Özellikle kişiye özel dikim ile ilgili Sayısal Tekstil Mini Fabrika örneği Texprocess 2017 fuarında tanıtılmıştır (İlhan, 2019).

Gerçekleşen gelişmeler doğrultusunda hazır giyim sektörünün endüstri 4.0 teknolojilerini uygulama konusunda diğer sektörlerle iki noktada farklılığı bulunmaktadır. Birincisi kullanılan nesnelerin iletişimi diğer alanlardan daha geri bir durumdadır. Diğer bir durum ise bu sektörün ihtiyaç duyduğu kalifiyeli insanın özellikleridir. Diğer alanlarda bu teknolojilerde çalışacak kişilerin özellikleri belirli iken bir terzinin, stilist veya modelistin dijital ekipmanları kullanma yanında el becerisi, kişilerin isteklerini anlama gibi ölçümü standart olmayan durumların varlığıdır. Diğer bir deyişle çalışacak kişinin özelliklerinin duyusal zekaya dayanıyor olmasıdır (Yoşumaz ve Özkara, 2019).

Akıllı fabrikalar ile ilgili olarak artan verimlilik, azalan operasyon giderleri, kalite artışı, şeffaflık, hızlı teslimat ve müşteri memnuniyeti gibi faydalar sıralanabilmektedir. Buna karşılık ilk yatırım maliyetinin yüksekliği, gizlilik ve güvenlik, teknik zorluklar, standart eksikliği, sosyal güçlükler gibi olumsuzlukları bulunmaktadır (Gökalp ve diğerleri, 2019). Endüstri 4.0, yoğun bir bilgi ve teknoloji içermesinden dolayı nitelikli ve eğitimli insan gücü gerektiren bir süreci oluşturmaktadır (İlhan, 2019).

3. MESLEKİ EĞİTİM

3.1. EĞİTİM VE MESLEKİ EĞİTİMİN TANIMI

Eğitim, genel olarak kişide meydana gelen davranış değişikliğidir. Çevrenin düzenlenmesi ile beraber kişide istendik yönde gerçekleştirilen davranış değişikliği gerçekleştirme sürecidir (Gül, 2004). Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile eğitimin önemi hızla artmıştır. '*Diğer taraftan, eğitim nitelikli insan gücünün yetiştirme işlevi ile dünya siyaseti ve ekonomisi için önemli bir araçtır*.' (Baykara Özaydınlık, 2019, s.1). Hızla gelişen teknoloji ile ülkelerin kalkınmasında ve gelişmelerinde nitelikli insan gücü en önemli göstergelerdendir. Yetişmiş nitelikli insan gücü, ülkelerin üretim kalitelerini artırmakla beraber ekonomi alanlarında da rekabet etme gücünü artırmaktadır (Eksioğlu ve Taşpınar , 2019).

Mesleki eğitim, kişilerin ve toplumların yaşamı için gerekli olan bir mesleğin gerekliliği olan bilgi, beceri ve pratik uygulamaları kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönleriyle geliştirme sürecidir (Alkan ve diğerleri, 2001). Sanayi Devrimi sonrası gerçekleşen iş piyasasının gereksinimi olan ve ekonomik kalkınma için büyük öneme sahip nitelikli insan kaynağını yetiştirmek üzere geleneksel eğitimden ayrışmış bir eğitim ve öğretim programı ve öğrenme ortamına sahip yeni bir eğitim çeşidi olarak ortaya çıkmıştır (Özer, 2020).

Bir başka ifade ile mesleki eğitim, bilimsel ve teknolojideki gelişmeler doğrultusunda kişilere çalışma hayatındaki meslek ile ilgili bilgi, beceri ve tutum kazandıran ve kişinin yeteneklerinin gelişmesini sağlayan eğitim sürecidir (Tosun, 2010). Milli Eğitim Temel Kanunu'nun Genel Amaçlar başlığı altında mesleki eğitim ile ilgili bireylerin

> '*İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak'* ifadesi yer almaktadır.

Gerçekleşen bilimsel gelişmeler doğrultusunda eğitim durumlarının geliştirilmesi mesleki eğitimin istenilen nitelikte gerçekleştirilmesi için önemlidir. Geçen süreçle beraber mesleki eğitimde değişen koşullara göre yenilenerek düzenlenmelidir (Eksioğlu ve Taşpınar , 2019). Ekonomilerin gelişmesi ile beraber mesleki ve teknik eğitimin önemi de artmaktadır. Ekonomik gelişmeler arttıkça işletme, iş ve mesleklerin artacağı anlamına gelmektedir. Ekonomik kalkınmanın ivmelenmesini sağlayan bir anlamda mesleki ve teknik eğitimdir (Özsoy, 2007).

Mesleki eğitimin geliştirilmesi sürecinde üç model öne çıkmaktadır. Bunlar, tamamı okulda verilen eğitim ile gerçekleştirilen mesleki eğitim "Okul Merkezli" model, mevcutta çıraklık eğitimde de uygulanan tam zamanlı olarak "İşletme Merkezli" model ve okul-işletme ortaklığı modeli olan "Dula Sistem" modelidir. Türkiye'nin mesleki ve teknik eğitim sistemi içerisinde bu üç modelinde görülmesi mümkündür (Adıgüzel ve Berk , 2009).

3.2. MESLEKİ EĞİTİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İnsanlık yaşamını devam ettirmek için beslenme, barınma ve çevresel şartlara uyum sağlayabilmek için mesleğe ihtiyaç duymuştur. Mesleki eğitimin başlangıcı yaparak yaşayarak usta çırak etkileşimi şeklinde başlamıştır. Mesleki ve teknik eğitim ile ilgili Avrupa'da Venediklilerin para kazanma işini meslek haline getirmeleri ve 1500'lü yıllarda İtalya'da ticaret okulları açmaları tarihsel süreç içerisinde geçirdiği dönemlerdendir (Zaim, 2020).

Türkiye'de ise mesleki eğitimin tarihi Hunlara kadar gitmektedir. (Zaim, 2020). Mesleki eğitimin yaşamlarında önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir. Hayvanların evcilleştirilmesi eğitimi, sürü yönetimi, hayvanlardan yararlanma üzerine birçok özel bilgi ve beceri konularında eğitim verilmektedir (Özgedik, 2014).

XI. yüzyıla gelinceye kadar Türklerde eğitim öğretimin kurumlarda verildiğine rastlanmamaktadır (Özgedik, 2014). Karahanlılar döneminden itibaren birçok Müslüman Türk devleti Bağdat'taki Darü'l -ilm kurumlarını örnek alarak okullar açmıştır (Sakaoğlu, 1991). İlk Türk – İslam devletlerinde, eğitim öğretim sadece

medreselerde gerçekleştirilmemiştir. İslamiyet ile beraber cami ve mescitlerde de eğitim verilmiştir. Ayrıca eğitim sadece örgün olarak değil yaygın eğitim şeklinde de yapılmıştır. Yaygın eğitim kurumlarından birisi de ahiliktir (Komisyon, 2017)

3.2.1. Ahi Teşkilatı ve Mesleki Eğitim

Ahilik teşkilatının anlaşılabilmesi için fütüvvet anlayışından bahsetmek gerekmektedir. Fütüvvet, İslam'da olan ve güzel özellikler için kullanılan Arapça bir sözcüktür. Gençlerin bir disiplin içerisinde yetiştirilmesi amacıyla kurulan fütüvvetler zaman içerisinde örgütlenmişlerdir. Fütüvvetnameler ise bu yapının kurallarının yer aldığı belgelerdir. Bu belgelerde; fütüvvetin amacı, esasları, ilkeleri, kuruluş, özellik ve şartları yer alır. Bu belgeler aynı zamanda üyeleri için yönetmelik hükmündedir. Tasavvufun etkili olduğu fütüvvetnameler hem sosyal hem de ticari hayatı düzenlemektedir. Fütüvvetnamelerin ahilikten farklı olarak sosyal hayatı düzenleyen içerikleri daha yoğundur. Mesleki bir nitelik taşımamakla beraber ticari ilişkileri düzenleyen kısımları çok azdır. Ahiliğin önemini yitirdiği dönemlerde bile fütüvvetnameler etkisini sürdürmeye devam etmiştir (Akbaş ve diğerleri,2018). Bulunan en eski fütüvvetname hicretten 400 yıl sonrasına ait olan Sülemi'nin *Kitab-el Fütüvve*'sidir. Türkçe olarak yazılmış en eski fütüvvetname ise Burgazi'nin *Fütüvvetname*'sidir (Gemici, 2010).

Karahanlı Devleti döneminden itibaren Osmanlı Devleti'nin son zamanlarına kadar etkili olan ahilik, Anadolu'da 11. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar bir teşkilat hiyerarşisi şeklinde yapılanmamıştır (MTEGM, 2021). Ahi kelimesi, Arapça *kardeş* anlamına gelmektedir. Divanı Lügatit Türk'te *Ahi* kelimesinin eli açık, cömert anlamında *akı* kelimesinden geldiği düşünülmektedir (Ünlü, 2016). Ahilik teşkilatı Ahi Evran tarafından (Özgedik, 2014) Kayseri, Konya ve Kırşehir'de esnaf birlikleri olarak teşkilatlanmıştır (Yoldaş, 2017). Ahi Evran ismi ile bilinen Şeyh Nasırüddin Mahmut ahiliğin yayılmasında büyük öneme sahiptir (Ünlü, 2016).

Ahilik sisteminde eğitim tamamen hayata yönelik olarak İslam Dininin eğitime verdiği önem kapsamında iş dışı ve iş başı olarak gerçekleştirilmektedir (Kayadibi F. , 2000). Ahilik, yamak-çırak-kalfa-usta hiyerarşisindeki kademelerde belli bir süre kalarak ve

bu kademelerdekileri baba-evlat ilişkisi gibi manevi bağlarla birbirlerine bağlamak şekliyle sanatı sağlam bir ahlaka ve mesleki becerilere dayandırmayı amaçlamıştır (Andaç, 1994). Bu kapsamda esnaf ve sanatkarlara iş yerlerinde öğretilen mesleki eğitimden sonra akşamları da Ahi konuk yerlerinde ahlaki eğitimler verilmiştir (Bayram, 2012). Ahilerin gerçekleştirdiği bu toplantılara ahiliğin üyelerinden başka öğretmenler, müderrisler, hatipler, vaizler, kadılar ve emirler gibi bölgenin ileri gelenleri de katılmıştır (Andaç, 1994).

Ahiliğe giriş için, öncelikle; iyi ahlaklı, cömert, yardım sever gibi şartları taşımak gerekmekteydi (Andaç, 1994). Genç kişi, ahi teşkilatına girdikten sonra sürekli eğitime tabi tutulmuş olup üstüne itaat etmesi, onun emirlerini yerine getirmesi, ondan habersiz herhangi bir işte bulunmaması ve onun sözünden çıkmaması esas kuraldı (Kayadibi F. , 2000).

Ahilikte mesleki eğitim, iş başında ve kalfalar ile ustalar tarafından icra edilmekteydi. Ahilik birliğine giren bir kişinin ilk kademesi yamaklıktı. Bu dönem 10 yaşlarında başlamaktaydı. Bu kişilere ilk önce okuma yazma konusunda eğitimler verilir ve özel önem gösterilirdi. Bu süre iki sene sürer ve daha sonra bu kişi çıraklığa yükseltilirdi. (Bayram, 2012). Çıraklık dönemi mesleklere göre farklılık göstermekle beraber genelde 1001 gün olarak sürmekteydi. Bu sürede çırak ustasına tabi olup itaat etmekle; ve usta da çırağa mesleğin bütün inceliklerini ve iş hayatında gerekli olacak bilgileri öğretmekle mükellefti (Kayadibi F. , 2000).

Çıraklar yeterli bilgiye ulaştıklarında ustalar ve kalfaların yardımı ile gerçekleştirilen sınavla kalfalığa yükseltilirdi. Kalfalık süresi bütün mesleklerde üç yıl şeklindeydi. Aynı zamanda kalfalar kılıç kullanma, ata binme ve askeri eğitimlere de tabi tutulurdu. Tüm bunları başaran kimseler ustalık sınavına girmeye hak kazanırdı. Bu tören için kalfa kendi işi ile ilgili ve kendisinin yaptığı eseri hazır eder, ahi vekilinin başkanlığında toplanan ustalar meclisine sunardı. Sonuç olarak başarılı olan kalfa ustalık derecesine yükseltilirdi (Bayram, 2012).

Ahi baba vekili tarafından şu sözler başarılı olan kalfanın kulağına söylenirdi. “Harama bakma, haram yeme, haram içme. Doğru, sabırlı dayanıklı ol. Yalan söyleme,

büyüklerinden önce söze başlama. Kimseyi kandırma kanaatkâr ol. Dünya malına tamah etme. Yanlış ölçme, eksik tartma. Kuvvetli ve üstün durumdayken affetmesini, hiddetli iken yumuşak davranmasını bil ve kendin muhtaç iken bile başkalarına verecek kadar cömert ol.” (Kayadibi F. , 2000).

Ahilik eğitiminde kişiler mesleğinde hayat boyunca kendisini yenilemeli ve sanatını ilerletmeliydi. Ahilik teşkilatında eğitim teorik ve pratik eğitim şeklinde devam etmekteydi. Ezbere dayalı bir eğitim yoktu. Meslekte ilerlemek için sınavlar yapılmakta ve ilerlemeler hakkaniyet esası ile yapılmaktaydı (Kayadibi F. , 2000).

Ahiliğin; esnaf ile tüketici arasında gerçekleşecek problemleri engellemek (Andaç, 1994), devlet ile ilişkileri düzenlemek, esnafın ham madde ihtiyacını karşılamak, ham maddenin hakkaniyetli şekilde dağıtılmasını sağlamak ve fiyat belirlemek gibi görevleri de bulunmaktaydı (Akbaş ve diğerleri, 2018). 1630 yılından öncesine ait olduğu düşünülen bir belgeye göre; terzilik ile ilgili, hammaddelerine göre kaftanların fiyatları belirlenmiştir. Ayrıca ürünlerin zamanında teslim edilmesi gerektiğini, yapılan ürünün hatalı olması durumunda ise kadı önünde cezalarının verilmesi gerektiği belirtilmiştir (Andaç, 1994).

Selçuklu Devleti’nin yıkılmasından sonra ortaya çıkan siyasi boşluğun doldurulmasında ahilik önemli bir rol üstlenmiştir. Osmanlı Devleti’nin Bizans İmparatorluğu ile mücadelesi ahi birliklerinin Osmanlı’ya yoğun olarak gelmelerini sağlamıştır. Böylece ahilik Osmanlı Devleti’nin gelişmesinde önemli bir role sahip olmuştur. Bu gelişmenin getirdiği etkiden dolayı; yaya askerlerinin kıyafetleri ahi kıyafetleri ile benzerlik göstermiştir. I. Murat döneminde yeniçerilerin başlığı olarak ahi başlığı kullanılmıştır. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan itibaren 18. yüzyıla kadarki süreçte ahi birlikleri genişlemiş ve Türk ekonomi hayatında önemli bir rol üstlenmişlerdir (Bayram, 2012).

UNESCO tarafından gerçekleştirilen 40. Genel Konferans kararı ile 2021 yılı için ülkemizin önerisi ile Hacı Bektaş-ı Veli’nin vefatının 750. yıl dönümü, Yunus Emre’nin vefatının 700. yıl dönümü, Ahi Evran’ın doğumunun 850. yıl dönümü ‘UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri Programı’na alınmıştır. Bu kapsamda

Sayın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN' ın himayelerinde Cumhurbaşkanlığı Genelgeleri ile 2021 yılının; "Yunus Emre ve Türkçe Yılı", "Hacı Bektaş Veli Yılı ve "Ahi Evran Yılı" olarak ulusal ve uluslararası etkinliklerle anılması kararlaştırılmıştır. Böylece; Ahi Evran, Yunus Emre ve Hacı Bektaş Veli 2021 yılında UNESCO ile ilişkili olarak tüm dünyada ve Türkiye'deki etkinliklerde anılacaktır (UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, 2021).

3.2.2. Lonca Teşkilatı ve Mesleki Eğitim

Ahi teşkilatı zaman içerisinde farklı özellikler kazanarak lonca ismini almış ve esnaf teşkilatlarına dönüşmüştür. Lonca teşkilatı Osmanlı Devleti'nin uzun yıllar boyunca ekonomik alanda temel yapıtaşlarından olmuştur. Lonca ismi ilk zamanlarda hammaddelerin dağıtıldığı yerin ismi olarak kullanılmış ve zaman içerisinde aynı meslek gruplarının bir şeyh veya pir'in denetimi altına girdikleri kavramı oluşturmuştur (Akbaş ve diğerleri, 2018). Lonca teşkilatı ile ahilik arasındaki temel farklılıklardan birisi; ahilikte gayri müslimler üye olamazken lonca teşkilatına gayri müslim kişilerin de üye olabilmesidir. Ahilikten loncaya geçilmesinin en öncelikli sebebi; törenlerin zor ve geniş bir kültüre bağlı olmasıdır. Ayrıca esnaflar arasında Müslüman kadar Müslüman olmayanların olması da etken olmuştur. Lonca teşkilatında ise dini bir tören bulunmadığından Müslüman ve gayri müslim ustalar bir araya gelebilmekteydi (Kılınç, 2012).

Lonca, esnafların dayanışma sağlaması çerçevesinde kurulan ve devletin denetimi ve koruması altında olan teşkilattır. Lonca teşkilatında temel amaç rekabet değil dayanışmadır. Bu amaçla fiyat belirlenmesi ve işçilik standartları belirlenmiştir. Ayrıca mesleğini kötüye kullananlar için cezalar uygulanmıştır. Örneğin; dokumacılık mesleğini yapan birisi belirlenmiş ölçülere uymayacak şekilde kısa ve dar bir dokuma yaparsa lonca şeyhi o dokumayı keserek dağıtırdı. Bu durum diğer esnafa da ders niteliği taşırdı. Bu tür cezalar dükkân kapatma hatta bir daha dükkân açamama durumuna kadar gitmekteydi (Akbaş ve diğerleri, 2018).

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde belirttiğine göre; İstanbul'da 17. yüzyılda 1109 Lonca teşkilatı bulunmaktaydı (Ünlü, 2016). İstanbul'daki bulunan bu loncaların

sektöre göre dağılımına bakıldığında üçüncü en büyük lonca grubunu giyim sektörünün oluşturduğu görülmüştür. Giyim sektöründe yer alan loncaların oranı ise %18,3 olduğu dikkat çekmiştir. 18. yüzyılda en parlak dönemini yaşayan lonca teşkilatı, Osmanlı Devleti'nin sosyal ve iktisadi hayatında oldukça önemli birçok fonksiyonu gerçekleştirmiştir (Akbaş ve diğerleri, 2018). Osmanlı Devleti'nin gerilemesiyle birlikte tüm kurumlar gibi lonca teşkilatı da yeni gelişmelere karşı eski düzen ve teşkilatlanma sistemi ile sürdüremez duruma gelmiştir (Ünlü, 2016).

Loncalar 1860 yılına kadar gerçekleşen mesleki eğitimleri yaygın eğitim şeklinde devam ettirmiş, 1860 yılından itibaren ise açılan örgün eğitim kurumları ile beraber bu faaliyetlerine devam etmişlerdir.1912 yılında çıkarılan kanun ile lonca teşkilatının varlığına son verilmiştir (Ünlü, 2016). Bu gelişmeler neticesinde mesleki eğitimin tamamen okullarda gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Ayrıca 1915 yılında ilk çırak okulu özelliği taşıyan "Makine Çırakları Mektebi" açılmıştır (Somuncu, 2019).

3.2.3. Tanzimat Sonrası Dönemde Mesleki Eğitim

15. Yüzyıldan itibaren reform ve Rönesans hareketleri ile beraber Avrupa bir aydınlanma çağına girmiştir (Somuncu, 2019). Osmanlı Devleti, mesleki alanlara eleman yetiştirme görevini uzun süreler boyunca Lonca teşkilatı ile küçük yaştaki çocukların eğitilmesi şeklinde devam etmiştir. Ancak 18. Yüzyılın sonlarından başlayarak Avrupa'daki ilerlemeler ve sanayileşme karşısında Lonca sistemi ile kalifiyeli eleman yetiştirme yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu amaçla yapılan ilk çalışmalar Osmanlı ordusuna modern teknikler ile eğitilmiş personel yetiştirmek üzere açılan "Mühendishane-i Bahri Hümâyun (1973)" ve "Mühendishane-i Berr-i Hümâyun (1796)" okullarıdır (Semiz ve Kuş, 2004).

Osmanlı Devleti'nde 1839 yılında yayınlanan "Tanzimat Fermanı" diğer ismi ile "Gülhane Hatt-ı Hümayunu" ile siyasal ve sosyal alanda düzenlemelerin gerçekleştirileceği haberi veriliyordu. Bu düzenlemelerin yapılmasında Avrupa'daki yenilenme hareketleri etkili olmuştur (Somuncu, 2019). Sanayi devriminin etkisi ile yaşanan olumsuzlukların toplum nezdinde hissedilmesi ile mesleki eğitimin bir okul disiplini şeklinde yürütülmesi zarureti ortaya çıkmıştır. Modern şekilde mesleki ve

teknik okulların varlığına 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren rastlanmaktadır. Bu alanda ilk çalışma Tuna Valisi görevinde bulunan Mithat Paşa tarafından 1860 yılında Niş'te gerçekleştirilen Islahhâneler mesleki eğitim kurumların temeli sayılmaktadır. Bu kurumu 1864'te Rusçuk ve Sofya'daki açtığı Islahhâneler takip etmiştir. Burada kimsesiz çocuklara sanat eğitimi verilmekteydi. Mithat Paşa'nın 1865 yılında Rusçuk'ta açtığı öksüz kızlara yönelik Islahhâne Kız Sanat Okullarının öncüsü olmuştur 1868 yılında İstanbul'da açılmasına öncülük yaptığı İstanbul Sanayi Mektebi; sanayi, demircilik, dökmecilik, makinecilik ve mimarlık gibi derslerin olduğu bir programla eğitime başlayan ilk modern sanat okulu olma özelliğini taşımıştır (Şahin ve Fındık, 2008).

II. Abdülhamit döneminde de Tanzimat ile başlayan mesleki eğitim çalışmalarına devam edilmiştir. 1879 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi, 1882'de Ticaret Mektebi ve 1883 yılında Lisan Mektebi bunlardan bazılarıdır (Değirmenci, 2015). Aşağıdaki tabloda Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar geçen sürede açılan okulların listesi verilmiştir.

Tablo 3.1: Tanzimat döneminden cumhuriyet dönemine kadar açılan mesleki okullar

Askeri Baytar Mektebi	1842
Ebelik Mektebi	1843
Âmelî Ziraat Mektebi	1847
Orman Mektebi	1857
İlk Kız Rüştiyesi	1859
Telgraf Memur Mulazım Mektebi	1861
Mahrec-i Aklam	1862
Islahhâne	1863
İlk Kız Islahhânesi Sultanahmet Sanâyi Mektebi	1868
Urfa Sanâyi Mektebi Kaptan ve Çarkçı Mektebi	1870
Maadin Mektebi	1874
Fenn-i Resim ve Mimari Mektebi	1876

Edirne Ziraat Mektebi Üsküdar Kız Sanayi Mektebi	1881
Sanây-i Nefise Mektebi	1882
Hamidiye Ticaret Mektebi Hendese-i Mülkiye Mektebi Lisan Mektebi	1883
Numune Bağı ve Aşı Âmeliyet Mektebi	1887
Bursa Harir Darüttalimi	1888
Mülkiye Baytar Mektebi	1889
İzmir Hamidiye Sanayi Mektebi Hûdâvendigar Hamîdiye Ziraat Mektebi	1891
Halkalı Ziraat Mektebi Aşı Memurlar Mektebi	1892
Edirne Hamidiye Sanâyi Mektebi	1895
Sivas Hamidiye Sanâyi Mektebi	1896
Bursa Hamidiye Sanâyi Mektebi	1899
Konya Sanâyi Mektebi	1901
Darûlhayr-ı Âlî Mektebi	1903
Ankara Mekteb-i Sanâyi	1905
Mûsîkî-i Osmani Mektebi Darû'l Musiki-i Osmani Okulu Bayburt Sanâyi Mektebi Maliye Mektebi	1910
Kondüktör Mektebi İttihat ve Terakki Kız Sanâyi Mektebi Kadastro Memurları Mektebi	1911
Dâru't Tâlim-i Mûsikî Okulu	1912
İnâs Sultanileri	1913
Bahri Tayyare Mektebi Dârûleytâm Çırak Mektepleri	1914
Şimendifer Mektebi	1915

Kaynak: (MTEGM, 2021)

Tabloda görüldüğü gibi kızlara yönelik ilk mesleki eğitim veren kurum 1860'larda başlamıştır. İlk açılan bu okulun müfredatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak, daha sonraki yıllarda açılan okulların eğitim ve öğretim programında önemli ölçüde dikiş ve nakış dersleri olduğu bilinmektedir. Kız okullarında okuma-yazma, Tecvîd, Kur'an, ilmihal, coğrafya, tarih, hesap gibi dersler verilmekteydi. Bu derslere ilaveten biçki dikiş dersleri de verilmiştir. Bu bilgilerden anlaşılmaktadır ki açılan ilk rüştiye eğitim ve öğretim programında da biçki dikiş eğitimi önemli bir yer tutmaktaydı (Somel , 2000). Kızlara yönelik 1869 yılında açılan Yedikule Kız Sanâyi Mektebi özellikle ordu ihtiyaçlarına yönelik sargı ve iç çamaşırı dikmekteydi. 80 öğrencinin kayıt olduğu mektep 1883 yılı itibari ile Sultanahmet bölgesine taşınmıştır. Zamanla okula talep artmıştır ve öğrenci sayısı 125'e çıkmıştır. Sayı artışı sonrası okula yatılı kısım eklenmiştir. Eğitim süresi 6 yıl olan okulda dikiş, nakış el işleri eğitimleri verilmiştir (Değirmenci, 2015). Kız Sanâyi Meketebi'nden mezun olanlar ordu dikimevinde işe alınmıştır (Sakaoğlu, 1991).

Tanzimat dönemi ile başlayan mesleki ve teknik eğitim çalışmaları günümüzdeki gibi plânlı ve programlı olarak gerçekleştirilmemekteydi. Yapılan çalışmaların merkezi olmayışı ve bu dönemde yapılan savaşlar eğitim alanında yapılan çalışmaları etkilemiştir. Mesleki ve teknik eğitime yönelik çalışmaların devletin resmi politikası içerisinde yer almaması ve mahalli teşkilatlar tarafından yönetilmesi bu alanda yapılan çalışmaların başarısız olmasındaki önemli bir diğer husustur (Gemici, 2010).

3.2.4. Cumhuriyet Dönemi Mesleki Eğitim

Cumhuriyet'in ilanından sonra en önemli konulardan birisi de eğitim konusu olmuştur. I. Maarif Kongresi 1924 yılında ilan edildiğinde düşman askerleri Polatlı'ya yaklaşmıştır. Aynı yıl Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile de eğitim öğretim birleştirilmiştir (Somuncu, 2020). Bu dönemde eğitimin yeniden yapılandırılması ve düzenlenmesine yönelik yurt dışından uzmanlar ülkemize davet edilmiştir. Bu kapsamda John Dewey, Dr. Albert Kühne ve Ömer Buyyse gelen uzmanlardandır. Gelen uzmanların dışında yurtdışına gönderilen öğretmen, öğrenci ve uzmanların yetiştirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Gemici, 2010). Yabancı uzmanların dışında Türkiye'de mesleki eğitim ile ilgili Türk eğitimcilerin de büyük katkıları olmuştur. Ziya Gökalp,

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İsmail Hakkı Tonguç ve Mehmet Rüştü Uzel önemli katkılar sağlayan eğitimcilerden bazılarıdır (Yıldırım ve Şahin , 2015).

17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihlerinde İzmir'de I. Türkiye İktisat Kongresi ekonomideki 1135 temsilci ile toplanmıştır. Bu temsilciler içerisinde tüccarlar, ahî esnafı, amele birlikleri, çiftçiler ve imalatçılar bulunmaktaydı. Toplanan İktisat Kongresi'nde tüm kesimler, Maarif Kongresinde olduğu gibi eğitimde mesleki eğitimi talep etmekteydi. Savaşlarda kaybedilen meslek ustalarının yerlerine yeni kişilerin yetişmesi için mesleki eğitim ile ilgili çalışmaların desteklenerek artırılması istenmekteydi (Dülger ve Çilek, 2021)

Gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda mesleki eğitimin 1927 yılı 1052 sayılı Meslek Mektepleri Hakkındaki Yasa ile iş ve işlemleri Millî Eğitim Bakanlığına devredilmiştir. Bu yasa ile okulların açılması, programları, istihdam, öğretmen yetiştirilmesi ve araç gereç gibi işlemleri tek merkez olarak Millî Eğitim Bakanlığında toplanmıştır (Yıldırım ve Şahin , 2015). 1928-1929 eğitim öğretim yılından başlayarak kız enstitüleri kurulmaya başlanmıştır. Bu kurumlar Osmanlı Devleti zamanında sanayi mekteplerinin yeniden düzenlenmesi ve yaygınlaştırılması maksadıyla kurulmuştur. (Şenel, 2006). Bu enstitüler kurulması teklif edilen ikinci eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlarda birçok alanda eğitim verilmekteydi. Bu kurumlarda, biçki konfeksiyon, çamaşırcılık, şapkacılık, ticaret ve dil gibi bölümlerle ilk kısım eğitim verilmekteydi. Bu eğitimden sonra isteyenler için iki yıllık bir özel şubeler bulunmaktaydı. Bu şubelerde konfeksiyon, ticaret, kitabet, hasta bakıcı, çocuk messesatı ve kız mektepleri muallimliğine hazırlayıcı şubeler yer almaktaydı (Zaim, 2020).

İlerleyen süreçte 1931 yılı 1867 sayılı yasa ile beraber iller 9 bölge şeklinde ayrılmış ve her bölgede sanat okulları çalışmalarına başlanmıştır. 1933 tarihli 2287 sayılı Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vakfeleri hakkında yasayla bugünkü Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Mesleki eğitim bu çalışma ile merkezi örgüt statüsüne kavuşmuştur. Bu çalışmalardan sonra 1934 yılında "Mesleki Tedrisat İnkişaf Planı" hazırlanmıştır. Bu plan sektör ile eğitim tarafının ortak çalışması olması nedeniyle büyük öneme sahiptir (Yıldırım ve Şahin , 2015). 1941 yılında 4113 sayılı

Bakanlık Merkez Örgütü Kanunu ile Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı kurulmuştur (Şahin ve Fındık, 2008). Bu plandan 2 yıl sonra da "Teknik Öğretim Hakkında Rapor" hazırlanmıştır. Bu rapor ile beraber ülke genelinde mesleki okullaşma hızlanmıştır. 1942 yılında çıkarılan yasa ile Millî Eğitim Bakanlığına 10 yıllık sürede 81 milyon lira verilmiştir. Bu ödeneğin büyük bir kısmı mesleki okulların bina tesis ve öğretim araçlarında kullanılmıştır. Bu gelişmelerle beraber 1942-1943 eğitim öğretim yılında mesleki okul sayısı 113, öğrenci sayısı 28.888 iken 1949-1950 eğitim öğretim yılında 275 meslek okulu ve 60.020 öğrenci sayısı ile kısa sürede iki katına çıkmıştır (Somuncu, 2020).

Sayısı artan bu okullara öğretmen ihtiyacını karşılamak amacı ile 1934-1935 eğitim öğretim yılında Kız Teknik Öğretmen Okulu ve 1937-1938 eğitim öğretim yılında da Erkek Teknik Öğretmen Okulu faaliyete başlamıştır (Eksioğlu ve Taşpınar , 2019). Bu kurumlar daha sonra YÖK'ün kurulmasıyla birlikte 1983 yılında Teknik Eğitim, Mesleki Eğitim Endüstriyel Sanatlar ve Ticaret-Turizm Eğitimi Fakülteleri olarak düzenlenmişlerdir (Şahin ve Fındık, 2008). Bu dönem okullaşmaya yönelik olumlu çalışmalarla beraber 1940'lı yıllardan itibaren mesleki ve teknik eğitim tamamen merkezileşmiştir. Bu alana yönelik alınan karalar, hazırlanan programlar ve bunların onanması işi tamamen genel eğitimcilere geçmiştir. Bu durum ile beraber mesleki eğitim genel eğitim özellikleri sergilemeye başlamış ve kendi niteliklerinden uzaklaşmıştır (Yıldırım ve Şahin , 2015).

1949-1950 yılından itibaren "Kız Sanat Orta Okulları" açılmıştır. İhtiyaç doğrultusunda iki yıllık eğitim ilavesiyle enstitü şeklini almıştır. Kız ortaöğretimde ilkokula dayalı beş yıllık eğitim ve iki yıllık özel şube eğitim uygulaması 1963-1964 yılına kadar devam etmiştir (Şenel, 2006).

Birinci 1939 yılının temmuz ayında gerçekleştirilen Milli Eğitim Şuraları eğitim ve öğretim ile ilgili önemli kararların merkezi durumunda olmuştur. Gerçekleştirilen bu şuraların ilk altısında mesleki eğitime yönelik altyapı ile ilgili kararlar alınmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şahin , 2015).

Teknisyen ihtiyacını karşılamak amacıyla 1968-1969 yılından itibaren teknisyen okulları açılmıştır. Bu dönemde teknik eğitim üç farklı kademede personel yetiştirmekteydi. Bu okullar sanat okulları, sanat enstitüleri ve teknisyen okullarıydı (Bülbül, 2014). 1974-1975 yılına kadar kız enstitü ismiyle eğitim veren kurumlar bu tarihten itibaren hem mesleğe hem de yükseköğretime yönelik düzenlenen programlarla beraber kız meslek lisesi adını almıştır. (Balcı, 2009). 1977 yılında çıkarılan 2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu büyük öneme sahiptir. Bu kanunla çırakların statüsü ayrıntılı olarak belirlenmiştir (Yıldırım ve Şahin , 2015).

Yapılan çalışmalardan istenilen verim sağlanamaması üzerine 1977-1978 öğretim yılında "Okul Sanayi Ortaklaşa Eğitim Projesi" (OSANOR) pilot uygulama olarak uygulanmaya başlamıştır. Proje ile mesleki-teknik eğitim kurumlarının sektör ile daha fazla ortak çalışma ortamı alanlarını geliştirmesi amaçlanmıştır. Bu projenin ülke genelinde yaygınlaşması amacı ile 1982-1983 eğitim öğretim yılında "Mesleki ve Teknik Eğitim Projesi" (METEP) hayata geçirilmiştir. Bu süreçte yayınlanan 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu büyük öneme sahiptir. Bu kanun; ikili eğitimi bir meslek eğitim modeli olarak yurt genelinde uygulanması açısından düzenlemeler içermektedir. Kanun ile işletmeler atölye olarak kullanılmaya başlanmış ve 2 gün okulda teorik eğitim, 3 gün işletmede pratik eğitim yapılması hedeflenmiştir. İşletmelerin ihtiyaçlarına göre eğitim verilmesini hedefleyen ve eğitim ile sektörün beklentilerini karşılamaya yönelik 1993 yılında "Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi" (METGE) gerçekleştirilmiştir. Bu projede öğretim sistemi modüler yapıya göre düzenlenmiştir (Kakınma Bakanlığı, 2014: Yıldırım ve Şahin , 2015: Balcı, 2009).

2003-2007 yılları arasında "Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu" (MTEM) projesi planlanmıştır. Bu amaçla eğitimde görev alacak öğretmenlere yönelik geliştirilen proje ile öğretmenlerin eğitim kalitesinin artırılması planlanmıştır. Proje ile Türkiye'de görev yapmakta olan teknik öğretmenler, Avrupa'da geliştirilmiş olan öğretmen yetkinlikleri ve yeniliklerini tanımaları amacıyla desteklenmiştir. Ancak, Ulusal Meslek Standartları ve Yeterlilik Kurumu kurulması 1977'de planlansa da kurulamamıştır. Çünkü bu süreçte sektör beklentisi, eğitim, istihdam arasındaki kopukluk ve iş gücüne katılacak olan mesleki eğitim almış gençlerin çalışma hayatına

geçişlerini düzenleme gerekliliği bulunmaktaydı. Ayrıca bakanlığın vermiş olduğu belgelerdeki unvanlar sektörde karşılık bulamıyordu. Bu süreçte bakanlığın gerçekleştirdiği çalışmalar neticesinde; mesleki ve teknik eğitim mezunlarının Meslek Yüksek Okullarına sınavsız geçişle gitmeleri sağlandı. Fakat mezuniyet sonrası alınan belgenin sektörde geçerliliği konusunda sıkıntı yaşandığından geçerli yeni belgelere ihtiyaç duyulmaktaydı (Dülger ve Çilek, 2021). 2004-2005 eğitim öğretim yılında 14 mesleki ve teknik eğitim fakültesinde 474 modüler öğretim programı geliştirilmiştir. Gerekli yatırımlar yapılan bu fakülteler ile ilgili araştırmalar yapılmış ve bu fakültelerin AB uyum denkliklerini sağlayamadıkları görülmüştür. Sonuç olarak bu fakülte mezunlarının istihdamı ile ilgili sıkıntılar yaşanmış ve bu fakültelerin sektöre eleman yetiştirememesi gibi sebeplerle kapatılmaları kararı alınmıştır (Eksioğlu & Taşpınar , 2019).

2000 yılında Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan anlaşma ile "Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi" (MEGEP) için çalışmalar başlamıştır. Projenin 2004-2005 eğitim öğretim yılında pilot uygulaması gerçekleştirilmiş ve 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren ülke genelinde kademeli olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bu proje ile Ulusal Yeterlilik Sistemi oluşturulmasını da içeren ulusal ve uluslararası meslek yetkinlikleri ile donanımlı nitelikli eleman yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla İSCED'97 ve İSCO'88 doğrultusunda ve sektörlerde gerçekleştirilen araştırmalar neticesinde mesleki ve teknik eğitim programları 52 alan 204 dalda sınıflandırılmıştır (Özsoy, 2007: Bülbül, 2014).

2011 yılında mevcut bulunan Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Genel Müdürlüğü, Sağlık İşleri Daire Başkanlığı ve Çıraklık ve Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Daire Başkanlığı 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile "Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü" olarak birleştirilmiştir (Eksioğlu ve Taşpınar , 2019). 2014 yılında Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan "Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Okul Çeşitliliğinin Azaltılması Genelgesi" ile 22 okul türü "Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi" ve "Çok Programlı Anadolu Lisesi" olarak 2 okul türü olarak yapılandırılmıştır (MEB, 2020).

Tablo 3.2: Cumhuriyet'in ilanından günümüze mesleki ve teknik eğitim okulları

İstanbul Yüksek Ticaret Okulu, Sepet- Çiçek- Şapka Mektebi	1923
İstiklal Ticaret Mektebi, Aydın Sanâyi Mektebi, Trabzon Ticaret Mektebi, İzmir Ticaret Okulu, Ankara Âmeli Ticaret Mektebi, Adana Ticaret Mektebi, Adliye Mektebi	1924
Tapu ve Kadastro Meslek Lisesi, Hasta Bakıcı Mektebi, Hemşirelik Okulu	1925
Köy ve Şehir Yatı Mektepleri	1926
Kız Enstitüleri, Kastamonu Sanatlar Mektepleri, Diyarbakır Sanayi Mektebi	1927
Selçuk Kız Sanat Mektebi, İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Akşam Kız Sanat Okulları, Akşam Sanat Erkek Okulları, Terzilik ve Kürkçülük Okulu, Balıkçılık Mektebi ve Enstitüsü	1928
Necatibey Kız Enstitüsü	1929
Bölge Ziraat Okulları	1930
İnşaat Usta Okulları	1931
Erkek Teknik Öğretim Okulları	1934
Konya Akşam Sanat Kız Okulu	1936
Köy Ebe Okulları	1937
Gezici Kadın ve Erkek Kursları	1938
Çırak Okulları, Atatürk Kız Enstitüsü, Demir Yolları Meslek Lisesi	1942
Erkek Sanat Enstitüsü, Kayseri Erkek Sanat Enstitüsü, Ziraat Teknik ve Ziraat Meslek Lisesi, Konya Ticaret Lisesi	1943
Olgunlaşma Enstitüleri,	1945
Niğde Erkek Sanat Enstitüsü, Kimya Sanat Enstitüleri, Matbacılık Okulu, Mardin Artklu Erkek Sanat Enstitüsü, Merzifon Erkek Sanat Okulu, Hemşire Laborant Okulu	1946
Fatih-Cağaloğlu Kız Enstitüsü	1949
Orman Muhafaza Memuru Eğitim Merkezi	1952
Halk Eğitim Merkezleri, Yıldırım Beyazıt Akşam Sanat Okulu	1953
Akşam Ticaret Liseleri	1955

İş Okulları	1956
Sekreterlik Meslek Liseleri	1957
Akşam Kız Sanat Ortaokulları	1958
İstanbul Motor Enstitüsü, Sağlık Meslek Liseleri, Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri, Endüstri Pratik Sanat Okulu	1961
Meteoroloji Teknik Lisesi, Marangoz Sanat Enstitüsü	1962
Ziraat ve Bahçıvanlık Okulları, Kız Sanat Okulları, Pratik Kız Sanat Okulları	1967
İnşaat Teknisyen Okulu	1969
Tekniker Okulları	1970
Endüstri Meslek Liseleri	1973
Kız Meslek Liseleri	1974
Adana Tekstil Kız Meslek Lisesi	1976
Kız Teknik Liseleri, Laborant Meslek Lisesi	1978
Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi, Adalet Meslek Liseleri	1985
İkili Mesleki Eğitim Merkezleri, Anadolu İletişim Meslek Liseleri	1998
Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezleri, Mesleki Eğitim Merkezleri	2002
Proje Okulları	2008
Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri	2014

Kaynak: (MTEGM, 2021)

Cumhuriyet'in ilanından itibaren okullaşma ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar mesleki eğitim alanında da devam etmiştir. Zaman içerisinde farklı projelerin geliştirildiği mesleki ve teknik eğitim, sektör ihtiyaçları ve ulusal-uluslararası meslek standartlarına yönelik araştırma çalışmaları da yapılmıştır. Özellikle kız sanat okulları, enstitüleri ve liselerinde faaliyet gösteren biçki, dikiş, tekstil, konfeksiyon, giyim ve moda tasarım gibi dönemsel isimlerle giyim sektörü önemli bir yer tutmuştur.

3.3. MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMİN MEVCUT DURUMU

Mesleki ve teknik ortaöğretim, MTAL, MEM, ÇPAL ile beraber MEGM dışında diğer genel müdürlüklere bağlı kurumlarca devam etmektedir (Özer, 2020). Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak mesleki ve teknik Anadolu liseleri ile çok programlı Anadolu liselerinde Anadolu meslek programı, Anadolu teknik programı ve ustalık programları uygulanmaktadır. Mesleki eğitim merkezlerinde ise ustalık programları uygulanmaktadır. Ayrıca mesleki açık öğretim liseleri ile de uzaktan mesleki eğitim verilmektedir. Anadolu meslek programı, bir mesleğe yönelik bilgi ve becerilerin yanında genel meslek derslerinin yer aldığı programlardır. Anadolu teknik programında ise; mesleğe yönelik bilgi becerinin yanında matematik, fizik, biyoloji ve kimya dersleri 4 yıl boyunca verilmektedir. (MEB, 2018).

Anadolu teknik programı akademik ağırlıklı bir eğitim vermektedir. Bu programda eğitim alan öğrenciler 40 günlük staj yapmaktadır. Anadolu meslek programı öğrencileri daha çok sektör ihtiyaçlarına yönelik meslek ağırlıklı eğitim almaktadır. Bu programda son sınıfta haftada 3 gün işletmede beceri eğitimi bulunmaktadır (Özer, 2020).

Stratejik hedefler doğrultusunda ulusal ve uluslararası referans dokümanlara uygun olarak sektörün talepleri doğrultusunda alan ve dalların güncellenmesi için çalışmalar yapılmasına karar verilmiştir. Birbirine yakın alan ve dalların birleştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması planlanmıştır (MEB, 2018). Bu planlamalar doğrultusunda alanlar güncellenmiş, 2020-2021 eğitim öğretim yılı itibari ile mesleki ve teknik eğitimde 46 alan ve bu alanlara ait 100 dal bulunmaktadır. Alan dersleri 9. Sınıftan itibaren başlamaktadır (MTEGM, 2020b).

Tablo 3.3: 2020-2021 Öğretim yılı 9. sınıftan itibaren kademeli olarak uygulanacak alan ve dal listesi

ALANLAR	DALLAR
ADALET	- Zabıt Kâtipliği - İnfaz ve Koruma
AİLE VE TÜKETİCİ HİZMETLERİ	- Sosyal Destek Hizmetleri - Tüketici Hizmetleri

BİYOMEDİKAL CİHAZ TEKNOLOJİLERİ	- Fizyolojik Sinyal İzleme Teşhis ve Kayıt Cihazları, - Tıbbi Görüntüleme Sistemleri - Tıbbi Laboratuvar ve Hasta Dışı Uygulama Cihazları - Yaşam Destek ve Tedavi Cihazları
BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ	- Yazılım Geliştirme - Ağ İşletmenliği ve Siber Güvenlik
BÜRO YÖNETİMİ VE YÖNETİCİ ASİSTANLIĞI	- Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ	- Erken Çocukluk ve Özel Eğitim
DENİZCİLİK	- Gemi Elektroniği ve Haberleşme - Gemi Makineleri İşletme - Güverte İşletme
ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ	- Asansör Sistemleri - Elektrik Tesisatları ve Dağıtımı - Elektrikli Cihazlar Teknik Servisi - Elektronik ve Haberleşme - Endüstriyel Bakım Onarım - Savunma Elektronik Sistemleri
EL SANATLARI TEKNOLOJİSİ	- Dekoratif El Sanatları - Dekoratif Ev Tekstili
ENDÜSTRİYEL OTOMASYON TEKNOLOJİLERİ	- Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri
GAZETECİLİK	- Gazetecilik
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI	- Geleneksel Türk Sanatları
GEMİ YAPIMI	- Gemi İnşa - Yat İnşa - Gemi Donatım
GIDA TEKNOLOJİSİ	- Gıda Teknolojisi
GRAFİK VE FOTOĞRAF	- Grafik - Fotoğraf
GÜZELLİK HİZMETLERİ	- Güzellik Hizmetleri
HALKLA İLİŞKİLER	- Halkla İlişkiler
HARİTA-TAPU-KADASTRO	- Harita Kadastro - Tapu
HASTA VE YAŞLI HİZMETLERİ	- Hasta ve Yaşlı Bakımı
HAYVAN YETİŞTİRİCİLİĞİ VE SAĞLIĞI	- Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlığı
İNŞAAT TEKNOLOJİSİ	- İnşaat Altyapı

	- İnşaat Üstyapı - Mimari Restorasyon - Mimari Yapı Teknik Ressamlığı - Statik Yapı Teknik Ressamlığı - Yapı Yüzey Kaplama ve Yalıtım
İTFAİYECİLİK VE YANGIN GÜVENLİĞİ	- İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği
KİMYA TEKNOLOJİSİ	- Kimya Laboratuvarı - Petrol Endüstrisi - Proses
KONAKLAMA VE SEYAHAT HİZMETLERİ	- Konaklama Hizmetleri - Seyahat Acenteciliği - Animatörlük
LABORATUVAR HİZMETLERİ	- Gıda, Tarım ve Hayvan Sağlığı Laboratuvarı
MADEN TEKNOLOJİSİ	- Madencilik
MAKİNE VE TASARIM TEKNOLOJİSİ	- Bilgisayarlı Makine İmalatı - Endüstriyel Kalıp - Makine Bakım Onarım - Bilgisayar Destekli Makine Ressamlığı - Bilgisayar Destekli Endüstriyel Modelleme - Tıbbi Cihaz Üretimi - Endüstriyel Ürünler Tasarımı - Değirmencilik - Mikromekanik - Savunma Mekanik Sistemleri
MATBAA TEKNOLOJİSİ	- Baskı Öncesi, - Ofset Baskı Sistemleri
METAL TEKNOLOJİSİ	- Metal Doğrama, - Kaynakçılık
METALÜRJİ TEKNOLOJİSİ	- Döküm - İzabe
MOBİLYA VE İÇ MEKÂN TASARIMI	- Mobilya Üretim Teknolojisi, - Mobilya İç Mekân Ressamlığı
MODA TASARIM TEKNOLOJİLERİ	- Giysi Kalıp Tasarımı ve Üretimi - Terzilik
MOTORLU ARAÇLAR TEKNOLOJİSİ	- Elektrikli Araçlar - İş Makineleri - Otomotiv Boya - Otomotiv Elektromekanik - Otomotiv Gövde

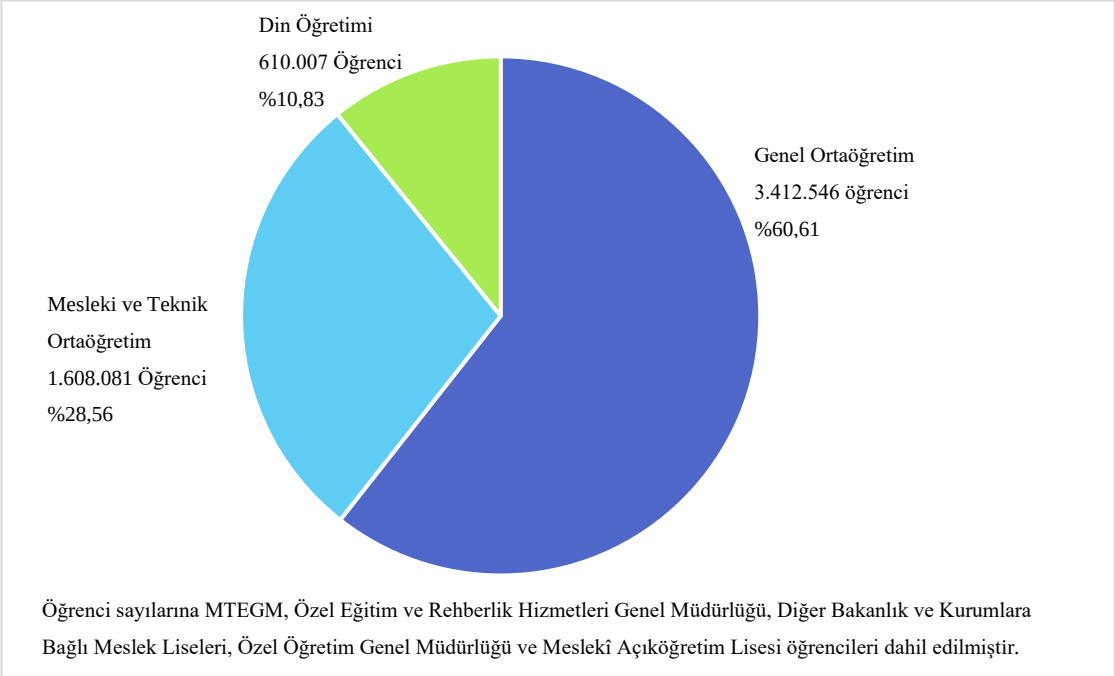
MUHASEBE VE FİNANSMAN	- Muhasebe - Dış Ticaret
PAZARLAMA VE PERAKENDE	- Sigortacılık - Satış Danışmanlığı
PLASTİK SANATLAR	- Plastik Sanatlar
PLASTİK TEKNOLOJİSİ	- Plastik Teknolojisi
RADYO TELEVİZYON	- Radyo Televizyon
RAYLI SİSTEMLER TEKNOLOJİSİ	- Raylı Sistem Araçları - Raylı Sistemler Elektrik-Elektronik - Raylı Sistemler Yol
SAĞLIK HİZMETLERİ	- Ebe Yardımcılığı - Hemşire Yardımcılığı - Sağlık Bakım Teknisyenliği
TARIM	- Tarım
TESİSAT TEKNOLOJİSİ VE İKLİMLENDİRME	- Tesisat ve Enerji Sistemleri - Soğutma ve İklimlendirme Sistemler
UÇAK BAKIM	- Uçak Gövde-Motor - Uçak Elektroniği
ULAŞTIRMA HİZMETLERİ	- Lojistik - Sivil Havacılık
YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ	- Yenilenebilir Enerji Teknolojileri
YİYECEK İÇECEK HİZMETLERİ	- Yiyecek İçecek Hizmetleri

Kaynak: (MTEGM, 2020b)

2018 yılı yayınlanan MEB raporunda 54 alan ve 199 dal listelenmiştir. 2023 hedefleri doğrultusunda alanların revize edildiği görülmektedir.

2019-2020 yılı istatistiklerine göre mesleki ve teknik okul sayısı (resmi, özel) 4470'tir. Bu okullarda 1.608.081 öğrenci eğitim görmektedir.

Şekil 3.1: 2019-2020 Eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrencilerin okul türlerine göre dağılımı

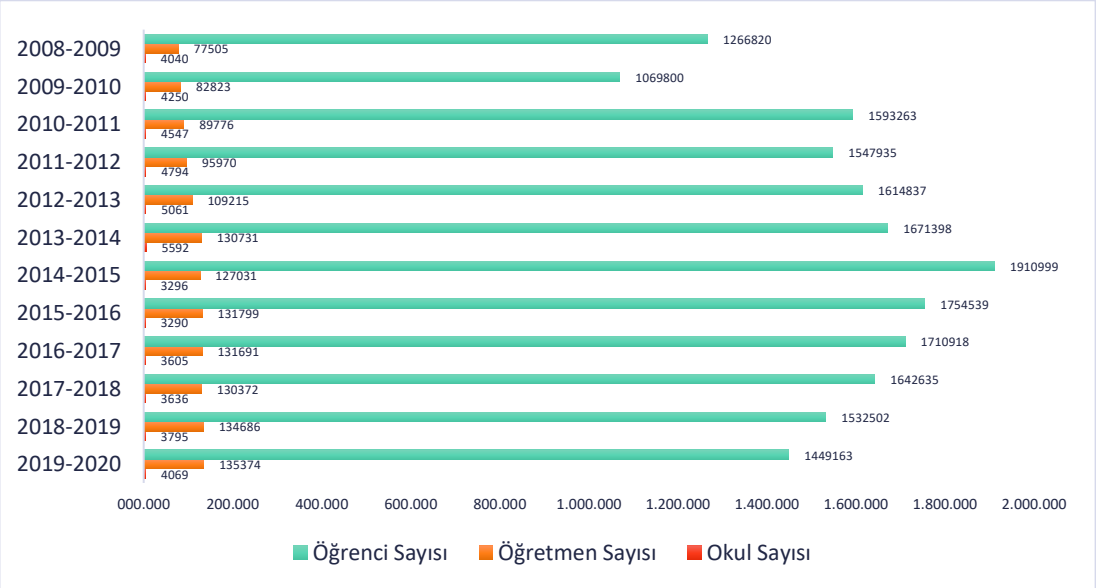
Kaynak: (MEB, 2020)

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenci sayısının genel ortaöğretim öğrenci sayısı içerisindeki payı %28,56'dır. Mesleki ve teknik eğitimde öğrencilerin imkânı doğrultusunda eğitim almaları için örgün ve yaygın eğitim verilmektedir. Örgün eğitim çağında süreç dışına çıkan veya farklı bir meslek edinmek isteyen kişilerin mesleki eğitim ihtiyaçları doğrultusunda mesleki açık öğretim liseleri bulunmaktadır. Ayrıca mesleki eğitim merkezleri, kalfalık ve ustalık eğitimi ile mesleki ve teknik kurs programlarının bulunduğu eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlarda alan ve dal eğitimi 9. Sınıfta başlamaktadır. Öğrenci bir veya iki gün okula gelerek diğer günler ise işletmeye giderek eğitimini tamamlamaktadır. Bu kurumlarda eğitime başlanması için uygun işyeri ve usta öğretici olması şartı gerekmektedir (MEB, 2018).

Mesleki ve teknik Anadolu lisesi mezunlarına mezun oldukları alan / dal ile ilgili diploma, iş yeri açma belgesi, EUROPASS belgesi, aldığı ve başardığı modülleri, dersleri ve kredileri gösteren belge ve Usta öğreticilik programını tamamlayanlara usta öğreticilik belgesi düzenlenmektedir. Ayrıca MTAL mezunları teknisyen unvanı ile istihdam edilmektedir (MTEGM, 2020a).

2008-2014 eğitim öğretim yılları arsında mesleki ve teknik eğitimden başarıyla mezun olan öğrencilerin alanlardan bağımsız olarak değerlendirildiğinde %55,60'nın erkek, %44,40'nın kız olduğu görülmektedir. İstihdam koşulları ve mesleklerle ilgili şartlar alanlarda cinsiyet dağılımında farklılıklar olduğunu göstermektedir. Metal Teknolojisi, Metalürji, Tesisat Teknolojisi ve İklimlendirme, Motorlu Araçlar Teknolojisi, Elektrik – Elektronik Teknolojisi, Uçak Bakım, Mobilya ve İç Mekân Tasarımı, Gemi Yapımı, Makine Teknolojisi, Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri, Raylı Sistemler Teknolojisi, Denizcilik ve Tarım alanlarından mezun öğrencilerin %90 ve üzerinin erkek olduğu dikkati çekmektedir. Çocuk gelişimi ve eğitimi, el sanatları teknolojisi, grafik ve fotoğraf, aile ve tüketici hizmetleri, hasta ve yaşlı hizmetleri, güzellik ve saç bakım ve giyim üretim teknolojisi alanlarından mezun olan öğrencilerin %90 ve daha fazlasını ise kız öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir (MEB, 2018).

Şekil 3.2: Mesleki eğitim kurumu, öğretmen ve öğrenci sayıları

Kaynak: (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018:2020)

Grafikte, görüldüğü gibi 2008-2009 eğitim öğretim yılından itibaren geçen sürede öğrenci sayılarındaki artma ve azalma gösterilmiştir. 2014-2015 eğitim öğretim yılına kadar artış gösteren öğrenci sayısı 2019-2020 eğitim öğretim yılında en düşük seviyeye gelmiştir. Bununla birlikte öğretmen sayısı sürekli artış göstermiştir. Bu

durum öğretimin niteliği konusunda önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. 2008-2009 eğitim öğretim yılında öğretmen başına 17 öğrenci düşerken, bu sayının 2019-2020 eğitim öğretim yılında 11 öğrenci olduğu görülmektedir. Okul sayısında ise 2014-2015 eğitim öğretim yılına kadar artış söz konusudur. Bu duruma, 2014 yılında yapılan düzenleme ile okul türlerindeki değişikliklerin etkili olduğu görülmüştür (MEB, 2018).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Eylül 2018 yılında yayınlanan "Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü" raporunda 2014-2018 yılları arasında istihdama katılma oranları verilmiştir. Çalışma yüksek öğretim mezunlarının 2018 yılında %68'inin istihdam edildiğini göstermektedir. Bu oranı %59,6 ile mesleki ve teknik lise mezunları takip etmiştir. Lise mezunlarının oranı %49,7, lise altı eğitim durumunun oranı %45,4 ve okur yazar olmayanların oranı ise %18,4 olarak belirtilmiştir. Bu oranların son beş yıldır benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ancak mesleki ve teknik lise mezunlarının mezun oldukları alanlarda çalışma oranlarının düşük seviyede olduğu dikkati çekmektedir. 2008-2014 yılları arası verilerine göre alan dışında çalışan mezun oranı %57,20 ile Matbaa Alanında gerçekleşmiştir. Bu alanı %55,76 ile Laboratuvar Alanı, %54,66 ile Metal Teknolojisi, %54,17 ile Raylı Sistemler Teknolojisi ve %53,86 ile de Metalürji Alanı takip etmiştir. Mezun olunan alanda çalışma oranının birçok alanda %5'in altında olduğu görülmektedir. Mezun olunan alanda çalışma oranlarında %10 oranını geçen alanların ise Uçak Bakım, Pazarlama ve Perakende, Laboratuvar Hizmetleri ve Eğlence Hizmetleri ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum; mezunların mesleki beceri ile çalıştıkları iş için gerekli olan becerilerin önemli oranda uyuşmadığını göstermektedir.

Avrupa birliği ile ortak belgelendirme amacıyla Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından belirlenen mesleki yeterlilikler tasarımı 8 basamaktan oluşmaktadır. Bu basamaklar;

- 1. Basamak: Çırak (öğrenci)
- 2. Basamak: Kalfa (yardımcı)
- 3. Basamak: Usta
- 4. Basamak: Tekniker
- 5. Basamak: Yüksek Tekniker
- 6. Basamak: Üniversite Lisanslı Mühendis

- 7. Basamak: Yüksek Lisanslı Mühendis
- 8. Basamak: Doktoralı (araştırmacı).

Mevcut uygulamada mesleki eğitim ve buna yönelik istihdam çalışmalarında ilk beş basamak tek bir programda gerçekleştirilmektedir. Bu durum sanayinin ihtiyacı olan orta kademe iş gücünün yok olmasına, Türkiye'nin niteliksiz ve emeği ucuz bir pazar olmasına sebep olmuştur (EYUDER, 2018)

Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında 2016-2017 eğitim öğretim yılından itibaren öz değerlendirme uygulaması başlatılmıştır. Öz değerlendirme, birey, ekip ya da kurumların kendi kendilerini belirli yöntem ve teknikler kullanarak belirlenen standartlar doğrultusunda değerlendirmeleridir. Öz değerlendirmede amaç; ulusal ve uluslararası kalite ölçütlerine göre kurumların planlama yapması, çıktıların izlenmesi ve değerlendirilmesi, kurumsal kalite hafızasının oluşturulması ve kurumda iç kalite kontrol sisteminin kurulmasıdır. (Mesleki ve Teknik Eğitim, 2020). Bu çalışma ile okullar öz değerlendirmelerini gerçekleştirmiş ve belirli periyotlarda dış değerlendirmelere tabi tutulmuştur. Bu çalışmalarla iyi uygulama örnekleri diğer kurumlarla paylaşılarak yaygınlaşması ve ortak bir kalite kültürü oluşması amaçlanmıştır (Özer, 2020).

Eğitim sistemlerinde mesleki eğitim, üzerinde en çok tartışmaların gerçekleştiği konuların başında gelmektedir. Sektörlerin beklentileri ve diğer eğitim çeşitlerine göre etkileşimde bulunan paydaş sayısındaki fazlalık tartışmaların fazlalaşmasında etkili olmaktadır. Bu durum diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de uzun yıllardır devam etmektedir. Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmalarda mesleki eğitimle ilgili değinilen sorunların birçoğu yapısal sorunlar olup bireysel başarısızlık ile doğrudan ilişkili olmadıkları görülmektedir. Türkiye'de mesleki eğitimle ilgili sorunların genel olarak üç başlık altında yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlardan birincisi, mesleki ve teknik eğitim kurumlarında akademik başarısı nispeten düşük öğrencilerin bulunmasıdır. Bu durumu mesleki eğitime karşı olan olumsuz algının da artırdığı düşünülmektedir. Bu durumun ayrıca okullarda beklenti düzeyini düşürdüğü, devamsızlık ve okul terk oranlarında da artışa neden olduğu görülmüştür. Bu olumsuzluklara en büyük etkiyi oluşturan faktörlerden bir diğeri de katsayı uygulamasının getirilmesi olmuştur. Uzun

süre uygulanan katsayı uygulaması bu okulların akademik başarı düzeyi yüksek öğrencilerin tercih etmemesine ve akademik başarı düzeyi düşük öğrencilerin zorunlu tercih ettiği okullar durumuna gelmesine neden olmuştur (Özer, 2020).

İkincisi, sektör ve eğitim arasında sistematik bir çalışmanın olmamasıdır. Türkiye'de mesleki eğitim ve sektör arasında yeterli uyumun olmaması ve o bölgede bulunmayan sektöre yönelik alanların açılması da birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bunlar öğrencilerin işletmelerde beceri eğitimi sürecinde ve mezuniyet sonrası çalışılacak kurum bulamaması gibi sorunları da doğurmaktadır. Birçok ülkede özel sektör payının iş kollarında her geçen gün arttığı görülmektedir. Ancak yapılan teşviklere rağmen mesleki eğitimde özel sektörün payı diğer ülkelere göre Türkiye'de düşük seviyelerde kalmaktadır (Özer, 2020).

Bir diğer üçüncü sorun ise; mesleki ve teknik eğitim mezunlarının çalışma yaşamlarında yaşadıkları sorunlardır. Mesleki eğitim mezunlarının istihdama katılma oranları yüksek olmasına rağmen, mezun olunan alan dışındaki sektörlere yöneldikleri görülmektedir. Bunun sonucu olarak da sektörlerin bulacağı nitelikli işgücü alanı daralmaktadır. Ayrıca açılan alan ve okulların sayısal olarak fazlalığından ziyade sektörlerin talepleri de dikkate alınarak açılacak alanların belirlenmesi de önemlidir. Millî Eğitim Bakanlığı son yıllarda sürekli sorun olarak algılanan mesleki eğitim ile ilgili birçok iyileştirme çalışmalarını adım adım uygulamaya koymuştur. Bu anlamda özellikle 2023 Eğitim Vizyonu, mesleki eğitim ile ilgili sorunları bütünsel bir yaklaşımla ele almış ve bu amaç doğrultusunda sistemli adımlar atılmasını sağlamıştır. Bu süreçle beraber birçok sorun çözülmüş ve çözülmesi yolunda gerekli adımlar atılmıştır (Özer, 2020).

3.4. MODA TASARIM TEKNOLOJİLERİ / GİYİM ÜRETİM TEKNOLOJİSİ ALANI

Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü 1920'li yıllardan itibaren ülkemizde etkili olmaya başlamıştır. İlk zamanlar sadece işlenmemiş ham madde ihracatı yapılan sektörde mamul ürünler ithal edilmekteydi. 1940'lı yıllarla beraber Sümerbank'ın açılması ve 1950'li yıllarla beraber özel şirketlerin açılması Türk Sanayinde önemli bir süreci

başlatmıştır. Türk ekonomisinin lokomotifi konumunda bulunan sektörün iç ve dış pazarlardaki olumsuzluklardan en az şekilde etkilenerek ve yeni pazarlara ulaşması için özgün üretim, yüksek kalite ve en önemlisi gelişmiş niteliklere sahip insan gücüne ihtiyacı vardır (METARGEM, 1998).

Ülkemizde tekstil konfeksiyon eğitiminin geçmişi 16. yüzyılda kumaş üretimi ve giyim ihtiyacını karşılamak üzere terzilik eğitimi ile başlamıştır. 1927 yılından itibaren terzilik, moda, biçki – dikiş alanlarının bulunduğu okullar açılmıştır. 1964 yılından itibaren, Terzilik, Giyim, İplik, Dokuma, Boya-Apre, Boya-Baskı-Desen, Örgü Teknolojisi, Konfeksiyon, (Hazır Giyim), Tekstil-Kalite Kontrol, Tekstil Tasarımı, Moda Tasarımı, Proses, gibi branşlar ve öğretim programları ülke genelinde yaygınlaştırılması çalışmaları gerçekleştirilmiştir (METARGEM, 1998).

MEGEP kapsamında 2005 yılından itibaren Giyim Üretim Teknolojisi Alanı ismi ile Deri Giyim, Erkek Terziliği, Hazır Giyim Model Makineciliği, İç Giyim Modelistliği, Kadın Terziliği, Kesim ve Konfeksiyon Makineleri Bakım Onarım ve Modelistlik dallarında eğitim vermeye başlamıştır (MEB, 2018).

2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren ise "Giyim Üretim Teknolojisi Alanı" ismi "Moda Tasarım Teknolojileri" olarak değiştirilmiş ve haftalık ders çizelgelerinde değişiklik yapılmıştır. 2020-2021 eğitim öğretim yılından itibaren tüm alanlarda düzenleme yapılmış ve 55 olan alan sayısı 49'a, 203 olan dal sayısı ise 109'a düşürülmüştür. Bu kapsamda moda tasarım teknolojileri alanındaki dal sayısı 2'ye düşürülmüştür (MTEGM, 2020b). Bu amaçla 2020-2021 yılından itibaren kademeli uygulamaya konulan haftalık ders programında derslerin dağılımı değişmiştir.

Şekil 3.3: 2020-2021 Eğitim öğretim yılı itibari ile uygulanacak haftalık ders çizelgesi

5.4. ANADOLU MESLEK VE ANADOLU TEKNİK PROGRAMI HAFTALIK DERS ÇİZELGELERİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ
ANADOLU MESLEK VE ANADOLU TEKNİK PROGRAMI
MODA TASARIM TEKNOLOJİLERİ ALANI
(GİYSİ KALIP TASARIMI VE ÜRETİMİ DALI)
HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ

DERS KATEGORİLERİ	DERSLER	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF	
					AMP	ATP
ORTAK DERSLER	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (*)	5	5	5	5	
	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ	2	2	2	2	
	TARİH	2	2	2	-	
	T.C. İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	-	-	-	2	
	COĞRAFYA	2	2	-	-	
	MATEMATİK	6	5	-	-	
	FİZİK	2	2	-	-	
	KİMYA	2	2	-	-	
	BİYOLOJİ	2	2	-	-	
	FELSEFE	-	2	2	-	
	YABANCI DİL	5	2	2	2	
	BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR/GÖRSEL SANATLAR/MÜZİK	2	2	2	-	
	SAĞLIK BİLGİSİ VE TRAFİK KÜLTÜRÜ	-	-	1	-	
TOPLAM		**30**	**28**	**16**	**11**	
MESLEK DERSLERİ	MESLEKİ GELİŞİM ATÖLYESİ	2	-	-		Akademik Destek Dersleri
	ATÖLYE (*)	7	-	-		
	MODEL ANALİZİ VE MODEL GELİŞTİRME	2	-	-		
	GİYSİ KALIP TASARIMI VE ÜRETİMİ ATÖLYESİ (*)	-	12	14		
	MODADA TEMEL SANAT	-	2	-		
	MODEL TASARIMI	-	-	3		
	İŞLETMELERDE MESLEKİ EĞİTİM (*)	-	-	-	24	
AKADEMİK DESTEK DERS SAATİ TOPLAMI		**-**	**-**	**-**	**-**	**31**
MESLEK DERS SAATİ TOPLAMI		**11**	**14**	**17**	**24**	**-**
SEÇMELİ MESLEK DERS SAATİ TOPLAMI (**)		**-**	**-**	**9**	**7**	**-**
SEÇMELİ DERS SAATİ TOPLAMI (**)		**2**	**-**		**-**	
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		**-**	**1**	**1**	**1**	
TOPLAM DERS SAATİ		**43**	**43**	**43**	**43**	

NOT:
(*) Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği uyarınca yılsonu başarı puanı ile başarılı sayılamayacak derslerdir.
(**) Seçmeli meslek dersleri ve seçmeli dersler ile ilgili açıklamalar Çerçeve Öğretim Programı'nın Uygulama Esasları'nda yer almaktadır.

Kaynak: (MTEGM, 2020a)

Alanın diğer dalı olan Terzilik Dalında farklı olarak; Giysi Kalıp ve Tasarımı Atölyesi dersi yerine Terzilik Atölyesi dersi bulunmaktadır. Diğer dersler her iki dalda da aynıdır.

Moda Tasarım Teknolojileri Alanı eğitimi uzun geçmişi ve ekonomideki katkıları ile önemli bir alandır. Ancak son zamanlarda Türkiye'deki mesleki kurumlarda giyim/moda alanı sayısı azalmaktadır.

Giyim/moda tasarım teknolojileri alanının 2015-2020 yılları arasında 154 okulda kapatıldığı görülmektedir. Alana yönelik talep azalması neticesinde alan birçok okulda kapatılmıştır. 2015 yılında 36 okulda alan, 17 okulda dal, 2016 yılında 7 okulda alan, 2 okulda dal, 2017 yılında 19 okulda alan, 11 okulda dal, 2018 yılında 92 okulda alan, 2020 yılında ise 1 okulda alan kapatılmıştır. Buna karşılık 2015 yılında 3 okulda alan ve 7 okulda dal, 2016 yılında 1 okulda alan, 2017 yılında da 5 okulda alan ve 4 okulda dal açılmıştır (Mesleki ve Teknik Eğitim Makam olur yazılarından derlenmiştir). Alan kapatma yazıları incelendiğinde en fazla kapatılan alan giyim/moda alanı olarak dikkat çekmektedir. Mevcut durumda Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü sitesi alan/dal arama motorunda 437 okulda alan olduğu görülmektedir. Listedeki okullardan 70'in üzerinde okulun 2015-2020 yılları arasında yayımlanan alan kapatma olurlarında isimleri bulunmaktadır. Alan kapatıldığı halde sitede isimlerinin bulunduğu görülmüştür. Alanın bulunduğu kurumlardan 42 tanesi Çok Programlı Anadolu Lisesi, 395 tanesi ise Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi şeklindedir. Bu kurumlarda uygulanan programlar ise Anadolu Teknik Programı ve Anadolu Meslek Programı'dır. Sitedeki verilerden elde edilen bilgilere göre Moda Tasarım Teknolojileri Alanında 10. sınıfta öğrencisi bulunan okul sayısı 251, 11. Sınıfta öğrencisi bulunan okul sayısı 202, 12. sınıfta öğrencisi bulunan okul sayısı 269'dur. 10, 11 ve 12. sınıfların üçünde de sınıfı bulanan okul sayısı ise 164'tür. Ayrıca sadece 12. sınıfta öğrenci olan okul sayısı 32'dir. 10, 11 ve 12. Sınıfların tamamında öğrencisi bulunmayan okul sayısı ise 127'dir. (MTEGM, 2021). Bu durum göstermektedir ki alan mevcut bulunan okulların yarısından daha azında her yıl açılabilmiştir. Diğer okullarda ise kesintili bir şekilde açıldığı ve bazı yıllar alanın tercih edilmediği görülmüştür. Üç sınıf kademesinde de sınıfın olmadığı okul sayısının 127 olması mevcut okulların %30'unda alanın hiç açılamadığını göstermektedir. Verilerin güncelleme tarihi Eylül 2020 olarak sitede yer almaktadır. Türkiye'de tekstil – hazır giyim sektörünün mevcut durumu değerlendirildiğinde ve mesleki kurum sayısı göz önüne alındığında alanın bulunduğu okul sayısının az olduğu görülmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2023 vizyonu kapsamında mesleki eğitime yönelik çalışmalarında birçok bilginin mevcut olduğu "Mesleğim Hayatım" sitesinde kullanıma açılmıştır. Bakanlığın belirlediği 11 tane geleceğin mesleği içerisinde "Dijital Terzi' kavramı da yer almaktadır. Bu tanımlamaya göre,

> *"Dijital Terzi: Bu iş, varsayımsal bir e-ticaret şirketinin üreteceği 'Saville Rowanator sensor cubicle' adlı bir cihazla ilişkili. Bu cihaz, müşterinin ölçülerini hatasız şekilde alarak iade oranının azaltılmasını amaçlayacak. Dijital terzi, müşterilerin ölçü verilerini kaydederek müşteriye en uygun kıyafetleri satmaya çalışacak"* şeklindedir (MEB, 2020).

Endüstri 4.0 kapsamında tekstil – giyim sektöründe yeni çalışma alanları ortaya çıkmaktadır.

Sanayileşme ile birlikte tekstil ve moda sektöründe uluslararası pazarlarda markalaşmanın öneminin artması, yaratıcı iş gücü ihtiyacı, tekstil, hazır giyim ve moda alanlarında eğitimin önemini arttırmıştır. Günümüzde tekstil ve hazır giyim alanındaki işletmelerin dönüşüm ve yeniden yapılanma süreci gerçekleşmektedir. Bu dönüşümler neticesinde sektör kalifiye eleman ihtiyacı yaşamaktadır. İhtiyaç duyulan kalifiye elemanı yetiştirme görevi meslek lisesi ve meslek yüksekokulları tarafından karşılanmaktadır. Ancak bu eğitimler uygulamalı olması sebebiyle zor, yorucu ve maliyetli bir eğitim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olumsuzlukların çözümünde devletin verdiği destek ve yatırımlarla beraber özel sektörün de meslek okullarını desteklemesi önemlidir. Bununla beraber okul-sanayi iş birliği gerçekleşecek ve eleman ihtiyacı çözümünde etkili olacaktır (Yalçınkaya, 2017).

4. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin değerlendirilmesi üzerinde durulmaktadır.

4.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında bulunan giyim üretim teknolojisi / moda tasarım teknolojileri alanına olan ilginin azalmasının nedenlerine yönelik öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır.

> *"Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir"* (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.41).

Bu kapsamda bir durum ile ilgili kişilerin yaşanılan deneyimlerini betimlediği için nitel araştırma desenlerinden fenomonoloji (olgubilim) deseni tercih edilmiştir. Olgubilim deseni bir durum ile ilgili farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir araştırmayı gerektiren durumlar için kullanılmaktadır. Bu çalışmada moda tasarım alanına ilginin azalmasının nedenlerini ve alt nedenlerini ayrıntılı belirlemek amaçlanmıştır.

4.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ

Çalışma grubunu Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı örgün ortaöğretim kurumlarında görev yapan moda tasarım / giyim üretim teknolojisi alanı öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubu katılımcıları alanın bulunduğu okul sayısının az olmasından dolayı Türkiye genelinde gönüllü olarak katılan 30 alan öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir.

4.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Bu araştırmada nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Araştırmanın bu tür bir yöntem ile yapılmasında görüşme yönteminin bireylerin duygularını, görüşlerini ve tecrübelerini ortaya çıkarması bakımından oldukça sağlam olması özellikleri etkili olmuştur. Diğer taraftan esneklik, yanıt oranı, soru sırası, derinlemesine bilgi gibi güçlü yönler ile nicel yöntemlerin bazı sınırlılık ve yapaylığını ortadan kaldırmıştır. Probleme uygun görüşme soruları hazırlanarak uzman görüşüne sunulmuştur. Gelen dönütler neticesinde 1 sorunun anlaşılırlığının olmadığı belirlenmiştir. Soru yeniden düzenlemiş ve düzenlenen sorular alan öğretmenlerinden 7 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Öğretmenlerin formu cevaplamasından sonra cevaplar değerlendirilmiş ve soruların anlaşılırlığı ile ilgili dönütler alınmıştır. Soruların anlaşılır olduğu ve problem durumu ile uyumlu olduğu görülmüştür. Geliştirilen form katılımcılara gönderilerek cevaplamaları istenmiştir. Form kısmi esneklik sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. Görüşme soruları katılımcılara online olarak gönderilmiştir ve katılımcılar cevapları form üzerinden cevaplandırmıştır.

Form iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişilerin görev yaptıkları il, görev süreleri ve hizmet içi eğitime katılım durumları hakkında bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde alan tercihini etkileyen faktörler, atölye durumları, müfredat, çalışma koşulları ve dijital dönüşüm hakkında sorular bulunmaktadır.

Görüşme formu soruları;

Birinci kısım;

- Hangi ilde görev yapıyorsunuz?
- Ne kadar süredir öğretmenlik yapıyorsunuz?
- Alan ile ilgili hizmet-içi eğitimlere katıldınız mı? Katıldıysanız mesleki gelişiminize ne tür etkileri oldu?

İkinci kısım;

- Meslek liselerinde moda tasarım alanına ilginin azalmasının nedenleri nelerdir?
- Alana yönelik gerçekleştirilen isim değişikliği ve müfredat güncellemesi gibi çalışmaların alana olan ilgi üzerindeki etkileri nelerdir?

- Alana olan ilginin azalmasında okullarda bulunan atölye, makine- teçhizat gibi donanımların etkileri nelerdir?
- Okullarda gerçekleştirilen öğretimin, sektörün beklentisini ve ihtiyacını karşılaması bağlamında alana olan ilginin azalmasında etkileri nelerdir?
- Dijital dönüşümün sektöre yansımaları nelerdir ve bu yansımaların alana olan ilgi üzerindeki etkisi nelerdir?
- Türk tekstil- hazır giyim sektörünün sanayi ekonomisindeki payı öğrencilerin alana olan ilgisi üzerindeki etkileri nelerdir?
- Alana olan ilginin azalmasında mezuniyet sonrası iş koşullarının etkisi nelerdir?

4.4. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, niteliksel bir analiz türüdür; çeşitli tekniklerle toplanan veriler önceden belirlenen veya araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara uygun olarak özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analiz yönteminde araştırmacı görüştüğü veya gözlemlediği bireylerin görüşlerini etkili bir şekilde yansıtabilmek amacıyla çalışma içerisinde doğrudan alıntılara yer verebilmektedir. Betimsel analizde verilerden elde edilen bilgiler özetlenerek ve yorumlanarak sunumu yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Çalışmada toplanan veriler temalara ve alt temalar ayrılarak gruplandırılmıştır. Elde edilen veriler özetlenerek aktarılmıştır. Sonuç kısmında elde edilen veriler başlıklar halinde sıralanmıştır.

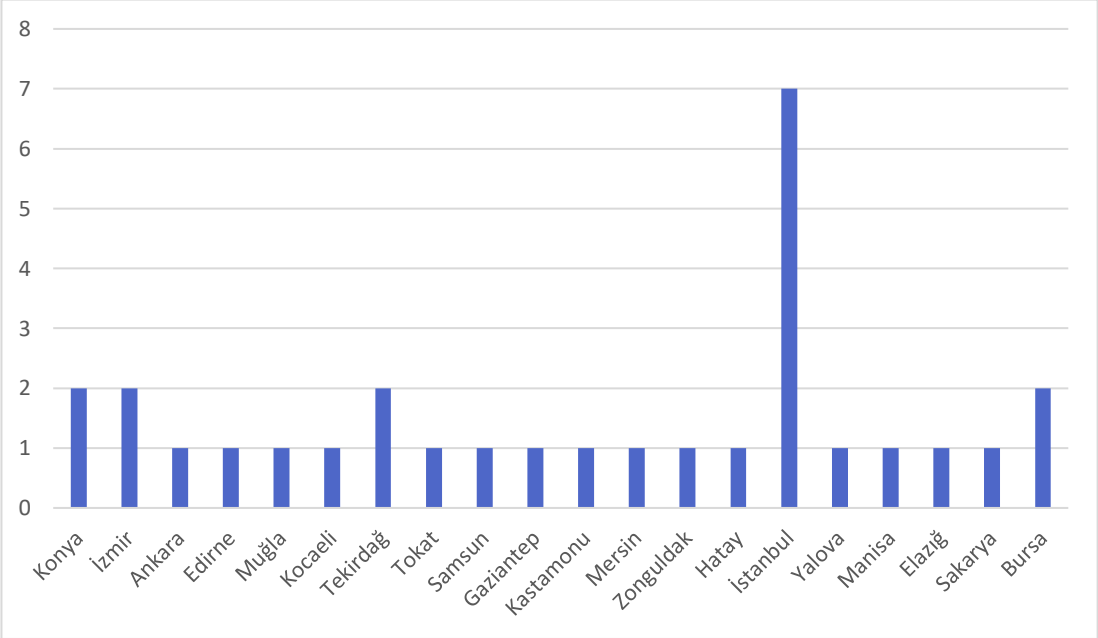
5. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmacılar hakkında genel bilgiler, araştırmadan elde edilen veriler ve araştırmanın genel sonuçları aktarılmaktadır. Verilerden ortak sonuçlar aktarılmış ve öneriler belirtilmiştir.

5.1. ARAŞTIRMAYA KATILANLAR HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Araştırmaya gönüllülük esasına göre katılan 30 Moda tasarım teknolojileri alanı öğretmeni bulunmaktadır. Bu bölümden itibaren çalışmaya katılan öğretmenler katılımcı olarak isimlendirilmiştir. K1, K2,…., K30 şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların illere göre dağılımı aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Şekil 5.9: Katılımcıların illere göre dağılımı

Katılımcıların farklı bölgelerden ve illerden oluşmasında, moda tasarım teknolojileri alanının bulunduğu okul sayısının az olması etkili olmuştur. Çalışmaya gönüllü olarak 30 öğretmen katılmıştır. Çalışmaya katılan katılımcıların görev süreleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5.1: Katılımcıların görev süreleri

Görev Süresi	Katılımcı Sayısı
1 – 5 Yıl	2
6 – 10 Yıl	6
11 – 15 Yıl	3
16 – 20 Yıl	4
21 – 25 Yıl	7
25 – 30 Yıl	6
30 Yıl ve üzeri	2

Çalışmaya katılan katılımcıların görev süresi dağılımına göre 1-20 yıl arası katılımcı sayısı 15, 21 yıl ve üzeri katılımcı sayısı 15 kişiden oluşmuştur. Katılımcıların tecrübeleri ve alanda yaptıkları görev süreleri alan hakkında yapılan düzenlemeler, alanın zaman içerisinde uğradığı değişimlerin ve alanın durumunun değerlendirilmesi bakımından önem arz etmektedir.

Çalışmaya katılan katılımcılardan 25 kişi alanı ile ilgili hizmet içi eğitim faaliyetlerine katıldıklarını belirtmiştir. 5 kişi ise herhangi bir hizmet içi eğitim faaliyetine katılmadıklarını belirtmişlerdir. Hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılan öğretmenler eğitimin; genel olarak teknolojiyi takip etmede, alan ile ilgili yenilikler hakkında bilgi sahibi olunması konusunda etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca gerçekleştirilen eğitimlerin yüz yüze olmasının daha etkili olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerine olanak tanıyan hizmet içi eğitimlerin sürekli gelişen teknoloji ve bu gelişmeye hızlı uyum sağlayan sektörün çalışmaları ile ilgili bilgi sahibi olunması yönünden önemlidir. Bu çalışmaların etkili olması ile beraber K3 bu durumla ilgili olarak "Teknolojiyi takip etmede faydası oldu ancak okullarımızda atölye donanımlarımız yenilenemediğinden, aldığım eğitimi uygulama şansım olmadı" demiştir. Bu durumda göstermektedir ki okullar teknolojik gelişmelere uyum sağlama konusunda sektörün gerisinden gelmektedir.

5.2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ VERİLER

Bu bölümde görüşme formunun ikinci kısmı ile ilgili sorulardan elde edilen veriler belirlenen temalara göre sınıflandırılarak aktarılmıştır.

5.2.1. Meslek Liselerinde Moda Tasarım Alanına İlginin Azalmasının Nedenleri

Katılımcılara yönlendirilen ilk soru "Meslek liselerinde moda tasarım alanına ilginin azalmasının nedenleri nelerdir?". İlginin azalması nedenleri teması 8 alt temaya ayrılmıştır. Katılımcıların bu temalara göre verdikleri cevaplar aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.2: Moda alanına ilginin azalmasının nedenleri

Alt temalar	**Frekans**	**%**
Toplumun ve ailenin alan-okula olan önyargısı	15	50
Alanın zor ve uğraştırıcı olarak düşünülmesi	13	43
Mesleki okullara akademik başarısı düşük öğrencilerin gelmesi	12	40
Mezuniyet sonrası iş koşullarının olumsuz etkisi	11	36,6
Müfredatın güncel olmaması ve sektör beklentisini karşılayamaması	8	26,6
Okul idarelerinin tutumları	5	16,6
Alan tanıtımlarının yetersiz olması	5	16,5
Alanın masraflı olarak düşünülmesi	4	13,3

İlginin azalma nedenleri ile ilgili katılımcıların verdiği cevaplarda en fazla belirtilen durumun toplumun ve ailenin alan-okula karşı bulundukları ön yargılar belirtilmiştir. Bu kapsamda alanın terzilik olarak küçümsenmesi, alandan mezun olan kişilerin de fabrikada işçi olarak çalıştığının düşünülmesi belirtilmiştir. K19 bu konuda "Basit bir meslek grubu olarak görülmesi. Dikiş nakış diyerek küçümsenmesi." olarak algılandığını belirtmiştir. Bu durum göstermektedir ki alanın içeriği ve kapsamı toplum ve öğrenci tarafından tam anlaşılmamaktadır. Alanın sadece terzilik veya

fabrikaya işçi yetiştiren bir bölüm olarak düşünülmesinin öğrencilerin farklı alanlara yönelmelerine neden olduğu belirtilmektedir.

Bir diğer önemli etken ise; olarak ise alanın zor ve uğraştırıcı olarak düşünülmesidir. Alanın matematiksel beceri, tasarım, el emeği ve sabır gerektirmesinin alana karşı olumsuz algıların oluşmasında etkili olduğu belirtilmiştir. Bu nedeni K23 "Diğer alanlara göre alanın öğrenciye karmaşık ve zor gelmesi.", K13 "Gençlerin el emeği gerektiren işlerden uzak durmaları, çizim tasarım ve dikim süreçleri için yetenek sahibi olunmadığının düşünülmesi." şeklinde ifade etmişlerdir. Bu nedenin bir diğer etkeni olarak da yeni nesil gençlerin emek harcamayı sevmemeleri, zorlanmamayı istememeleri ve sabretmemelerinin etkili olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle öğrencilerin daha kolay olduğunu düşündükleri alanlara yöneldikleri bildirilmiştir.

Meslek okullarına akademik başarı düzeyi düşük öğrencilerin gelmesi bir diğer neden olarak belirtilmiştir. Özellikle herhangi bir beklentisi olmayan, başka bir okula yerleşemeyen öğrencilerin tercih etmesi okul ve alanların da başarı düzeyini düşürmektedir. Ayrıca K30 "İstekli öğrencilerin değil de herhangi bir okula ya da bölüme yerleşemeyen öğrencilerin bölüme gelmesinden dolayı." şeklinde ifade etmiştir. Bu durumu K24 ise "Öğrenciler arasında bu bölümü tembel öğrenciler seçer algısının yüksek olması." şeklinde ifade etmiştir. Bu durum göstermektedir ki alan sayısal, görsel, bedensel olarak birçok zekâ ve beceri gerektirdiği için zor olarak düşünülmekte ve aynı zamanda başarısı düşük öğrencilerin seçtiği bir bölüm algısının bulunması alana olan ilgi üzerinde olumsuz anlamda önemli bir etkiye sahip olmuştur. Sonuç olarak bu durumun öğrencilerin zorlanmayacağı ve kolay not alacakları bölümlere yönelmelerine neden olduğu belirtilmiştir.

Mesleki okulların amacı sektöre nitelikli, vasıflı ara eleman yetiştirmektir. Ancak moda alanına karşı olumsuz algının oluşmasında mezuniyet sonrası iş koşullarının da etkili olduğu belirtilmiştir. Bu konuda K10 "Tekstil sektöründe vasıfsız eleman çalıştırılması öğrencilerin motivasyonunu düşürmekte." demiştir. Bir diğer katılımcı olan K15 "İşletmelerin alanımızdan mezun öğrencilere yeterli ilgiyi göstermemesi ve vasıfsız işçi muamelesi yapması." alana olan ilgi üzerinde olumsuz etkisi olduğunu

belirtmiştir. Bununla beraber sektördeki çalışma şartları da bu konuda önemli birer etken olarak belirtilmektedir.

Alana karşı ilginin azalmasının bir diğer nedeni olarak belirtilen neden ise eğitim ve öğretim programının güncel olmaması ve sektör beklentisini karşılamamasıdır. Hızlı gelişen teknolojiye sektör uyum sağlayarak tasarım, üretim ve pazarlama gibi birçok yönden gelişmektedir. Ancak bu gelişmelere eğitim kurumları ayak uyduramamakta ve sektörün gerisinde kalmaktadır. Bu durumda alana karşı ilgiyi olumsuz etkilemekte ve alnın tercih edilebilirliğini düşürmektedir. Bu konuda K21 "Meslek liselerin teknolojik anlamda sektörün gerisinde kalması, eski bilgilerle sektörün istediği donanımlı eleman yetiştirilememesi." alana olan ilginin azalması nedeni şeklinde ifade etmiştir. Bu konuda özellikle bilgisayarlı kalıp ve tasarım konusunda sektördeki teknolojik gelişmelerin okullara getirtilememesi ve bu konularda öğrencilerin yeterlilikleri kazanamamaları ifade edilmiştir.

Okullarda alan tercih süreçleri önemli bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Tercih sürecinde aile, arkadaş, öğretmenler kadar okul idareleri de etkilidir. Özellikle meslek liselerinde kültür dersi öğretmenlerinin idareci olmaları, meslek liselerinde ki iş ve işleyişi tam kavrayamamaları etkili olmaktadır. Bu alt nedene yönelik K28 "Okul idarecilerimizin olumsuz yaklaşımları, alanlar arasında ayrım yapması, meslek lisesi idarecilerimizin çoğunun kültür dersi öğretmenlerinden oluşması." şeklinde ifade etmiştir. Bu durum göstermektedir ki idarecilerin alanlara karşı tutumları alanların tercih edilmesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Alan tercih süreçlerinin önemli bir kısmını kapsayan alan tanıtımları da alanlara karşı ilgi üzerinde önemli bir paya sahiptir. Özellikle alanlardaki eğitim süreci, mezuniyet sonrası iş koşulları ve alanların toplumdaki algısı önemli olmaktadır. Bu alt nedene yönelik tanıtımların yetersiz olduğu, amacına ulaşmadığı belirtilmiştir. Bu konuda K21 "Yönlendirme rehberlik çalışmalarının yeterli yapılmaması, sadece 8. Sınıf öğrencilerine 1 gün içinde yapılan tanıtımın çocuk üzerinde olumlu bir etkisi olmadığı gibi karar verici konumundaki veliye de ulaşmamakta." şeklinde ifade etmiştir. Bu konuda öğrenciler alan tercih konusunda arkadaşlarının ve velilerin etkili olması

öğrencilerin istedikleri alana değil popülerliğe göre alan tercihinde bulundukları belirtilmiştir.

Bir diğer neden olarak da alanın masraflı olduğunun düşünülmesi durumu önemle vurgulanmaktadır. Mesleki liselerde bulunan alanların birçoğunun hizmet sektöründe yer alması ve bazılarının da sadece okul olanakları ile eğitimini sürdürmesi gibi nedenlerden öğrencinin eğitim sürecindeki masrafları daha az olmaktadır. Bu bağlamda moda alanı ve bazı alanlarda okulların belirli oranda malzeme sağladığı bunun dışında birçok süreçte öğrencilerin kendi bütçelerinden harcama yapmak durumda kalmalarının alanın masraflı bir alan olarak düşünülmesine neden olmaktadır. Bu konuda K21 "Alanımızın masraflı olması, günümüzde öğrenci fen lisesine gitmiyorsa veli kitap bile almak istemezken moda tasarımda istenilen araç-gereç veliler için ekstra yük olarak algılanmakta." demiştir. Bu durum alanın tercih edilebilirliğini düşürmekte ve alana olan ilgiyi azaltmaktadır.

5.2.2. Alana Yönelik Gerçekleştirilen İsim Değişikliği ve Müfredat Güncellemesi Gibi Çalışmaların Alana Olan İlgi Üzerindeki Etkileri

Katılımcılara yöneltilen ikinci soru alana yönelik gerçekleştirilen isim ve müfredat değişikliği gibi çalışmaların alana olan ilgi üzerindeki etkileri nelerdir? Olmuştur. Alan ismi 2018 yılında güncellenmiş, Giyim Üretim Teknolojisi olan isim Moda Tasarım Teknolojileri olarak değiştirilmiştir. 2020-2021 eğitim öğretim yılı itibari ile de müfredatta değişikliklere gidilerek dallar birleştirilerek sayısı azaltılmış ve ders saatlerinde de değişiklikler gerçekleştirilmiştir. İsim ve müfredat güncellemesi ile ilgili soru altı farklı temaya ayrılmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar temalara göre aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.3: İsim ve müfredat güncellemesinin ilgi üzerindeki etkileri

Alt temalar	**Frekans**	**%**
İsim değişikliğinin etkisi olumlu olmuştur	16	53,3
İsim değişikliğinin etkisi olumlu ancak yeterli olmamıştır	4	13,3
İsim değişikliğinin herhangi bir etkisi olmamıştır	6	20
Müfredat güncellemesi yeterli olmuştur	3	10

Müfredat güncellemesi yeterli olmamıştır	5	16,6
Yapılan değişiklikler için zaman gerekmektedir	4	13,3

İsim değişikliği ile ilgili katılımcılar üç farklı görüş belirtmiştir. Bu görüşlerden isim değişikliğinin olumlu olması ile ilgili 16 kişi görüş belirtmiştir. Özellikle daha önceden alan ile ilgili olarak terzi, konfeksiyoncu, ütücü veya overlokçu gibi ifade edilen yorumların olmayacağı düşünülmektedir. İsim değişikliği ile ilgili K4 "Toplumun terzi mi olacaksınız algısını yıkmak adına olumlu bir adım." olarak ifade etmiştir. Bu durumla ilgili K27'de "Alandan mezun olunduğunda makineci, ütücü, overlokçu olunabileceğini düşünen öğrenci ve velilerin biraz ufku açılmaya başladı." şeklinde ifadede bulunmuştur. Ayrıca Moda Tasarım Teknolojileri isminin havalı bulunulduğu, özellikle tasarım ve moda alanında ilerlemek isteyen öğrencilerin dikkatini çektiği ifade edilmiştir. Bununla beraber K10 "İsim değişikliği öğrencileri bir yandan motive etmiş diğer bir yandan da tasarım çizim konularındaki yetersizlik korkusu oluşturmuştur." diyerek tasarım konusunda ki endişeleri belirtmiştir.

Bir diğer tema olan isim değişikliğinin ilgi üzerinde yeterli düzeyde etkisinin olmadığı görüşüdür. Bu konuda görüş belirten katılımcılar özellikle isim değişikliğinin az da olsa etkisinin olduğunu ancak içerikte yeterli değişimin gerçekleşmemesinden dolayı istenen etkinin olmadığını belirtmişlerdir. K16 "Biraz daha cazip hale geldi ancak içerik hala yeterli değil." şeklinde ifade etmiştir.

İsim değişikliğinin etkili olmadığını 6 katılımcı belirtmiştir. Bu durum ile ilgili olarak K25 "Gerçekleşen çalışmaların ilgiyi artıracağı beklenir ama meslek liselerine ayrılan genel kontenjan düşürüldü. Bu bakımdan fayda sağlamadı." şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca K6'da "Maalesef geç kalınmış ve yeterli reklam yapılmadığı için halkın bilgisinin olduğunu düşünmüyorum." şeklinde etkili olmama sebeplerini belirtmişlerdir.

İsim değişikliği ile beraber güncellenen müfredat hakkında da katılımcılar görüşler belirtmişlerdir. Bu durum ile ilgili müfredatın alana olan ilgi üzerinde etkili olduğunu belirten katılımcılar bulunmaktadır. K10 "Müfredat güncellemesi ve hazırlanan yeni

kitaplar alana ilgiyi artırmıştır.” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca güncellenen müfredatın alana daha uygun olacağı da ifade edilmiştir.

Müfredat ile ilgili yapılan güncellemelerin yeterli olmadığını belirtilen katılımcılar olumlu düşünen katılımcıdan daha fazladır. Bu konu ile ilgili K2 “Müfredat güncellemeleri iyi değil çok yetersiz. Eski derslerin ismi değişmiş veya 2 ders birleştirilmiş müfredat içerikleri kesinlikle incelenip sık dokunup araştırılmadan oluşturulmuş. Aslında copy paste yapılmış kırpılmış yapıştırılmış yetersiz ve aşırı tekniğin içinde boğuyoruz çocukları ve zevkli çalışmalar yapamıyorlar.” şeklinde ifade etmiştir. Müfredattaki güncellemenin yetersiz olması ile beraber katılımcılar özellikle bilişim altyapısı konusunda güncelleme gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuda K26 “Müfredat değişikliği tamamen yeterli değil. Bilgisayarda tasarıma yönelik dersler de eklenmeli ve bu programlar okullarda olmalı. Bu çalışmalar için ayrı bir bilgisayar atölyesi hazırlanmalı diye düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

Gerçekleştirilen çalışmaların ilgi üzerine etkileri konusunda bazı katılımcılar zaman ile görülebileceğini ifade etmişlerdir. Bu süreçte hem Covid 19 salgının 2020-2021 eğitim öğretim yılının başlarında devam etmiş olması hem de gerçekleşen değişikliklerin bu yıl itibari ile uygulanmasından dolayı yapılan çalışmaların neticesinin zamanla anlaşılabileceğini belirtmişlerdir. Bu konuda K19 “Müfredat güncellemesi isme paralel olduğu için gereklidir. Yeterli olup olmadığı sınıf ilerlemeleri oldukça ve mezun verdikçe anlaşılacaktır.” şeklinde ifade etmiştir. Bu konu ile ilgili K9 “Alan değişikliği ve müfredat güncellemesini alana etkisi 2-3 yılda görülür. Tek sorunun alan ismi veya müfredat olduğunu düşünmüyorum. Öğrenciye moda tasarım alanının önemini kavratabilmeliyiz. Öğrenci akranları arasında kendini bu alanı seçtiği için mutlu ve özel hissetmeli ‘konfeksiyoncu’ veya ‘tekstilde mi okuyorsun’ gibi yorumların içinde olmamalı” diyerek öğrencinin alanda mutlu olması gerektiğini de belirtmiştir.

5.2.3. Okullarda Bulunan Atölye, Makine- Teçhizat Gibi Donanımların Alana Olan İlgi Üzerindeki Etkileri

Meslek liselerinde gerçekleştirilen eğitimlerde alanların özelliklerine göre atölyeler bulunmakta ve alana yönelik dersler bu atölyelerde gerçekleştirilmektedir. Atölyeler öğrencilerin ders sürelerinin çoğunluğunu geçirdikleri alanlardır. Bu nedenle öğrenci üzerinde de önemli etkileri bulunmaktadır. Öğretmenlerin görüşü alınan bir diğer nokta ise okulların atölye ve teçhizat durumunun alana olan ilgi üzerindeki etkileri olmuştur. Bu soru kapsamında beş alt tema oluşturulmuştur. Bunlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 5.4: Okullarda bulunan atölye, makine ve teçhizatın alana olan ilgi üzerindeki etkileri

Alt temalar	**Frekans**	**%**
Atölyelerin fiziki şartlarının ve ekipmanların yetersiz olması	10	33,3
Makine sayısının yeterli olmaması	4	13,3
Makinelerin eski ve teknolojik olarak geri kalmış olması	21	70
Spesiyal (Özel) makinelerin olmaması	5	16,6
Bilgisayarlı kalıp ve tasarım imkanlarının olmaması	7	23,3

Katılıcıların atölye, makine ve teçhizat ile ilgili olarak belirttikleri durumlardan atölyelerin fiziki şartları ve ekipmanların yetersiz olması ile ilgili görüşler bulunmaktadır. Bu durum için atölyelerin fiziki olarak küçük, imkanların yetersizliği, diğer ekipmanların eksik ve eski olması durumları belirtilmiştir. Özellikle atölyelerin konumları ile ilgili K9 “Birçok okulda alanımızla ilgili atölyeler bodrum katlarında oluyor.” demiştir. Ayrıca K 21 “Atölyeler meslek öğrenilecek yerler olmaktan çok, köhne sıkıcı olarak tanımlanmaktadır.” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca atölyelerdeki ekipmanların yetersiz olması durumu sadece makine olarak değil, manken, makas vb. alan ile ilgili ekipmanlarda da eksiklikler olduğu belirtilmiştir. Bu durum ile ilgili olarak K5 “Makineler eski ütüler bozuk atölye istenilen büyüklükte değil prova mankenleri ayakta zor duruyor bu da öğrenciyi itiyor.” şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı K18 “Okullarda düzgün donanıma sahip atölyeler, prova odaları, kaliteli mankenler, tüm teçhizatın bulunduğu bir ortam herkesin dikkatini çeker.

Okullarda atölyeler acele düzenlenmelidir.” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılar atölyelerde sağlanan imkânın ve konforun alt sınıflara olumlu etki bırakacağı belirtilmiştir.

Atölyelerde bulunan makinelerin sayıca yetersiz olması durumu ile ilgili de görüş belirten katılımcılar bu durumun ders işlenişi üzerinde olumsuz etkisi bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu durum ile ilgili K24 “Öğrencilerin sürekli derste makine sırası beklemeleri sebebiyle öğrencilerin ilgilerini de azaltmaktadır” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca K12 “Çok çok önemli bir nokta bu konuda yaşanan eksiklikler ve aksaklıklar. Her öğrenci başına bir makine düşen atölyelere sahip okullarda öğrenciler daha verimli çalışmalar gerçekleştirebilmekte ve alandan daha haz alarak eğitimlerine devam etmekte.” şeklinde ifade etmiştir.

Bu durumla ilgili öne çıkan en önemli etkenin makinelerin teknolojik olarak geri kalmış olmasıdır. Bu duruma katılımcıların büyük bir oranı değinmiştir. Bu konuda K16 “Benim atölyemdeki makinalar en az 30 yıllık çabuk arızalanıyor o yüzden öğrenci sıkılıyor.” demiştir. K15 ise bu durum ile ilgili olarak “Makinaların teknolojik olmaması ilgiyi azalttı, alanı anlamakta ve uygulama yapmakta zorlanan gençler olumsuz etkilendi.” şeklinde ifade etmiştir. Makinelerin özellikle günümüz teknolojisine göre eski olması olumsuz etkilemektedir denilmektedir. K3 “Donanımlarımızın gelişen teknolojiye paralel yenilenmemesi olumsuz etkiliyor.” demiştir. Bu durumla ilgili olarak K22 “Gelişen teknoloji ile birlikte okullardaki atölyelerin de kesinlikle aynı oranda gelişmesi gerekli yoksa sektör ilerlerken mezun olan öğrenci geri kalarak iş bulma şansını zorlayabilir.” diyerek bu eksikliğin doğuracağı sonuca da değinmiştir. Makinelerin teknolojik olarak yenilenmesi öğrencilerin çalışma motivasyonunu artıracağı ve ilgiyi artıracağı belirtilmiştir. K6 “Eski makineler hem verimliliği düşürmekte hem de alana ilgiyi azaltmaktadır.” şeklinde ifade emiştir.

Gelişen teknoloji ile birlikte üretim süreci için spesiyal makineler de gelişmektedir. Bu durum hem üretime hız kazandırmakta hem de kaliteyi artırmaktadır. Okullarda bu tür makinaların yeterli sayıda bulunmadığı belirtilmektedir. Bu durumla ilgili olarak K19 “Öncelikle daha başlamadan kullanmayı bilmedikleri makineler olduğu için

tereddüt yaşama durumu söz konusu olabiliyor. Öğrendikten sonra ise bazı spesiyal makinelerin olmamasını eleştirebiliyorlar. Örneğin reçme olmayan bir okulda öğrenci bu durumu şikâyet konusu edebiliyor. Çünkü istediği kumaşı istediği modeli dikemiyor. Ya da eksik öğrenmeler gerçekleşebiliyor." şeklinde ifade etmiştir. Bu durum ile ilgili K17 "Donanımlar yeterli olmadığı gibi gelişen teknolojiyle birlikte çok büyük kolaylıklar sağlayan teçhizatlar edinilemiyor. Hatta bu yüzden müfredat içeriğinde değişiklikler olmuş olsa da biz gelişen teknolojiyi değişen müfredat içeriğinde teorik olarak vermekten öteye geçemiyoruz." şeklinde ifade etmiştir. Bu durum müfredatla birlikte atölyelerin de yenilenmesini gerekli kılmaktadır.

Günümüzde birçok çalışma artık bilgisayar programları ile gerçekleşmektedir. Bu durum giyim alanını da etkilemiştir. Bu durum ile ilgili olarak K10 "Birçoğu okulda bilgisayarlı kalıp ve çizim atölyelerinin bulunmaması da olumsuz etki yaratmaktadır." demiştir. Ayrıca bu durum ile ilgili K16 "Bilgisayar ve illüstrasyon gibi kalıp hazırlama programlarının olmaması onları sektörde aranan eleman yetiştirmemize engel." şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılar özellikle bilgisayar atölyesinin olmaması ve bu alana yönelik programların eksikliğinin alana olan ilgi üzerinde önemli etkisinin bulunduğunu belirtmişlerdir.

5.2.4. Okullarda Gerçekleştirilen Öğretimin Sektörün İhtiyacını Karşılaması Bağlamında Alana Olan İlgi Üzerine Etkileri

Meslek liselerinin amacı sektöre ara eleman yetiştirmektir. Bu amaçla verilen eğitim ile sektörün birbiri ile uyumu önemlidir. Bu kapsamda Millî Eğitim Bakanlığı 1998 ve 1999 yıllarında sektörün ihtiyaç duyduğu insan gücünü ve mesleki yeterlilikleri belirlemek amacıyla çalışmalar gerçekleştirmiştir. Ancak sektörde gelişmeler çok hızlı gerçekleşmekte ve okullar bu değişim ve gelişime ayak uydurmakta geride kalmaktadır. Katılımcılara yönlendirilen soruya verilen cevaplar beş temaya ayrılmıştır. Katılımcılardan 28'i verilen eğitimin sektör beklenti ve ihtiyacını karşılamadığını belirtmiştir.

Tablo 5.5: Okullarda gerçekleştirilen eğitimin sektörün ihtiyacını karşılama bağlamında alana olan ilgi üzerindeki etkileri

Alt temalar	**Frekans**	**%**
Eğitim – sektör iş birliğinin yetersizliği	9	30
Teorik bilginin fazlalığı- Uygulamanın azlığı	11	36,6
Öğrencinin uzmanlaşamaması	10	33,3
Öğrencilerin isteksiz oluşu	6	20
Firmaların stajyer öğrenciye karşı tutumu	6	20

Alt temalardan eğitim sektör iş birliğinin yetersizliği ile ilgili katılımcılar görüş belirtmişlerdir. Özellikle verilen eğitimin sektörde ihtiyacı karşılamaması veya yeterli düzeyde olmaması belirtilmiştir. Bu durum ile ilgili K22 "Hayır maalesef karşılayamıyor çünkü atölyelerde birebir çalışılırken sektör seri üretim üzerine istihdam sağlıyor bu durumda okullarda yapılan eğitim sektöre göre yavaş kalıyor." şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K17 "Verilen eğitim sektör ihtiyacını karşılar ama eğitimle sektör daha çok yakınlaşmalı hem konum hem etkinlik anlamında." şeklinde ifade etmiştir. Katılımcı iş birliğinin her anlamda gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir.

Alanlarda gerçekleştirilen eğitimler ile ilgili birçok kez müfredat güncellemeleri gerçekleştirilmiştir. Moda alanında da bu çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların değindiği bir diğer nokta olan müfredatın yoğun, gereksiz bilginin fazlalığı ve uygulamanın azlığı olmuştur. Bu durum ile ilgili olarak K28 "Verilen eğitimlerde teorik bilgiler çok ve gereksiz bir yoğunluk mevcuttur. Uygulama konuları çok yoğun ve karmaşıktır." demiştir. Bu durum ile ilgili K3 "Sektör uygulama ağırlıklı eğitim beklerken, biz teknik detaylarda boğuluyoruz." şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K12 ise "Biz onlara uzun uzadıya anlatırken bir şeyleri firmalarda çok daha kısa veya pratik yolla aynı işlemin yapıldığını görünce şaşırıyorlar. Okuldaki eğitimlerimiz firmalardaki işlemleri tam olarak karşılamıyor." şeklinde ifade etmiştir.

Bu duruma bağlı olarak öğrencilerin uzmanlaşamama sorunu da belirtilmiştir. Özellikle sektörde çalışanların bir makine veya alanda uzmanlaşmış olması beklenirken mezun olan öğrenciler için bu durumun söz konusu olmadığı belirtilmiştir.

K24 bu durumla ilgili olarak “Kalıp bilgisi, makine bilgisi, dikiş eğitimi, drapaj eğitimi vs. derken öğrenciler uzmanlaşma konusunda çok uzaklar. Sadece gösterileni üretebilecek öğrenciler sektörün aradığı eleman ihtiyacını karşılamıyor.” şeklinde ifade etmiştir.

Bu durumu etkileyen bir diğer alt neden ise öğrencilerin isteksiz oluşu olarak ifade edilmiştir. Görüşme formundaki ilk soruya verilen cevaplarda belirtilen gençlerin uğraşmak istememesi veya uğraştırıcı işleri sevmemeleri bu durum içinde bir etken oluşturmaktadır. Bu durum ile ilgili K8 “İsteksiz eğitim alan öğrenciler öğrenmeye odaklı olmuyor.” şeklinde belirtmiştir. Diğer bir katılımcı K19 ise “Meslek derslerine olan ilgilerinin az olması öğrencilerin kendilerini geliştirmesine imkân vermiyor. Sürekli değişen ve gelişen zamana ayak uyduramıyorlar.” şeklinde ifade etmiştir. Bu durum ile ilgili olarak K20 ise, “Bölüme ilgisi ve yeteneği olan öğrenciler geldiği zaman eğitimin daha verimli ve başarılı olduğunu; öğrenciler sektör ihtiyacını karşılayacak dal eğitimini aldıklarında ise sektörde rahatlıkla iş bulduklarını gözlemliyorum.” şeklinde ifade ederek istekli öğrenci olması durumunda sürecin ve sonucun olumlu olduğunu belirtmiştir.

Bu süreçte öğretmen, kurum ve öğrenci kadar etkili bir faktör olan işletme boyutu da önem arz etmektedir. Bu durumu K16 “Çalıştığı iş yerinde basit işler yaptırılıyor beğenilmiyor. Tabi bu durum öğrencinin moralini bozuyor” şeklinde belirtmiştir. K18 ise bu durumda karşılaşılan sorunu “Öğrencilerimiz sektörde ara eleman olarak kullanılmakta, işletmelerde bulunan special makinelere ulaşmaları zor olmaktadır.” şeklinde ifade etmiştir. Bu konuda süreci özetleyen K9 “Staj döneminde öğrenciden memnunlar ama sonra öğrenciyi istihdam etmiyor veya belli bir kontenjan ayırmıyor. Aslında sektör için belli bir eğitimi alan ve çok iyi olan öğrenciler sektörde iş bulabilmek için çok zorlanıyor. Zamanla da uzaklaşarak kendilerine başka işler buluyorlar. Sektör maalesef mezunlarımıza ve öğrencilerimize çok uzak.” şeklinde ifade etmiştir.

5.2.5. Dijital Dönüşümün Sektöre Yansımaları ve Bu Yansımaların Alana Olan İlgi Üzerine Etkileri

Dijital dönüşüm bir diğer adıyla sanayi 4.0 birçok alanda yenilikler getirmiştir. Bu yeniliklere rekabetin yoğun yaşandığı özel sektörler ihtiyaç duyulduğu durum ve kısımlarda başvurmuşlardır. Bu değişimin okullara yansımaları ve okullarda alana karşı olan ilgiye etkileri ile ilgili soruya verilen cevaplar iki kategoriye ayrılmıştır.

Tablo 5.6: Dijital dönüşümün sektöre etkileri ve bunun alana olan ilgi üzerindeki etkileri

Alt temalar	**Frekans**	**%**
Sektöre olumlu yansımaları bulunmakta	21	70
Okullar altyapı ve donanım olarak eksik	12	40

Dijital dönüşüm özellikle hazır giyim alanının birçok yerinde kullanılmaktadır. Bu durum ile ilgili K10 "Dijital dönüşüm sektörde zaman tasarrufu sağlaması açısından olumludur. Ancak bu yansımalar devlet okullarındaki imkanların eksikliği ve bu dönüşümlere yetişememesi okul ve sektör arasında farkı açmaktadır." şeklinde ifade etmiştir. Bu durum ile ilgili K24 ise "Dijital dönüşüm alanımızda çok ileri boyutta, sektörde de bu dönüşümden fazlasıyla yer almakta. Ancak okullarımız bu dönüşümü yakalayabilmiş değil. Birçok okulda bilgisayarda kalıp dersi imkânsızlıklar sebebiyle verilemiyor." şeklinde ifade etmiştir. Özellikle teknolojik olarak yenilenemeyen okulların altyapıları öğrencilerin sektörde bekleneni vermesi konusunda yetersiz kaldığı belirtilmektedir. Katılımcıların gençlerin dikiş ve kalıp çizimi gibi ince motor becerileri gerektiren çalışmalardan ziyade sosyal medyadaki moda blogları, tasarım ve stil danışmanlığı gibi çalışmaları daha çok sevmektedirler. Bu durumu K23 " Öğrenciye ince iş ve işlemler zor ve karmaşık geliyor. Kalıp çıkartmak, dikmek pek çok öğrenciye işkence gibi, onlara moda tasarımı dendiğinde sosyal medyada gördükleri, rol model aldıkları kişilerin yaptığı kombinlemeyi anlıyorlar. Çizim dersleri daha keyifli geliyor." demiştir. Özellikle "Z" kuşağı olarak adlandırılan gençlerin teknolojiyle çok fazla iç içe olmalarının bu alanda yapılacak çalışmalar için olumlu etki sağlayacağı belirtilmiştir.

5.2.6. Türk Tekstil – Hazır Giyim Sektörünün Sanayi Ekonomisindeki Payının Alana Olan İlgi Üzerindeki Etkileri

Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün sanayi ekonomisindeki payı TÜİK verilerine göre üretim sanayinde gerçekleşen girişim ve çalışanların ¼'ünü oluşturmaktadır. Ayrıca Tekstil hazır giyim sektörü gayri safi milli hasılanın %6,6'sını oluşturmaktadır. Bu anlamda sanayi içerisinde tekstil – hazır giyim sektörü önemli bir yere sahiptir. Ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip sektörün öğrencilerin alana olan ilgisi üzerindeki etkileri ile ilgili cevaplar dört kategoriye ayrılmıştır.

Tablo 5.7: Türk tekstil- hazır giyim sektörünün sanayi ekonomisindeki payının öğrencilerin alana olan ilgisi üzerindeki etkileri

Alt temalar	**Frekans**	**%**
Etkisi yoktur	9	30
Olumlu etkisi vardır	6	20
Olumsuz etkisi vardır	3	10
Öğrenciler farkında değiller	9	30

Özellikle öğrencilerin alana yönelik tercihlerinde sektörün ekonomideki yeri ve öneminin etkisinin olmadığı ve öğrencilerin bu durumun farkında olmadıkları alt temalar yoğun olarak belirtilmiştir. Bu durum ile ilgili K7 "Tercih eden öğrencilerin hazır giyim sektörünün ekonomideki payına bakıp bölümü tercih ettiğini düşünmüyorum." demiştir. Etkisinin olmadığı ancak bazı bölgelerde etkili olduğu belirtilmiştir. Bu durumda sektörün en fazla yoğunluk yaşandığı birkaç il ile sınırlı kalmaktadır. Bunun en önemli etkeni ise fason kültürünün devam etmesi ve markalaşmanın oluşmaması olarak belirtilmiştir. Buna bağlı olarak markalaşma gerçekleşmemekte ve sektörde ihtiyaç ucuz iş gücü olarak belirginleşmektedir.

Diğer bir görüş olarak olumlu etkisinin olduğu belirtilmiştir. Bu görüşte ise daha çok sektörün okullara yönelik yaptığı çalışmalar, etkinlikler ve desteklerinin etkili olduğu görülmektedir. Bu duruma K10 "Okul sektör iş birliği kapsamında iş adamlarının okullara olan destekleri alana ilgiyi arttırmaktadır." demiştir. Özellikle sektörün okullara yönelik etkinlikleri öğrenciler üzerinde olumlu etki yapmaktadır.

Bu durum ile ilgili önemli bir durum ise öğrencilerin sektörün ekonomideki öneminin farkında olmadıkları görüşüdür. Bu konuda katılımcılar öğrencilerin yeterince detaylı düşünmediklerini dile getirmişlerdir. K7 "Tercih eden öğrencilerin hazır giyim sektörünün ekonomideki payına bakıp bölümü tercih ettiğini düşünmüyorum." şeklinde belirtmiştir. Bu durum da göstermektedir ki sektörün ülke ekonomisindeki payı ve önemi alanı tercihte etkili olmamaktadır.

5.2.7. Mezuniyet Sonrası Çalışma Koşullarının Alana Olan İlgi Üzerindeki Etkileri

Türk tekstil sanayisi istihdam, ihracat ve ülke ekonomisindeki payı ile önemli bir sektördür. Ancak bu nicel veriler sektörde çalışanlara ve çalışacak olanlara yeterli düzeyde yansımamaktadır. Bu durum ise okullarda alana olan ilgiyi etkilemektedir. Mezuniyet sonrası çalışma koşullarının alana olan ilgi üzerindeki etkisi ile ilgili belirtilen durumlar beş alt temaya ayrılmıştır.

Tablo 5.8: Mezuniyet sonrası çalışma koşullarının alana olan ilgi üzerindeki etkileri

Alt temalar	**Frekans**	**%**
Sektörün gençlere fırsat vermemesi	13	43,3
Öğrencilerin işçi statüsünde çalışmak istememeleri	11	36,6
Ücretlerin yetersiz olması	6	20
Yoğun çalışma koşulları	12	40
İş güvencesinin olmaması	3	10

Rekabetin yoğun olduğu tekstil-hazır giyim sektöründe iş akışı ve üretim sürekliliği söz konusu olmaktadır. Bu durumda firmaların genç ve tecrübesi az olan kişilere yeterli fırsatı vermediği belirtilmektedir. Özellikle bu alanda eğitim görerek çalışma hayatına başlayan gençler için bu önemli derecede olumsuzluk oluşturmaktadır. K24 "Öğrencilerimiz sektör tarafından tercih edilen öğrenciler arasında değil." şeklinde öğrencilerin sektör tarafından tercih edilmediğini belirtmiştir. Ayrıca K13 "İş garantisi olmadığı ve sektörde de tecrübe sahibi olamadıkları için birçok öğrenci ayak işleriyle başladığından ilgi bu nedenle azalmaktadır." demiştir. Bu durumda

göstermektedir ki sektör mesleki kurumlarda eğitim alarak çalışmak isteyen kişilere yeteri kadar imkân tanımamaktadır.

Eğitim alan öğrenciler için sektörde çalışılan statü ile eğitim almamış kişilerin statüsünün aynı olmasının da öğrencilerin sektöre ve alana karşı olumsuz düşünmelerine neden olduğu belirtilmiştir. Bunun sonucu olarak da alana olan ilgi de azalmaktadır. K4 "Bu alandan mezun olmayan kişilerle ayni ortamda ayni seviyelerde çalışmaları nasıl olsa herkes bu alanda çalışabiliyor bu bolumu neden okuyayım algısına neden oluyor." şeklinde ifade etmiştir. K19 bu durum ile ilgili olarak ise " Oldukça fazla ve olumsuz etkisi var. Çünkü mezun olunca hemen bir tasarımcı olarak işe başlayacaklarını ofislerinin olacağı hayalini kuruyorlar." demiştir. Bu durum da çalışma statüsünün alana olan ilgi üzerinde önemli derecede etkili olduğunu göstermektedir.

Bir diğer önemli başlık ise ücretlerin yetersiz olması. Bu konuda K23 "Emeğin karşılığının ucuz bir sektör olması maalesef alana olan ilgiyi düşürüyor." demiştir. K5 ise " Öğrenci farklı alanda çalışmayı tercih ediyor daha çok kazanıyor." şeklinde ifade etmiştir. Bu durum da göstermektedir ki öğrenciler farklı alanlardan daha fazla kazanmaları alana olan ilgiyi etkilemekte ve diğer alanlara yönelmelerine sebep olmaktadır.

Emek ve rekabetin yoğun olması nedeniyle çalışma koşulları da yoğun olmaktadır. Ayrıca çalışma ortamlarının iyi olmaması bu duruma etki etmektedir. K26 "Tekstil sektörü çalışma koşullarının ağır olduğu bir sektör. Öğrenciler ve özellikle veliler bu konuda olumsuz düşüncelere sahip. Bu nedenle bu alanı seçmek istemiyorlar." şeklinde ifade etmiştir. K12 ise "Alandaki mevcut çalışma şartlarının zorlu ve uzun mesaili olmasının alana olan ilgi üzerinde etkili olduğunu düşünüyorum." demiştir. Bu durumda göstermektedir ki düşük ücret ve yoğun çalışma şartları alana ilgiyi etkilemekte ve tercih edilebilirliğini azaltmaktadır.

Diğer bir alt tema ise; iş güvencesinin olmamasıdır. Özellikle merdiven altı olarak tabir edilen çalışma ortamlarının sektörde fazla olmasının bu duruma neden olduğunu düşündürmektedir. Bu konuda K2 "Tekstil sektöründeki çalışma ortamı ve gençlere

yaklaşım sigortasız çalıştırılma olumsuz etkilemektedir.” şeklinde ifade etmiştir. Alana ilgi üzerinde olumsuz etkisi olan bu durum özellikle eğitim alan öğrencileri etkilemektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilere dayalı olarak ortaya çıkan sonuçlar üzerinde durulmuş ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. SONUÇLAR

Millî Eğitim Bakanlığı 2019-2020 eğitim öğretim yılı istatistiklerine göre 4470 mesleki ve teknik okulda 1.608.081 öğrenci öğrenim görmektedir. Öğrenci sayısı ortaöğretimde kayıtlı öğrenci sayısının %28'ini oluşturmaktadır (MEB, 2020). Moda Tasarım Teknolojileri Alanı'nın ise 437 okulda olduğu görülmekte ve bu okullardan 127 tanesinde hiç öğrenci bulunmadığı görülmektedir. Bu durum alana ilginin azaldığını göstermektedir. Mesleki eğitim genel eğitime oranla maliyetli bir eğitimdir. Özellikle gelişen teknoloji ve bu teknolojiyi yakalamakta güçlük çeken eğitim kurumları, sektör ihtiyaç ve beklentisini karşılamamaktadır.

Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre katılımcıların moda alanına olan ilgisinin azalmasına etki eden faktörler aşağıda sıralanmıştır.

- Toplumun ve ailelerin alan – okula olan önyargısı,
- Alanın zor ve uğraştırıcı olarak görülmesi,
- Eğitim öğretim sürecinde teorik bilginin fazla, uygulamanın az olması,
- Öğrencilerin uzmanlaşamaması,
- Eğitim-sektör iş birliğinin yetersiz olması,
- Makinelerin eski ve teknolojik olarak geri kalmış olması,
- Atölyelerin fiziki şartlarının ve ekipmanlarının yetersiz olması,
- Makine sayısının yetersiz olması ve spesiyal (özel) makinelerin olmaması,
- Mesleki okullara akademik başarısı düşük öğrencilerin gelmesi,
- Mezuniyet sonrası iş koşullarının olumsuz etkisi,
- Sektörün gençlere fırsat vermemesi,
- Öğrencilerin işçi statüsünde çalışmak istememeleri,
- Yoğun çalışma koşulları,
- Ücretlerin yetersiz olması,

gibi etki eden durumlarda görüş birliği sağladıkları görülmektedir. Katılımcı görüşlerinin bulundukları illerin özelliğine göre farklılaşmalar olduğu ancak genel hatları ile ortak paydada birleştikleri dikkati çekmektedir.

Bununla beraber alana yönelik yapılan çalışmaların isim değişikliğinin olumlu etkisinin olduğu, diğer çalışmaların ve tekstil – hazır giyim sektörünün ekonomideki durumunun etkisinin olmadığı belirtilmiştir.

Gelişen teknoloji ile beraber üretim, pazarlama ve müşteri odaklı çalışmalar sektörün hızlı bir şekilde büyümesine katkı sağlamıştır. Okulların özellikle bu teknolojiye yetişememesi ve iş koşullarının olumsuzluğu alana olan ilgi üzerinde önemli etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Sektörün ihtiyacı olan nitelikli eleman yetiştirme bakımından büyük öneme sahip olan meslek okullarında alanın yeterli ilgiyi görmemesi mezun öğrenci sayısının önemli derecede azalmasına neden olmaktadır. Ayrıca alanın açık olduğu birçok okulda öğrencinin olmadığı da görülmektedir. Sektör kendi elemanını yetiştirme yoluna giderek mezunları niteliksiz olarak görmekte ve bu durum öğrencilerde olumsuz etkiye sebep olmaktadır.

Daha önceki yıllarda öğrenciler ile gerçekleştirilen çalışmalarda giyim alanını tercih etme durumları ve süreç içerisinde alana olan ilgi ile ilgili belirli sonuçlar elde edilmiştir. Yapılan çalışmalarda öğrencilerin alanı belirli yönlendirici ve duygusal nedenler ile tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Şenel' in 2006 yılında gerçekleştirdiği çalışmada bulunan 10 alan içerisinde giyim alanının tercih oranının yaklaşık %17,5 olduğunu belirtmiştir. Bu oran mevcut durum ile karşılaştırıldığında daha iyi bir sonuç olarak görülmektedir. Balcı'nın 2009 yılında gerçekleştirdiği çalışmada ise öğrencilerin tekrar bölüm seçme şansları olsa tekrar giyim bölümünü seçecekleri sonucu belirtilmiştir. Alana olana ilginin özellikle son dönemlerde azaldığı anlaşılmaktadır.

Türk tarihinde üretim ve eğitim konusunda yüzyıllara dayanan geçmişiyle önemli bir yere sahip olan alanın okullarda yeterli ilgiyi görmemesi nitelikli mezun sayısının azalmasını etkileyecektir. İşsizliğin azalmasında, katma değeri ve ekonomideki payı ile sektör lokomotif sektörlerden birisi konumundadır. Bu konuda gerçekleştirilecek

kapsamlı çalışmalar ile alanın yoğun talep gören alanlardan birisi olması sağlanmalıdır.

6.2. ÖNERİLER

Meslek liselerine karşı oluşan önyargıların değişmesi için bu okulların düşük statüden çıkarılması gerekmektedir. Özellikle akademik başarısı düşük öğrencilerin tercih ettiği okul olma imajının değişmesi adına başarılı öğrencilerin de bu okulları tercih etmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Bu tür çalışmalar okulların eğitim ve başarı seviyelerini artıracaktır.

Mesleki eğitimin genel eğitime oranla masraflı ve uğraştırıcı olmasının öğrencilerde olumsuz etkiler oluşturduğu görülmektedir. Özellikle düşük gelirli ailelerin çocuklarının tercih ettiği okullarda öğrencilerin temrinlik ihtiyaçlarının tamamının karşılanması etkili olacaktır. Ayrıca genel eğitim mezunları ile mesleki eğitim mezunlarının ücretleri arasında anlamlı bir farkın bulunmaması da bir diğer olumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki meslek lisesi mezunlarının birçoğu kendi alanı dışında çalışmaktadır. Meslek lisesi mezunlarının alanlarında istihdamlarında daha iyi ücretlendirme yapılması mesleki okul ve alanlara karşı olumlu bir etki yapacaktır.

Mesleki rehberlik ve çalışmaların büyük önem arz ettiği günümüzde bu tür çalışmalarda MEB, YÖK, STK'ler, meslek odaları ve üniversiteler eş güdümlü ve etkili bir çalışma yürütmelidir. Ayrıca mesleki rehberlik çalışmaları küçük yaşlarda başlayarak öğrencilerin becerileri dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir. Özellikle küçük yaş gruplarına mesleki rehberlik sürecinde alanın sadece terzilik olmadığı, sektörün geniş bir çalışma alanı olduğu ve kariyer ilerlemesi neticesinde gelinebilecek pozisyonlar anlatılmalıdır. Bu süreçlerde firmalar okullarda etkinlikler planlayarak alan eğitimi almış kişilerin sektöre yönelmeleri teşvik edilmelidir.
Bu çalışmalar ile beraber giyim / moda alanı özelinde üniversiteler ve firmalar kariyer günleri planlamalı ve bu çalışmaları sadece sektörün yoğun faaliyet gösterdiği şehirler değil diğer, şehirlerde gerçekleştirmelidir. Mezunların istihdamı ve kendi iş yerlerini açmalarında MEB, STK ve diğer bakanlıklar teşvikler gerçekleştirmelidir.

Alan mezunlarının unvanları netleştirilerek modelist, terzi, kesim teknisyeni gibi sektörün çalışma alanlarına uygun hale getirilmelidir. Sektördeki teknolojik gelişmelerin daha yakından takip edilmesi ve spesiyal makinelerin tedarik edilerek öğrencilerin nitelikli bir eğitim almaları sektöre daha rahat uyum sağlamalarını ve alanlarında işe yerleşme olanaklarını artıracaktır. Özellikle eğitim ve öğretim programının düzenlenmesinde sektör temsilcilerinin de dahil edilmesi eğitim ve sektör arasında kopukluk olmamasında etkili olacaktır. Teorik konuların sadeleştirilerek uygulamanın arttırılması sağlanmalı ve alan ile ilgili eğitimin ısmarlama yoluyla (made to order), kişiye özel dikime (haute couture) veya seri üretime yönelik olması daha net belirlenerek eğitim bu yönde gerçekleştirilmelidir.

Tekstil-hazır giyim sanayinin çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve ücretlerinin pozisyona ve mezuniyete göre değişken olması alana olan ilgi üzerinde olumlu bir etki oluşturacaktır. Staj sürecinde öğrencilerin teorikte öğrendiği konuları uygulama fırsatı verilmeli ve firmalar öğrenciyi işçi olarak görmemelidir. Süreçte öğrenciler sektörün çalışma koşullarını öğrenerek kariyer planlamalarını gerçekleştirebilmelidir.

Gerçekleştirilen bu çalışmada alana olan ilgi öğretmen görüşlerine göre incelemiştir. Bu çalışmadan yola çıkarak nicel veya karma yöntemler ile öğrenci, öğretmen ve sektörden daha kapsamlı veriler toplanmalıdır. Bu tür çalışmalar alan ile ilgili yapılacak düzenlemelere kaynaklık etmesi bakımından önem arz etmektedir. Sektörün ekonomi ve istihdama katkısının yanında alanın yeterli ilgiyi görmemesi sektörün gelecekte nitelikli ve eğitimli insan gücünü azaltacaktır. Rekabet edilebilirliği güçlendirmek, dünyada daha çok tanınır markamızın olması istihdam sağlaması, ekonomiye yüksek katkı sağlaması ve bunların sürdürülebilmesi adına mesleki okullara ve giyim/moda alanına gerekli çalışmaların yapılması büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, M. (2019). Türkiye hazır giyim sektörünün sorunları, çözüm önerileri ve rekabet gücü. *İşletme Araştırma Dergisi, 11(4)*, 3485-3504.

Adıgüzel, O. C., ve Berk , Ş. (2009). Mesleki ve teknik ortaöğretimde yeni arayışlar: yeterliliğe dayalı modüler sistemin değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (1)*, 220-236.

Akbaş, H. E., Bozkurt , S., ve Yazıcı, K. (2018). Osmanlı devletinde lonca teşkilatı yapısı ve yönetim düşüncesi ile karşılaştırılması. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı*, 165-202.

Aksoy, A. (2016). Geleneksel devletten modern devlete: sanayi devrimi ve kamu yönetimi düşüncesinde değişim. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 2(3)*, 31-37.

Alkan, C., Doğan , H., ve Sezgin, İ. (2001). *Mesleki ve Teknik Eğitim Esasları.* Ankara: Nobel Yayın.

Andaç, F. (1994). Osmanlı döneminde ahilik teşkilatı. *Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11*, 1-14.

Aslan, K. (2008). *Küresel rekabet baskisi altinda türk tekstil ve hazir giyim sektörünün yeni yol haritasi Rapor:57.* İstanbul: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği.

Aslantürk, M. (2014). Türkiye'de mesleki teknik eğitimin yaşadığı sorunlar ve çözümleri konusunda eğitim yöneticileri, meslek dersleri öğretmenleri ve eğiticilerin görüşlerinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Bakır, Z. S. (2015). Türkiye hazır giyim sektörünün 2005-2014 dönemi için rekabet gücünün ölçülmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü, Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı, Uluslararası Ticaret Yüksek Lisans Programı.

Balcı, C. (2009). Kız meslek lisesi giyim üretim teknolojisi bölümü öğrencilerinin bölümlerine olan ilgi ve tutumlarının incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Giyim Endüstrisi Ve Giyim Sanstları Eğitimi Anabilim Dalı.

Basmihov, G. (2017). Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün uluslararası rekabet gücü: ASEAN -5 ülkeleri ile karşılaştırmalı analiz. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2)*, 1-15.

Başer, N. E. (2011). I. Sanayi devriminde teknolojik gelişmenin rolü. *Doktora Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.

Baykara Özaydınlık, K. (2019, s.1). Kapsayıcı eğitime giriş. P. O. Taneri içinde, *Kuramdan Uygulamaya Kapsayıcı Eğitim* (s. 1). Pegem Akademi.

Bayram, S. (2012). Osmanlı devleti'nde ekonomik hayatın yrel unsurları: ahi teşkilatı ve esnaf loncaları. *İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 21*, 81-115.

Bostan, A., Ürüt, S., ve Ateş, İ. (2010). Türkiye tekstil ve hazır giyim sektörünün rekabet gücü: avrupa birliği ülkeleri ile bir karşilaştirma. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi , 8 (13)* , 43-58.

BSTB. (2015). Türkiye tekstil, hazır giyim ve deri ürünleri sektörleri strateji belgesi ve eylem planı 2015-2018. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.

Bülbül, T. (2014). Meslek lisesi öğrencilerinin okullarına ve mesleki eğitime yönelik görüşleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetim Teftişi Planlaması Ve Ekonomisi Bilim Dalı.

Can , Ö., ve Özkartal, M. (2013). Endüstrileşmenin cumhuriyet dönemi sonrası tekstil-moda tasarımında kimlik arayışına etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi, 11*, 120-136.

Çağlayan, E. (1978). *Giyim öğretim teknikleri.* Ankara: Semih Ofset.

Çakır, G., Mutlutürk, H., Topal, F., Sali, S., Acar , B., & Yaman, Ö. M. (2019). Tekstil ve hazır giyim sektöründe çalışan yetişkin kadın işçilerin çalışma sebepleri ve aile ilişkileri, 14(6). *Turkish Studies*, 3083-3103.

Çekiç, H. (2004). Türk tekstil ve hazır giyim sanayii'nin durumu ve ihracatına yönelik ekonometrik analiz. *Yüksek Lisans Tezi*. Osman Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilimdalı, Eskişehir.

Çevik, D. (2019). KOBİ'lerde sanayi 4.0'ın uygulanabilirliği ve yönetici bakış açılarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 4(2)*, 277-291.

ÇGM. (2018). *Çalışma Hayatı İstatistikleri.* T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.

Çinar, M. (2016). 2008 Küresel krizin Türk tekstil ve hazır giyimsektörlerinin ihracatına etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bilim Dalı.

Çivitçi, Ş. (2004). *Moda pazarlama.* Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Çivitçi, Ş. (2013). Moda tasarım ve inovasyon. F. C. (Ed.) içinde, *Moda tasarım* (s. 56-85). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Değirmenci, A. (2015). Osmanlı İmparatorluğu'nda mesleki eğitim veren okullar (19. yy İstanbul örenkleri). *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Tarihi ve Kuram Programı.

Demirbağ, O. (2020). Türk Tekstil ve Hazır-Giyim Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin İncelenmesi. A. Kara, & Y. Esmer (Ed.) içinde, *Girişimcilik perspektifinde Türk tekstil ve giyim sektörü.* (s. 56-82). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Demirtaş, B., ve Küçük , M. (2008). Kız meslek liselerinin günümüzdeki sorunlarına yönelik öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(3),* 147-159.

Dilmaç, O. (2015). Tasarım eğitimi tarihi ve William Morris. *İdil Dergisi, 4 (16)*, 1-16.

Doğan, O., ve Baloğlu, N. (2020). Endüstri 4.0 kavramsal farkindalik ölçeği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 22(38)*, 58-81.

Dülger, İ., ve Çilek, Â. (2021). *Ahîlikten günümüze Türkiye'de meslek eğitimi ve teknik eğitim: 2023 ME+TE eğitim yönetimi stratejisi ve modeli.* Ankara: Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği.

Dünya Ticaret Örgütü. (2020, 12 05). *Word Trade Organization*. https://data.wto.org/ adresinden alındı

EBSO. (2015). Sanayi 4.0 uyum sağlamayan kaybedecek. Ege Bölgesi Sanayi Odası, Araştırma Müdürlüğü.

Eksioğlu, S., & Taşpınar , M. (2019). Türkiye'de mesleki ve teknik ortaöğretimin gelişimi. *Sakarya University Journal of Education, 9(3),* 614-627.

Erden, S. (2006). Türk tekstil işletmelerinin küresel rekabetteki yeri ve Aydın ilindeki tekstil işletmelerinde bir uygulama. *Yüksek Lisans Tezi*. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Aydın.

Eşiyok, B. A. (2010). Osmanlı İmparatorluğu'nun dünya ekonomisine eklemlenmesinde bir dönüm noktası:1838 serbest ticaret antlaşması, XXXIV(266). *Mülkiye Dergisi*, 67-108.

EYUDER. (2018). *Nitelikli orta kademe işgücü ve istihdama dayalı meslek eğitimi ve teknik öğretim modeli (METE).* Ankara: EYUDER Yayınları.

Gabaçlı, N., ve Uzunöz, M. (2017). IV.Sanayi devrimi: endüstri 4.0 ve otomotiv sektörü. *3 nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS), ,* 149-172.

Gemici, N. (2010). Ahilikten günümüze meslek eğitiminde model arayışları ve sonuçları. *Değerler Eğitimi Dergisi, 8(19)*, 71-104.

Gökalp, E., Gökalp, M. O., & Eren, P. E. (2019). hazır giyim ve konfeksiyon sektöründe endüstri 40. devrimi: akıllı konfeksiyon fabrikası. *Online Academic Journal of Information Technology, 10(37)*, 75-96.

Görgen, İ. (2019). Program geliştirmede temel kavramlar. H. Şeker(Ed.) içinde, *Eğitimde program geliştirme.* (s. 1-18). Ankara: Anı Yayıncılık.

Gül, G. (2004). Birey toplum eğitim ve öğretmen. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi,1*, 223-236.

Gülşen, A. (2015). Reel efektif dövüz kurunun tekstil ve hazır giyim sektörü üzerine etkisi: Türkiye örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.

Günay, D. (2002). Sanayi ve sanayi tarihi. *Mimar ve Mühendisler Dergisi, 31*, 8-14.

Gürcüm, B. H. (2005). *Tekstil mazleme bilgisi.* Ankara: Grafiker Yayınları.

İGM . (2020, 12 5). *Sanayi ve Hizmetler.* Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı: https://ticaret.gov.tr/ihracat/sektorler/sanayi-ve-hizmetler adresinden alındı

İlhan, İ. (2019). Tekstil üretim süreçleri açısındanendüstri 4.0 kavramı. *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 25(7)*, 810-823.

İnalcık, H. (2008). *Türkiye tekstil tarihi üzerine araştırmalar.* Türkiye İş Bankası.

İnalcık, H. (2020). *Devlet-i Aliyye-I.* İş Bankası Kültür Yayınları.

Kalkan, Ö. K. (2014). Meslek liselerini tercih etmede etkili olduğu düşünülen faktörlerin ikili karşılaştırmalar yöntemiyle ölçeklenmesi. *Mesleki Bilimler Dergisi, 3(1),* 129-146.

Kalkınma Bakanlığı. (2018). 11. Kalkınma Planı 2019-2023. *Tekstil - Deri- Hazır Giyim Çalışma Grubu*.

Kam , M., ve Atakök, G. (21-22 April 2016). Mesleki ve teknik ortaöğretim okullarının tercih nedenleri. *1st International Conference on Engeneering Technology and Applied Sciences.* Afyon: Afyon Kocatepe University.

Karakahya, B. (2018). Türkiye'de dahilde işleme rejiminin tekstil ve hazır giyim sektörü ihracatı üzerindeki etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Uluslararası Ticaret ve Para Yönetimi Bilim Dalı.

Kaya, G. (2018). Azgelişmiş bölgenin tekstil sektöründe kadın işçi olmak: adıyaman örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17(68),* 1502-1517.

Kayadibi, F. (2000). Anadolu Selçuklular döneminde ahi teşkilatında eğitim. *Sosyoloji Konferansları, 26*, (s. 177-188).

Kayadibi, P. (2014). Giyim endüstrisinde kullanılan dar dokuma kumaşlar. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi,33*, 137-142.

Kılınç, M. (2012). Türkiye'de mesleki teknik eğitimi şekillendiren eğitim kurumlarından ahilik, gedik, lonca, enderun mektebi'nin tarihi gelişimleri. *e-Journal of New Word Sciences Academy, 7(4),* 63-73.

Komisyon, M. (2017). *Ortaöğretim Tarih 11.A. Sever (Ed.).* Ankara: Korza Yayıncılık.

Köktaş, M., ve Gölçek, G. (2016). Endüstri devrimi ve Osamanlı İmparatorluğu: askeri fabrikalaşma örneği. *Ömer Halis Demir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 9(4),* 95-105.

Kuzucu, Y. (2009). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk tekstil tarihinin gelişimi. *Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Bilim Dalı.

Küçükkalay, A. M. (1997). Endüstri devrimi ve ekonomik sonuçlarının analizi, 2. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 61-68.

Küçükkalay, A. M., ve Elibol, N. (2003). Osmanlı İmparatorluğu'na Avrupa'dan karayolu ile yapılan ihracatın değerlendirilmesi: 1795-1804. *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2)*, 151-176.

Külcü, R. (2016). Sanayi devriminden 1700 yıl önce yapılmış erken bir keşif: Heron'un Buhar Türbini. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1)*, 32-39.

MEB. (2018). *Türkiye'de Mesleki Ve Teknik Eğitimin Görünümü.* Millî Eğitim Bakanlığı (Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No:1).

MEB. (2020, 12 24). *Geleceğin meslekleri*. Mesleğim Hayatım: https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/meslekler/gelecegin-meslekleri adresinden alındı

MEB. (2020, 12 18). *Mevzuat.* http://www.meb.gov.tr/: http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1690.pdf adresinden alındı

MEB. (2020, 12 19). *Resmi İstatistikler.* Strateji Geliştirme Başkanlığı: https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64 adresinden alındı

Mesleki ve Teknik Eğitim. (2020, 12 20). *Kalite Güvence Sistemi*. öz değerlendirme: http://ozdegerlendirme.meb.gov.tr/ adresinden alındı

METARGEM. (1998). *Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünün ara kademe insangücü ihtiyacı ve ortaöğretim düzeyinde tekstil eğitimi araştırması.* Ankara: METARGEM.

MTEGM. (2017). Meslekî ve Teknik Eğitimin Geliştirilmesine İlişkin Kanuni Düzenlemeler. Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü.

MTEGM. (2020a, 12 20). *Meslek eğitim süreci*. mesleki tanıtım: http://meslekitanitim.meb.gov.tr/index.html adresinden alındı

MTEGM. (2020b, 12 19). *Programlar ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığı*. Çerçeve Öğretim Programları: http://meslek.eba.gov.tr/cerceve.php adresinden alındı

MTEGM. (2021, 4 21). Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü: https://mtegm.meb.gov.tr/ adresinden alındı

OKA. (2014). *Tekstil ve Hazır Giyim Sektör Raporu, 17.* Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı.

Özer, M. (2020). *Türkiye'nin Mesleki Eğitim ile İmtihanı.* İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları.

Özgedik, M. (2014). *Türk eğitim tarihi.* İstanbul: Ülke Yayın.

Özsoy, C. (2007). TÜRKİYE'DE mesleki ve teknik eğitimin iktisadi kalkinmadaki yeri ve önemi. *Doktora Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, F. (2007). Dünya tekstil ve hazır giyim sektöründe Türkiye'nin rekabet edebilirliği ve ülke karşılaştırmaları. *Yüksek lisans Tezi*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilimdalı.

Pehlivanoğlu , F., ve Göçeri , K. (2018). Türkiye'de tekstil ve hazır giyim sektörünün uluslararası rekabet gücü: akü endeksi ile karşılaştırmalı bir analiz. *Social Sciences Studies Joutnal, 4(28)*, 6524-6533.

Sakaoğlu, N. (1991). *Osmanlı eğitim tarihi.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Sayar, R. (2020). Türk Tekstil Sektörünün Tarihi, Ekonomideki Yeri, Yapısı ve Ekosistemi: Yeni Girişimcilik Örnekleri. A. Kara, & Y. Esmer (Ed.) içinde, *Girişimcilik perspektifinde Türk tekstil ve giyim sektörü.* (s. 1-8). Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Semiz, Y., ve Kuş, R. (2004). Osmanlıda mesleki teknik eğitim. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (15)*, 275-295.

SGK. (2020, 12 08). *SGK İstatistik Yıllıkları.* http://www.sgk.gov.tr/: http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yillikl ari adresinden alındı

Somel , S. A. (2000). Osmanlı modernleşme döneminde kız eğitimi. *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi, 10*, 223-238.

Somuncu, A. (2019). Türkiye'de 1980 sonrası mesleki eğitim politikalarının mesleki ve tekni eğitim okullarında yarattığı dönüşüme ilişkin yönetici ve öğretmenlerin görüşleri . *Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Politikaları Anabilim Dalı, Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programı.

Somuncu, A. (2020). Türkiye'de meslei eğitim ve istihdam- hayaller beyaz olsa da , gerçekler mavi yaka. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1*, 177-194.

STB. (2019). *Tekstil, Hazır Giyim Ve Deri Ürünleri Sektörleri Raporu (2019).* Sanayi ve Verimlilik Genel Müdürlüğü.

Şahin, İ., ve Fındık, T. (2008). Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim: mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, (3)*, 65-86.

Şenel, E. (2006). Anadolu meslek liseleri, anadolu kız meslek liseleri ve kız meslek liselerinde uygulanan tekstil konfeksiyon programının seçimini etkileyen faktörler ve programa talep oranı üzerine bir araştırma (Konya, Karaman ve Aksaraya illeri). *Yüksek Lisas Tezi*. Konya: Selçok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giyim Endüstrisi Ve Giyim Sanstları Eğitimi Anabilim Dalı, Giyim Sanatları Eğitimi Bilim Dalı.

TDK. (2020, 12 30). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Türk Dil Kurumu: https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı

TEPAV. (2020, 08 07). *TEPAV İstihdam İzleme Bülteni.* https://www.tepav.org.tr/tr: https://www.tepav.org.tr/tr/calismalarimiz/s/374 adresinden alındı

TİM. (2020, 12 09). *İhracat rakamları.* https://tim.org.tr/tr/default: https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari adresinden alındı

Tosun, T. (2010). Tanzimattan günümüze Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim politikaları. *Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.

TTSİS. (2015). *Tekstil ve hazır giyim sanayiinin Türk ekonomisindeki yeri.* Türk Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası.

TÜİK. (2020, 12 08). *İstatistik Veri Portalı.* https://data.tuik.gov.tr/: https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1 adresinden alındı

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu. (2021, Nisan 21). *Haberler: https://www.unesco.org.tr/*. https://www.unesco.org.tr/: https://www.unesco.org.tr/Home/AnnouncementDetail/4680 adresinden alındı

Uyanık, S., ve Çelikel, D. C. (2019). Türk tekstil endüstrisi genel durumu. *Teknik Bilimler Dergisi, 9(1),* 32-41.

Uyanık, S., ve R. Tuğrul, O. (2013). Türk tekstil ve hazır giyim sanayinin mevcut durumu ve gelişimi. *Tektil ve Mühendis, 20(92)*, 59-78.

Ünlü, D. (2016). Mesleki eğitimin tarihi süreci. *Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2(4),* 89-98.

Üstüner, S. G. (2017). Tekstil tasarım tarihine genel bir bakış. *Sanat-Tasarım Dergisi, 8,* 49-58.

WITS. (2020, 12 09). *Word Integrated Trade Solution*. Ticaret İstatistikleri: https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/TUR/Year/2018/Trade

Flow/Import/Partner/all/Product/50-63_TextCloth/Show/Partner%20Name;MPRT-TRD-VL;MPRT-PRDCT-SHR;AHS-WGHTD-AVRG;MFN-WGHTD-AVRG;/Sort/MPRT-TRD-VL/Chart/top10 adresinden alındı

Yalçınkaya, B. (2017). Mesleki eğitimde uygulamalı derslerin önemi (giyim üretim teknolojisi ve moda tasarımı eğitimi uygulamaları örneği). *UMTEB-I,* (s. 696-723). Batum.

Yıldırım , K., ve Şahin , L. (2015). Osmanlı'dan günümüze mesleki eğitimin gelişimi. *Çalışma ve Toplum, 1*, 77-112.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016, s.41). *Sosyal Blimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayınları.

Yıldız, A. (2018). Endüsti 4.0 ve akıllı fabrikalar. *Sakarya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 22(2)*, 546-556.

Yoldaş, M. A. (2017). Ahilik teşkilatında sosyal sorumluluk ve iş ahlakına panoramik bir bakış. *UMTEB-I,* (s. 826-235). Batum.

Yoşumaz, İ., ve Özkara, B. (2019). Endüstri 4.0 sürecinin hazır giyim işletmeleri üzerindeki etkileri: Hugo Boss Türkiye örneği. *İşletmelerde Araştırma Dergisi, 11(4)*, 2587-2600.

Zaim, K. (2020). Türkiye'de erken Cumhuriyet dönemi mesleki ve teknik eğitimin durumu hakkinda bir muhtira. *Kastamonu Education Journal, 28(5)*, 2156-2164.

EKLER

Ek 1 Görüşme Formu

Görüşme Formu

GİRİŞ

Sizi ALİ ERTÜZÜN tarafından yürütülen "MESLEKİ ORTAÖĞRETİM KURUMLARI MODA TASARIM TEKNOLOJİLERİ ALANINA OLAN İLGİNİN AZALMASININ NEDENLERİNE YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen formlardaki soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayınız. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Ali ERTÜZÜN: aliertuzun42@gmail.com

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Sorular

1- Hangi ilde görev yapıyorsunuz?
2- Ne kadar süredir öğretmenlik yapıyorsunuz?
3- Alan ile ilgili hizmet-içi eğitimlere katıldınız mı? Katıldıysanız mesleki gelişiminize ne tür etkileri oldu?
4- Meslek liselerinde moda tasarım alanına ilginin azalmasının nedenleri nelerdir?
   - Okul idarelerinin etkisi
   - Öğretmenlerden kaynaklı etkiler
   - Çevresel faktörler
   - Alanın algılanış şekli
5- Alana yönelik gerçekleştirilen isim değişikliği ve müfredat güncellemesi gibi çalışmaların alana olan ilgi üzerindeki etkileri nelerdir?
   - İsim değişikliği alanda ne tür farklılıklara

- Tanıtım sürecinde alan programı bilgilerinin öğrencilerle paylaşılmasının alana yönelik ilgiye katkısı nelerdir?

6- Alana olan ilginin azalmasında okullarda bulunan atölye, makine- teçhizat gibi donanımların etkileri nelerdir?
   - Makinelerin teknolojik olarak yeni olması alan yönelik ilginin artmasında etkili olur mu?
   - Atölyelerde bilgisayar destekli programlar var mı? Bu tür programların öğrenci ilgisi üzerinde ne tür etkileri olur?

7- Okullarda gerçekleştirilen öğretimin, sektörün beklentisini ve ihtiyacını karşılaması bağlamında alana olan ilginin azalmasında etkileri nelerdir?
   - Alan yönelik verilen eğitimin sektör ihtiyacını karşıladığını düşünüyor musunuz?
   - İşletmede beceri eğitimi dersini sektörde almak, öğrencilerin alana olan ilgisi etkiler mi?
   - Sektörde işletmelere giden öğrencilerin düşünceleri alt kademeleri etkiliyor mu?

8- Dijital dönüşümün sektöre yansımaları nelerdir ve bu yansımaların alana olan ilgi üzerindeki etkisi nelerdir?
   - Dijital dönüşüm kapsamında sektörel gelişmelerin öğrencilerin ilgisi üzerindeki etkisi nelerdir?
   - Bakanlığın geleceğin meslekleri içerisinde tanımladığı *dijital terzilik* alan öğrencilerinin ilgileri üzerinde ne tür etkiler gerçekleştirmiştir?

9- Türk tekstil- hazır giyim sektörünün sanayi ekonomisindeki payı öğrencilerin alana olan ilgisi üzerindeki etkileri nelerdir?
   - Sektörün ülke ekonomisindeki yerinin alana yönelik ilgi üzerinde etkisi nedir?
   - Sektördeki firma gezileri vb. etkinlikler öğrencilerin ilgisi üzerinde ki etkileri nelerdir?

10- Alana olan ilginin azalmasında mezuniyet sonrası iş koşullarının etkisi nelerdir?
   - Ücret, çalışma koşulları, mesai saatleri, sektörde ilerleme imkânları üzerindeki etkileri nelerdir?

Ek 2 Etik Kurul Başvuru Dilekçesi

27/12/2021

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL BAŞKANLIĞINA

"MESLEKİ ORTAÖĞRETİM KURUMLARI MODA TASARIM TEKNOLOJİLERİ ALANINA OLAN İLGİNİN AZALMASININ NEDENLERİNE YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ" isimli araştırmamızın bilimsel araştırmalar etiği açısından değerlendirilmesi hususunda gereğini bilgilerinize arz ederim.

Ek: 1 Adet Başvuru Dosyası

İmza
Sorumlu Araştırmacı
Ali ERTÜZÜN
Yüksek Lisans Öğr.

Ek 3 Etik Kurul Onayı

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU

Toplantı No:	24
Araştırmanın Yürütücüsü:	ALİ ERTÜZÜN
Araştırmanın Başlığı:	MESLEKİ ORTAÖĞRETİM KURUMLARI MODA TASARIM TEKNOLOJİLERİ ALANINA OLAN İLGİNİN AZALMASININ NEDENLERİNE YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ
Karar Tarihi:	28-01-2022
Kurul Görüşü:	Kabul Edilmiştir. Araştırmanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

SONUÇ: Kabul Edilmiştir. Araştırmanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

Başkan
Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ
İMZA

Başkan Yardımcısı
Doç. Dr. Ela Özkan CANBOLAT
İMZA

Üye
Prof. Dr. Gülcihan YILDIRIM
İMZA

Üye
Doç. Dr. Hakan ÇOLAK
İMZA

Üye
Doç. Dr. Bilgehan TEKİN
İMZA

Üye
Doç. Dr. Emine ÇELİKSOY
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Serap Aslan COBUTOĞLU
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Haydar KOÇ
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BOZKURT
İMZA

Üye
Avukat Mehmet ÇAKMAK
İMZA

Çankırı Karatekin Üniversitesi

Ek 4 Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü

Sayı : E-62045208-605.01-43865003 18.02.2022
Konu : Araştırma Uygulama İzni

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) Çankırı Karatekin Üniversitesi 04.02.2022 tarihli ve E-49835440-199-53850 sayılı yazısı.
b) 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 (2020/2) sayılı Genelge.
c) 17.02.2022 tarihli ve E-62045208-20-43813112 Makam Onayı.

04.01.2022 tarih ve E-62045208-20-40445329 sayılı Makam Onayı ile görevlendirilen komisyonumuz, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı 198311029 numaralı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Ali ERTÜZÜN'ün Dr. Ögr. Üyesi Adem ÇİLEK danışmanlığında yürütmekte olduğu "Mesleki Ortaöğretim Kurumları Moda Tasarım Teknolojileri Alanına Olan İlginin Azalmasının Nedenlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri" konulu çalışmasına veri sağlamak amacıyla Genel Müdürlüğümüze bağlı başvuruda bildirilen okullarımızın öğretmenlerine anket çalışması yapma izin talebine ilişkin Genel Müdürlüğümüz görüşü istenilen ilgi (a) yazı ve ekleri ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

İlgi (c) Makam Onayı ile ekte yer alan araştırma önerisi uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Nazan ŞENER
Bakan a.
Genel Müdür

Ek: Araştırma Önerisi

DAĞITIM:
Çankırı Karatekin Üniversitesi (Sosyal Bilimler Enstitüsü)
B Planı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Atatürk Blv.06648 Kızılay/ANKARA
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Ayşim SEÇEN
Telefon No : 0 (312) 413 13 96
Unvan : Öğretmen
E-Posta: aysim.secen@meb.gov.tr
İnternet Adresi: www.meb.gov.tr
Faks:3124188406
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden bb83-fc15-303c-9fea-6ed3 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCİD	0000-0001-5590-7281
Adı Soyadı	Ali ERTÜZÜN
Doğum Yeri	Meram / Konya
Doğum Tarihi	05.02.1991

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Gazi Üniversitesi
Fakülte	Mesleki Eğitim Fakültesi
Bölüm	Giyim Endüstrisi Öğretmenliği

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Millî Eğitim Bakanlığı
Görevi	Öğretmen
Tecrübe süresi	6 Yıl 3 Ay

KATILDIĞI

Kurslar	2.02.08.08.008 - Meslekî Eğitimde Etkili İnsan Yönetimi ve Kendi Stilini Yarat Kursu / 20.02.2017 2.02.08.11.001 - Çalışanların Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Kursu / 08.03.2017 4.01.04.02.007 - Yangın Eğitimi Kursu / 14/03/2017 A-084059 – 1. Kademe Yardımcı Satranç Antrenör Yetiştirme Kursu / 21.07.20174.02.02.01.001 - İlk Yardım Eğitimi Kursu / 14.03.2019 2.02.08.08.010 - Tekstil Teknolojisi, Kumaş ve Lifler, Hazır Giyimde Malzeme Bilgisi Kursu / 16.09.2019

İLETİŞİM

Adres	Harmancık Mahallesi Şakirler Sokak No: 4 Meram/ KONYA
E – mail	aliertuzun42@gmail.com